

Genesis

Hay Aat Ten Liblu

Hay Nangitudo' eten Liblu: hi Moses.

Hay Nangitud'an Moses eten Liblu: nan Hudyu.

Hay Pohdon nan Ngadan ten Liblun Ibaga: hidin te"ana.

Hay Gutud hi Nangitud'anan ten Liblu: hidin numbattanan din 1290 B.C. hi engganah din 1250 B.C.

Hay Teman ten Liblu: hay te"an nan numbino'ob'on an na'at.

Hay Aat ten Liblu: ma'ahhapul an nomnomon tu'u an nan hinohhan nitudo' eten liblu ya ma'akkulug ahan ya un nan hudhud an wah tun lutan mangituduh aatna. Umat hinan nitudo' hi Gen. 8:6-22 hi aat da Gayang ay Balug ti hene ya ma'akkulug ahan an ta"on hi un way hudhud di iYadyang an nipabnopabnoh ay ditu'ud ugwan, ya manu ay umat hinay aatna ti pinikun nan tataguh din gunda nangul'ulgudan hi atawotawon. Hay na'ulgud hinan hudhud ya umat hitu: Hidin pengpenghana ya wada han hin'agi an da Batala ay Dumagat, ya mid ah udumnan agidan linala'in didan hina"ama. Hi Batala ya hiyay apun nan wah tun luta, ya hi Dumagat ya hiyay apun nan wah nan baybay, ya lobong, ya wangwang, ya ginnaw. Wa han ohan algaw ya numanomnomdan duwa ti nan do'ol an holag Batala ya do'ol di e'ekan hi hinidu'dan nalpuh nan danum an impapto' Dumagat. At immuy hi Dumagat ay Batala an agina, ya inalinan hiyay, "Batala, adi

ahan maphod hi unmu honogon nan holagmu
 nan baybay ta upuhondan amin di e'ekan hinan
 danum an ipapto"u! Mahapul an ipa'innilam di
 aatnah nan holagmu ta ma'awatanda. Ti gulat
 ta ipidwadan manidu' ya nidugah di atonda at
 ipadatong'uy lutan ipapto'mu ta matoydan amin.”
 Na'awatan Batala din inalin han agina, ya inabu-
 lutnan nangipa'innilah nan tatagun impapto'na.
 Mapmaphod di na'at hi nabaybayag. Mu unat
 goh palpaliwan ya inaliwan nan holag Batala
 nan immandalnan dida ta umuyda hidu'on nan
 baybay an impapto' Dumagat. Ya hidin tinnig
 Dumagat hene at immuy ay Batalan aginan in-
 alinay, “Agi', ngadan din inali' ay he"ah aat nan
 holagmun manidu' hi danum an ipapto"u? At
 maphod hi unta muntulag ta abuluton an amin
 di tatagun an mahapul an idinongdan manidu'
 hinan baybay an ipapto"u.” Ya nuntulagda, ya
 impa'innilan Batala hinan tatagun impapto'na, ya
 mid al'alin dida. Mu unat goh palpaliwan ya
 inaliwanda goh. At immuy hi Dumagat ay Batala,
 ya inalinan hiyay, “Batala! Ad ugwan ya honogo'
 di danum an nalpuh nan baybay ta lobngo' nan
 lutam an ipapto'mu. At hay maphod hi atom ya
 mipo"oy'a ta mabaliwan'a.” At inabulut Batala,
 ya numpo"oy hinan pupul, ya waday udumnan
 a'animal an niddum ay hiyah nan pupul. La'tot
 ya hennag Dumagat nan danum an nalpuh nan
 baybay, ya impadatongnay lutan impapto' Batala.
 At an amin nan mataguh tun luta an ta"on hi unda
 animal unu tagu ya nun'atoyda. Ya unat goh pal-
 paliwan ta tinnig Dumagat an nun'atoydan amin
 at impabangngadnay danum an nalpuh nan bay-

bay, ya abigabigat ya gun na'aan nan danum an wah tun luta, ya nun'ul'ullay an gun namaganan. Hi Batala ya immuy ni'hapit hinan ohan hamutih nan pupul an hi Gayang. (Mumpaha' di kololda eten timpu.) Ya immandal Batala ay hiya ta tumayap ta umuyna tigon di aat di lutah un na'pot pay unu namaganan. At inabulut nan hamuti, at timmayap an immuy. Ya tinnig Gayang nan ohan natoy an niwallang hinan luta, at immuyna inan an amin di putuna, ya inaliwanay tamunan nana-mad hi un namaganan nan luta. Ya himmigah Batala an nunhood hinan hamuti, at hennagnah Balug ta umuyna hamadon hi un namaganan nan luta. Ya himbumagga ya tinnig Balug hi Gayang an mangmangan hinan natoy, at numbangngad ay Batala, ya impa'innilanan hiyay tinnigna. Unat goh palpaliwan ya numbangngad goh hi Gayang. Ya inhingal Batala nan hamuti, ya inalinan hiyay, “Anaad ta nabayag'ah di, Gayang, an agguy'a numbangngad?” Ya tembal Gayang an inalinay, “Manu ay nabayaga' ti nunle'le'oda!” Ya minoltan Batala hiya, ya inalinalay, “Moltao' he” a ti agguymu inunud nan immandal'u ti inanmu nan natoy!” At inaan Batala an amin di mumpaha' an dutdutna ta numbalinonah mangmangitit, ya hinukatanay maphod an hapitna ta numbalin hinan na"appuhin hapit an uwak, uwak!

At ta"on hi un neheggon heten hudhud hinan Hapit Apo Dios mu wada damdamay anakudangna, at mattig an ma'akkulug ahan nan Biblia ya un nan hudhud.

Hay Outline ten Liblu:

Hay te"an di LUTA (1:1—2:4)

Hay te"an di TAGU (2:5-25)
 Hay te"an di TUDUL (3:1-5)
 Hay te"an di BAHOL (3:6-7)
 Hay te"an di LIGAT (3:8-19)
 Hay te"an di ABALIWAN (3:15, 20-24)
 Hay te"an di HINA"AMA (4:1—11:32)
 Hay te"an di HUDYU (12:1—50:26)
     Hay napu'aganda ya hi Abraham (12:1—
         25:18)
     Hay napu'aganda ya hi Isaac (21:1—35:29)
     Hay napu'aganda ya hi Jacob (27:1—36:43)
     Hay napu'aganda ya hi Joseph (37:1—50:26).

Hay Nunlumuwan Apo Dios hi an Amin
(Jn. 1:1-3; Col. 1:16; Heb. 1:2; Rev. 4:11)

¹ Hidin te"an an amin di logom ya limmun Apo Dios ad abuniyan ya tun luta.*

² Hay te"an di nunlumuwana ya agguay napanuh di aat tun luta, ya mi'id ah nihina ti namahig an danum ya pa'ahhelong. At nan Na'abuniyanan an Lennawa di gun munle"odan hinan bagtun di danum.

Hopap di Algaw

³ Ya inalin Apo Dios di, “Malmuy patal.” Ya na'at an nalmu.

⁴ Ya maphod hi nanniganan den patal, at uhigonay patal ya nan helong.

⁵ Ya nginadnanay patal ta algaw, ya nginadnanay helong ta mahdom. Ya unat goh naluh

---

* **1:1** Mid mapto' ya na'at hidin 2500 B.C. Ya an amin di tawon an nitudo' eten mehnod an footnotes ya mid mapto' ti adi nin ustu.

heden algaw ya nahdom ta nawa'ah ya hiyah de hopap di algaw.†

Miyadwah Algaw

⁶ Ya inalin Apo Dios di, “Malmuy umat hi atap ta battan di danum.”

⁷ At inuhig Apo Dios nan danum ta nan oha ya wah nan bagtun nan ay atap, ya nan oha ya wah ampana.

⁸ Ya ngadnan Apo Dios heden ay atap ta ad daya ta naluh heden algaw ya nahdom ta nawa'ah ya hiyah de miyadwah algaw.

Miyatluh Algaw

⁹ Ya inalin goh Apo Dios di, “Ya milahhin nan danum an wah ampan nan ay atap ta way aton tun lutan mabunhian.” Ya na'at.

¹⁰ At ngadnana nan mamaga ta luta, ya ngadnana nan na'amungan di danum ta baybay. Ya tinnig Apo Dios, ya maphod.

¹¹⁻¹² Ya inalin goh Apo Dios di, “Humangaw an amin di numbino'ob'on hi holo', ya nan numbino'ob'on an mitanom an mihda, ya nan mitanud di bungana, ya an amin nan numbino'ob'on an bumunga ta nan bugwan di bungada ya gun humangaw goh ta minaynayun di aatdah tun luta.” At na'at an amin hadin inalina. At maphod hi nannigan Apo Dios.

¹³ Ya naluh heden algaw ya nahdom ta nawa'ah ya hiyah de miyatluh algaw.

Miyapat hi Algaw

---

† **1:5** Bahaom nan footnote di Ex. 16:5 ta innilaom nan nun'abhiwan di aton nan Hudyu ya nan iYadyang an mumbilang hi algaw hi hinduminguan.

14 Ya inalin goh Apo Dios di, “Malmuy dumilag ad daya ta ma'uhig an waday mahdom, ya gun mihukat di mapatal ta way panginnilaan hi bilang di bulan, ya algaw, ya tawon, ya panginnilaan goh hi na'na'at an umat hi punhabalan ya pundayawan di udum.

15 Ya bumngdad daya ta madilagan tun luta.” At hiyah ne na'at.

16 Ya limmun goh Apo Dios nan duwan o'ongol an dilag ta nan ong'ongngol ya algaw ta hiyay ad potol hitun lutah nan mawa'ah, ya nan bulan ad potol an mangipapatal hinan mahdom. Ya limmuna goh nan do'ol ahan an bittuan.

17 At inhamadnan inhina didah ad daya ta ipapatalda tun luta

18 ya ta diday okod an ad potol hinan mapatal ya nan mahdom ta ma'uhig nan patal hi helong. Ya tinnig Apo Dios, ya maphod.

19 Ya naluh heden algaw ya na'ahom ta nawa'ah ya hiyah de miyapat hi algaw.

Miyalemah Algaw

20 Ya inalin goh Apo Dios di, “Malmun amin nan do'ol ahan hi numbino'ob'on an munhi-tuh nan danum ya hay do'ol ahan goh an numbino'ob'on an hamuti ta muntadyapandah tun bagtun di luta.”

21 At limmun Apo Dios nan numbino'ob'on an kalahin di matagun umiwiy udumna an wah nan baybay, ya limmuna goh nan hamuti. At umamlong hi Apo Dios ti maphod di panniganah aatda.

²² At winagahan Apo Dios didan amin an nunhituh danum an inalinay, “Munholag ayu ta miwa'at ayuh nan baybay.” Ya winagahana goh din hamuti ta dumo'oldah tun luta.

²³ Ya naluh heden algaw ya na'ahom ta nawa'ah ya hiyah de miyalemah algaw.

Miyonom hi Algaw

²⁴ Ya inalin goh Apo Dios di, “Malmuh tun lutay numbino'ob'on an kalahin di matagun umiwi ti nalmuy nahalimunan an a'animal, ya nan a'animal an wah inalahan, ya nan mun'ada'adap hitun luta.”

²⁵ At limmun Apo Dios nan numbino'ob'on an kalahin di umiwi ta nalmuy nahahalimunan an a'animal, ya nan a'animal an wah inalahan, ya nan mun'ada'adap hitun luta.

²⁶ Ya inalina goh di, “Lumuwon tu'uy tagu ta umat hi aat tu'uy aatda ta diday pange'kodan tu'un amin hinan wah baybay, ya nan hamuti, ya an amin nan a'animal an wah tun luta, ya nan numbino'ob'on an umadap hitun luta.”

²⁷ At limmun Apo Dios di tagu an umat ay Hiyay aatda. Nan limmuna ya lala'iy oha ya babaiy oha.

²⁸ At wagahan Apo Dios didan inalinay, “Munholag ayu ta dumo'ol ayu ta la'tot ya niwa'at ayun amin hitun luta ta da'yuy okod an amin hinan wah nan baybay, ya an amin nan hamuti, ya an amin nan matagun umiwih tun luta.”

²⁹ At inayun Apo Dios an inalinay, “Idat'un da'yu an amin nan himmangaw an ma'an di bungada, ya hiyay panggalanyuh ononyu. Ya

umat goh hi bungbungaan an ayiw an hiyay ononyu.

³⁰ Ya nan holo' ya nan udumna an him-mangaw ya idat'un da'yu ta way onon an amin nan matagun umiwi an nan numbino'ob'on an a'animal, ya nan hamuti, ya nan numbino'ob'on an umadap." Ya an amin hanan inalin Apo Dios ya na'at.

³¹ Ya tinnignan amin di limmuna, ya mun'aphod di aatda. Ya naluh heden algaw ya nahdom ta nawa'ah ya hiyah de miyonom hi algaw.

2

Miyapituh Algaw

¹ At gintud Apo Dios an amin nan limmunan ad daya, ya tun luta, ya an amin nan wada.

² Ya heden miyapitun algaw ya lempahnay tamuna ta nun'eblay ti nalpah an amin di nunlumuwana.

³ At nginilinah den algaw, ya winagahana an inalinay me'gonan ti hiyah ne algaw hi nun'eblayana ti nalpah an amin nan inatnan nunlumun amin hi logom.

Nan Galden an Eden

⁴ At umat hituy aat di nalmuwan tun luta ya ad dayah din nunlumuwan Apo Dios.

⁵ Ya tun luta ya mi'id pay ah himmangaw unu nitanom, ya agguy pay impa'udan Apo Dios, at mi'id di muntanom.

⁶ Mu waday danum an bumuhu' an malpuh nan lutah mangpot hinan tu'yapna.

⁷ At hi Apo Dios ya innalna nan *pito*,* ya pen'olna ta inyammanah tagu, ya hinodohdaanay olongna, ya nalmuy hodohdana, at na'amman an mataguh *Adam*.

⁸ Ya tinamman Apo Dios ad Eden an wah appit di buhu'an nan algaw ta hiyay nangihinanah nan lala'in limmuna.

⁹ At limmunan amin di numbino'ob'on an ayiw an mun'aphod di tigawda ya maphod an ma'an di bungada. Ya limmuna goh hinan gagwana han ayiw an mangidat hi itaguan ya nan ayiw an mangidat hi la'eng ta mabalin an innilaon nan maphod an ma'at unu nan nappuhi.

¹⁰ Ya waday wangwang an nalpud Eden ta way nanebnah nan himmangaw. Mu hay aat nan wangwang an nange'wan de han Galden ad Eden ya nun'opat di nunhappangana.

¹¹ Hay ngadan nan nahhun an oha an happang di wangwang ya ad Pishon an nange'wah ad Havilah an wadan di balitu'.

¹² (Nan balitu' hidi ya nahamad an namahmah. Ya wada goh di ma'ah'upan hidi an lotan di ayiw an ma"aphod di hunghungna ya nan na'angnginan batu.)

¹³ Ya hay ngadan nan miyadwan happang di wangwang ya ad Gihon an nange'wah ad Cush.

¹⁴ Ya hay ngadan nan miyatlu ya ad Tigris an nange'wah appit di buhu'an di algaw ad Ashur. Ya hay ngadan di miyapat ya ad Euphrates.

---

* **2:7** Hinan hapit di Hebrew ya *adamah* di hapitdah *luta*, ya mattig an nehegon hinan ngadan *Adam* an nalpuh nan *luta*.

¹⁵ At hi Apo Dios ya inhinanah de han lala'ih nan Galden an Eden ta hiyay manamun mangi-papto' hinan wah di.

¹⁶ Ya inalinan hiyay, “An amin di bungan tun ayiw hitun galden ya mabalin an onom.

¹⁷ Mu adim ahan onon nan bungan nan ayiw an mangidat hi la'eng an dumalat hi pangimmatunan hinan maphod unu nappuhi.” Ya impidwan Apo Dios an nangalin hiyan inalinalay, “Mahapul ahan an adim onon nan bungan den ohan ayiw. Ti onom ay ya matoy'an ne han algaw an panganam.”

Hay Nalmuwan Eve

¹⁸ Ya inalinalin goh Apo Dios di, “Adi maphod hi un oh'ohhah ten lala'i. At lumuwo' di oha ta waday pi'yibbanah bumadang ay hiya.”

¹⁹ At innalna nan luta, ya inyammanah numbino'ob'on an a'animal ya hamuti. Ya inyuynan de han lala'i an ipattig ta ngadnana dida. At nan nangalinalin dida ya hiyay ngadanda.

²⁰ At ngingadnan han lala'i nan do'ol an hamuti ya nan a'animal, mu mi'id ah ohan didah mabalin hi ibbana ta way bumadang ay hiya.

²¹ At hay inat Apo Dios ya impalo'na nan lala'i ta nimogmog di enlo'na, ya innalnay ohah taglang de han lala'i, ya impabangngadna an nun'addumon nan lamoh.

²² At iyammanah den tunggal an taglang di lala'ih babai ta nalpah ya inyuynan de han lala'i.

²³ Ya inalinalin han lala'iy, “Maphod ta nan tunggal ya nalpuh nan tunggal'u, ya nan lamohna ya

nalpuh nan lamoh'u! At mangadnan hiyah *babai*[†] ti hay nalpuwana ya nan *lala'i*.”[‡]

²⁴ Ya hiyaat un wa ay ta malhin nan lala'i ya tay-nana nan o'ommodna ta miyaddum hinan babain ahawana ta paddungnay unda ohan odol. §

²⁵ Ya nan lala'i ya han ahawanan babai ya ta"on unda numbobollad mu adida bumain.

3

Hay Numbaholan di Tagu

¹ Nan ulog di na'alla'eng an bumalwali ya un an amin di udumnan limmun Apo Dios. At inalin nan ulog hinan babaiy, “Undan inalin Apo Dios di adiyu onon di bungan nan malgom an ayiw hitun galden?”

² Ya tembal nan babai, ya inalinay, “Mabalin an mangan amih bungan nan ayiw.

³ Mu nan bungan di ayiw an wadah gagwan di galden ya inalin Apo Dios di, Adiyu onon, ya adiyu goh dinihon. Ti atonyu ay ya matoy ayu.”

⁴ Ya inalin nan ulog di, “Adi ayu ahan matoy!

⁵ Ya manu ay inalin Apo Dios di adiyu onon ti luma'eng ayu, at mipaddung ayun Hiyan mangin-nilah maphod ya nappuhi!”

⁶ At unat goh tinnig han babaih den bungan nan ayiw, ya maphod di tigawna, ya maphod hi onon, ya luma'eng di mangan, at innalna, ya inana. Ya indatna goh ay ahawana, ya inana goh.

[†] **2:23** Hinan hapit di Hebrew ya neheggon nan panapitdah *lala'i* hinan panapitdah *babai*. [‡] **2:23** I Cor. 11:8. § **2:24** Mat. 19:5; Mk. 10:7-8; I Cor. 6:16; Eph. 5:31.

7 Ya unat goh inanda ya ay paddungnay nadiat di matada, at iniladan numbobolladda. At dina"ida"itday tubun di ayiw an fig ta nanophopdah odolda.

8 Ya wan mapuyaw ya dengngolday demog Apo Dios an umali, at immuyda nipo"oy.

9 Mu inayagan Apo Dios nan lala'in inalinay, "Hay wadam?"

10 Ya tembalnan inalinay, "Dengngol'uy umaliam, ya timma'ota' ya ten numbobollada', at nipo"oya'."

11 Ya tembal Apo Dios, ya inalinay, "Hay nanganalin he"ah un'a numbobollad? Unmu dan inan nan bungan nen ayiw an inali' hi adiyu onon?"

12 Ya tembal nan lala'i, ya inalinay, "Nan babain indatmuh ibba' di nangidat hi bungan nen ayiw! At inan'u."

13 Ya inalin Apo Dios hinan babaiy, "Anaad ta umat hinay inatmu?"

Ya inalin nan babaiy, "Oo ti nan ulog di namalbalin ha"in, at hiyanan inan'u!"

14 Ya inalin Apo Dios hinan ulog di,
 "Dumalat nan inatmu ya he"ay nidugdugah
 an ma'idutan an animal,
 at mete"ad ugwan ya mihagad di putum
 hi un'a umadap,
 ya hay hupu' di itanudmuh engganay apogpogam.

15 Ya dumalat nan inatmu ya pumbohholo' da'yuh
 nan babai,
 ya pumbohholo' goh nan holagyu.
 At igatinay ulum ta magmi',
 ya hobatom di mu'udna."

16 Ya inalin Apo Dios hinan babaiy,
 “He" a ya udma' ta nidugah di holtapom hinan
 punhabiyam ya nan puntungawam.
 Ya ta"on un umat hinay holtapom ya
 amnawam mahkay nan ahawam,*
 ya munnanong damdamay ahawam an
 mangipapto' ay he" a.”

17 Ya inyewel Apo Dios hinan lala' i, ya inalinay,
 “Dumalat nan agguymu nangunudan hinan inali'
 an adiyu onon nan bungan di ayiw ta hi ahawam
 di inunudmu ta inanyu nan bungan di ayiw
 ya ma'idutan tun luta.

At munligat'an muntamuh tanudmuh
 pi'taguam hitun luta.

18 Ya humangaw di holo' ya nan udumnan hu-
 mangaw an waday hubitna.

19 Ya gahin un'a malengot hi puntamuam hitun
 luta
 ya un waday malmuh itanudyuh eng-
 ganay un'a mumbangngad hi luta
 ti hay pito' di nalpuwam,
 at mumbangngad'a damdamah pito'.”

20 Ya nginadnan Adam nan ahawana ta hi Eve[†]
 ta hiyay hi inan an amin di *matagu* an umat ay
 hiya.

---

* **3:16** Hay kulugon di udum hi aat ten amnawan nan babai ya pohpohdonan hiyay mumpapto' hi ahawana ta nan ahawanan lala'iy mangunud ay hiya. † **3:20** Hay pohdonan ibaga ya *matagu*.

²¹ Ya hay inyamman Apo Dios hi lubung da Adam ay Eve ya nan up'up di animal ta indatnan dida ta inlubungda.

²² Ya nalpah hene ya inalin Apo Dios di, “Nan tagu ya umat ay ditu'u ti inilada mahkay di maphod ya nappuhi. Ya gulat ta alana goh di ohah nan bungan nan ayiw an mangidat hi pi'taguan hi mid pogpogna, ya inana, at mabalin nan naba-holan hi mi'taguh munnanannong!”

²³ At hay inat Apo Dios ya pinakakna didah nan Galden an Eden ta umuyda muntamuh nan lutan nalmuwanda.

²⁴ Ya nalpah an pinakak Apo Dios dida at pung-guwalyaona nan anghel an ma'alih cherubim hinan way owon hinan appit di buhu'an di algaw. Ya wada goh di adu"oy an hanggap an umela'elat ya timmelotelon an mihawan hinan way owon an umuy hinan ayiw an mangidat hi pi'taguan.

4

Da Cain ay Abel

¹ Ya enelo' Adam hi Eve an ahawana, at nunhabi ta nuntungaw, ya lala'i an nginadnana ta hi Cain.* At inalin Eve di, “Binadangana' ay Apo Dios hi nangidatanah nan lala'in imbaluy'un *nitungaw!*”

² Ya palpaliwanda ya nunholag goh ta hi Abel.

Ya unat goh immilog ya hay tamuna ya un mumpahtul hi kalnilu. Mu hi Cain ya un munhabal.

---

* **4:1** Hay pohdonan ibaga ya *nitungaw*.

³ Ya unat goh palpaliwan ya enelgom Cain di innalnah bungan di inhabalna ta e'nongnan Apo Dios.

⁴ Mu hi Abel ya innalnay hopap di imbaluy di kalnilunan mi'id ganitna, ya ene'nongna goh ay Apo Dios. At inabulut Apo Dios nan ene'nong Abel,

⁵ mu agguyna nan ene'nong Cain. At ma'abbungot hi Cain an pinumlang.

⁶ Ya inalin Apo Dios ay Cain di, “Anaad ta ma'abbungot'an pumlang?”

⁷ Undan adi' he"a abuluton hi unmu aton di maphod? Mu wa ay ta atom di nappuhi at hiyay nidadaan hi mamalbalin he"a. At mahapul an du'gom ta abakom nan na"appuhi.”

⁸ Ya wa han ohan algaw ya inalin Cain ay aginan hi Abel di, “Umuytah payaw.” At immuyda. Ya hidin awadandah payaw ya pinatoy Cain hi Abel.

⁹ Ya inalin Apo Dios ay Cain di, “Hay wadan agim?”

Ya tembalnan inalinay, “Tagwan! Agguy'u inila! Undan ha" in mangipapto' ay agi'?”

Hay Na'idutan Cain

¹⁰ Ya inalin Apo Dios di, “Anaad ta inatmuy nappuhi? Nan dalan agim an netmog hitun luta ya paddungnay mun'alín Ha" in ta way ato' an mangibolloh.

¹¹ At ad ugwan ya ma'idutan'a, at adi mahkay mabalin an munhabal'ah tun luta ti enetmogna nan dalan agim.

¹² Ti wa ay ta munhabal'a ya adi malmuy iha-balmu. At mi'id potó' di punhituwam ta un'a buminna'el an lumane'le'od.”

13 Ya inalin Cain ay Apo Dios di, “Nidugah ahan di molta' an adia' pa'edpol!

14 Ad ugwan ya pakakona' ta adia' punhabalon ay He"a, ya ma'aana' udot ay He"a ta unna' buminna'el an lumane'le'od! Ya wada ay di mangah'up ay ha"in ya patayona'!”

15 Mu inalin Apo Dios ay Cain di, “Mi'id mamatoy ay he"a ti nan mamatoy ay he"a ya miyawit hi mumpapitu.” Ya minalkaan Apo Dios hi Cain ta adi patayon nan mangah'up ay hiya.

16 At nakak hi Cain hi awadan Apo Dios, ya immuy nunhitud Nod[†] an immapit hi buhu'an di algaw hidih ad Eden.

Hay Holag Cain

17 Ya palpaliwan ya nalhin hi Cain[‡] ta nunhabih ahawana, ya nuntungaw, ya lala'i, ya ngadnanda ta hi Enoch. Nan babluy an nunhituwanda ya numbalin hi siudad, at nginadnan Cain ta ad Enoch an ngadan nan imbaluyna.

18 Ya nalhin hi Enoch, at nunholag ta hi Irad. At nunholag hi Irad ta hi Mehujael. Ya nunholag hi Mehujael ta hi Methushael. Ya nunholag hi Methushael ta hi Lamech.

19 Ya hi Lamech ya inahawana nan duwan binabain da Adah ay Zillah.

20 At nunholag hi Adah ta hi Jabal an hiyay ad holag hinan numpunhituh nan tuldan abung an diday mumpumpahtul hinan a'animal.

[†] **4:16** Hay pohdonan ibaga ya *lumane'le'od*. [‡] **4:17** Hay nangngalan Cain hi ahawana? Nan ohan aginan babai (Gen. 5:3)! Ya gapu ta aggyu ni' inyuldin Apo Dios hinan tatagu ta adida ahawaon di agida at mid ah baholna.

²¹ Ya hay ngadan agin Jabal ya hi Jubal an hiyay ommod di nala'eng an mumpagangoh hi alpa ya tungngali.

²² Ya nunholag goh hi Zillah ta hi Tubal-Cain an hiyay ad holag hinan mumpumbohal. Ya hay ngadan han aginan babai ya hi Naamah.

²³ Ya inalin Lamech hinan duwan ahawanan da Adah ay Zillah di,

“Donglonyuh ten alyo':

Wada han pinatoy'u an ungan lala'i,
ya manu ay inat'u ti nahhun an hinugatana'.

²⁴ Ya gulat ta pituy awit Cain
at ha"in ya napitu ta pituy awit'u!”

²⁵ Ya nunholag goh da Adam ay Eve ta nginadnanda ta hi Seth[§] ti inalin Eve di, “*Indat* Apo Dios han imbaluy'u ta hukat Abel an pinatoy Cain.”

²⁶ Ya nunholag hi Seth hi ohah lala'i ta hi Enosh. At hiyah ne nete"an di nundayawan nan tatagun Apo Dios.

5

Hay Patad nan Holag Adam

¹ Hiyah te napatad hi holag Adam. Hidin nunlumuwan Apo Dios hi tagu ya inyengngohnah nan aatna.

² Ya limmunay lala'i ya babai, ya winagahana dida ya unna ngadnan didah *tagu*.*

³ Ya unat goh nuntawon hi Adam hi hinggahut ta tulumpulu ya waday imbaluynan lala'i an hiyay inanungna, ya ngadnana ta hi Seth.

---

§ 4:25 Hay pohdonan ibaga ya *nidat*. * 5:2 Unu *adam*.

⁴ Ya ni'tagu an gun nunholag damdama ta nangamung waluy gahut di tawona, ya nawadaday udumnah imbabaluy nan linala'i ya binabai.

⁵ At hay uyap di tawonah engganan den natayana ya hiyam di gahut ta han tulumpulu.

⁶ Ya hi Seth ya hinggahut ta lemay tawona ya un mawada han imbaluy nan hi Enosh.

⁷ At nituluy an ni'tagu an gun nunholag ta nangamung waluy gahut ta han pituy tawona, ya nawadaday udumnah imbabaluy nan linala'i ya binabai.

⁸ At hi Seth ya hiyam di gahut ta han himpulu ta duway tawona ya un matoy.

⁹ Ya hi Enosh ya nahiyam di tawona ya un mawada han imbaluy nan hi Kenan.

¹⁰ Ya nituluy goh an ni'tagu an gun nunholag ta nangamung waluy gahut ta han himpulu ta lemay tawona, ya nawadaday udumnah imbabaluy nan linala'i ya binabai.

¹¹ At hi Enosh ya natoy hidin nunhiyam di gahut ta han lemay tawona.

¹² Ya hi Kenan ya napituy tawona ya un mawaday imbaluy nan hi Mahalalel.

¹³ At nituluy an ni'tagu an gun nunholag ta nangamung waluy gahut ta han napat, ya nawadaday udumnah imbabaluy nan linala'i ya binabai.

¹⁴ Ya hi Kenan ya natoy hidin nuntawon hi hiyam di gahut ta han himpulu.

¹⁵ Ya hi Mahalalel ya nuntawon hi nanom ta han lema ya un mawada han imbaluy nan hi Jared.

16 At nituluy an ni'tagu an gun nunholag ta nangamung waluy gahut ta tulumpuluy tawona, ya nawadaday udumnah imbabaluynan linala'i ya binabai.

17 Ya hidin waluy gahut ya han nahiyam ta han lemay tawon Mahalalel ya natoy.

18 Ya hi Jared ya hinggahut ya han nanom ta duway tawona ya un mawaday imbaluynan hi Enoch.

19 At nituluy an ni'tagu an gun nunholag ta nangamung waluy gahut di tawona, ya nawadaday udumnah imbabaluynan linala'i ya binabai.

20 Ya hidin nuntawon hi Jared hi hiyam di gahut ya han nanom ta han duwa ya natoy.

21 Ya hi Enoch ya un nanom ta han lemay tawona ya nawaday imbaluynan hi Methuselah.

22 At nete"an de ya na'na'unnud hi Enoch ay Apo Dios, at mituluy an ni'tagu ta nangamung tuluy gahut di tawona, ya nawadaday udumnah imbabaluynan linala'i ya binabai.

23 Ya hidin tuluy gahut ya han nanom ta lemay tawona

24 ya hin'alina ya na'utaw an mi'id. Ti hiya ya un'unnud ay Apo Dios, at nonong di odolna ya ni'yuy ay Apo Dios.

25 Ya hi Methuselah ya hinggahut ya han nawalu ta pituy tawona ya un mawada han imbaluynan hi Lamech.

26 At nituluy an ni'tagu an gun nunholag ta nangamung hi pituy gahut ta han nawalu ta duway tawona, ya nawadaday udumnah imbaluynan linala'i ya binabai.

27 Ya hidin nuntawon hi Methuselah hi hiyam di gahut ya han nanom ta hiyam ya natoy.

28 Ya hi Lamech ya hinggahut ya han nawalu ta duway tawona ya un mawada han imbaluynan lala'i.

29 Ya nginadnana ta hi Noah,[†] ya inalinay, “Maphod ta ta'on hi un at hitun numbalin hi adi maphod tun lutan dumalat nan nangidutan Apo Dios ya heten ung'ungngay *umipa'amlong* hi nomnom hitun naligat an tamu.”

30 At ni'tagu an gun nunholag ta nangamung hi lemay gahut ta han nahiyam ta lema, ya nawada-day udumnah imbabaluynan linala'i ya binabai.

31 Ya nuntawon hi Lamech hi pituy gahut ya han napitu ta pitu ya un matoy.

32 Ya hi Noah ya nuntawon hi lemay gahut ya unda mawada nan tulun linala'in imbabaluynan da Shem, ya hi Ham, ya hi Japheth.

6

Hay Nun'abahan nan Tatagu

1 Ya unat goh gun dimmo'ol nan tatagu ta nun'iwa'atdah tun luta ya numpunholagdah babalahang an mumpangilog.

2 Ya unat goh tinnig nan tatagun Apo Dios dida an mun'a'apgoanda at immuyday udumna ta iyahawada nan penhodda.

3 Ya inalin Apo Dios di, “Nan Na'abuniyanan an Lennawa ya adi mabalin an minaynayun di iddumanah nan tatagu ti waday apogpogan di

---

[†] 5:29 Hay pohdonan ibaga ya *umipa'amlong*.

odolda. At hiyaat un hinggahut ta han duwampuluy tawon hi idat'uh pi'taguanda.”

⁴ Heden gutudna ya la'tot goh ya waday o"ongol an tatagun nunhituh tun luta, ya hay ngadanda ya Nephilim. Ya inahawan nan linala'in tatagun Apo Dios nan holagdan binabai, ya nunholagda goh ta malmuy imbabaluyda. Ya diday ma'abbi'ah, at nundongol di aatdah din penghana.

⁵ Ya ininnilan Apo Dios an gun iyal'allan nan tatagun mangamangat hinan do'ol an pumbaholan hitun luta. Ya hay mun'onan hi wah nomnomda ya nan pangatandah nan adi maphod.

⁶ Ya hi Apo Dios ya nunheglan munha'it hi punnomnomanah puntutuyanah ayna nunlumuan hinan tataguh tun luta.

⁷ Ya inalin Apo Dios di, “Ubaho' an amin tun tatagun limmu' an ta'on an amin nan a'animal, ya nan umadap, ya nun'apaya'an ti muntutuyua' hi nunlumua' ay dida.”

⁸ Mu mun'am'amlong* hi Apo Dios ay Noah ti anggay hiyah maphod di pangatna.

Hay Nangalyan Apo Dios ay Noah ta Mun'ammah Pupul

(I Pet. 3:20; II Pet. 2:5)

⁹ Hi Noah ya nahamad di atona an mi'id pama-hal nan tatagun hiya ti un'unnud ay Apo Dios.

¹⁰ Ya waday tuluh linala'in imbabaluyndan da Shem, ya hi Ham, ya hi Japheth.

---

* **6:8** Hiyah ne ohan kalahin di hanul di Hudyu an ta'on un adi umipakikiy aatna ti hay pohdon nan ngadan *Noah* an ibaga ya *umipa'amlong* (bahaom nan footnote di Gen. 5:29), at *mun'am'amlong* hi Apo Dios ay *Umipa'amlong*!

11-12 Mu hay panigaw Apo Dios an amin hinan tataguh tun luta ya nappuhiy gunda aton, ya nunheglay pangatdah nan i'ibbadan tatagu.

13 Ya inalin Apo Dios ay Noah di, “Ninomnom'un pa"ion tun luta ta ma'ubah an amin nan tatagu ti nunnaud nan ato'atondan gunda pumatoy.

14 At iyammam di pupul. Hay iyammam ya nan cypress an ayiw, ya hinoldaholda'muy bunolna. Ya lempahmu ay an inyamma ya inhamadmun litaon hi longah an amin nan muntigaw, ya umat goh hinay atom hi bunolna.”

15 At intuluy Apo Dios an inalinay, “Hay lukudna ya opat di gahut ya han nabongley umpih inadu"oyna, ya napitu ta lemay umpih inabellogna. Ya hay inata'nangna ya napat ta han lemay umpi.

16 Ya tigom ta nan dedeng ya adi mitumu' hinan bubung ta madi'angan hi ohay umpi ya han godwa. Ya pinantawam hinan way bane'lengna, ya nuntuluwom di galadu.

17 Ti hay ato' ya lobngo' tun luta ta ma'ubah an amin nan wah tun luta ta mun'atoydan amin nan malgom an waday hodohdana an ta"on hi unda tagu unu animal.

18 Mu ten itulag'un he"a an da'yun hina"ama, ya nan a'ahawayu ya humgop ayuh nan pupul ta mabaliwan ayu.

19 Ya mahapul an pe'ehgoponyuh nan pupul di mahindudwah an amin hinan matagun nalmun buta'al ya tenna ta mi'tagudan da'yu.

20 An mahindudwah nan numbino'ob'on an hamuti, ya nan numbino'ob'on an kalahin di

a'animal, ya nan numbino'ob'on an kalahin di umadap hinan luta ta mi'tagudan da'yu.

²¹ Ya idadaanyun ehgop an amin nan mun'olog hi ononyun amin ya hay onon goh nan numbino'ob'on an pe'ehgoponyu.” Hiyah ne inalin Apo Dios.

²² At inat Noah an amin hanan immandal Apo Dios.

7

Hay Hinumgopanda

¹ Ya nadatngan goh nan humgopan da Noah hinan pupul ya inalin Apo Dios ay Noah di, “Humgop ayu mahkay an hina” amah nan pupul ti da'yu ya anggay di tinnig'uh nahamad di pangatna.

² At ipahgopmuy pituh nan numpunhimbalyu hinan a'animal an abuluton Apo Dios hi ma'an ya me'nong ay Hiya, ya ipahgopmuy duwah nan numpunhimbalyu an a'animal an adi abuluton Apo Dios hi ma'an ya me'nong ay Hiya,

³ ya nan himpiptuh nan mumpunhimbalyu an nun'apaya'an ta waday mahlag hitun luta.

⁴ Ti maluh di pituy algaw at ipa'udan'uh napat hi algaw, ya napat hi labi ta mapa'in amin di mataguh tun lutan limmu'.”

⁵ At inat Noah an amin di inalin Apo Dios ay hiya.

⁶ Ya hay tawona ya onom di gahut eden albondan tun luta.

⁷ At hinumgop mahkay da Noah an hina” ama ya nan a'ahawadah nan pupul ta mabaliwandah albondan tun luta.

8-9 Ya ne'ehgop ay Noah hinan pupul hana nan nahindudwan a'animal an mibilang hi maleneh ya nan adi maleneh, ya nan numbino'ob'on an hamuti, ya an amin nan nalmun umadap hi luta ti hiyah ne inalin Apo Dios ay Noah hi atona.

10 Ya naluh di pituy algaw ya ente"an tun lutan malbong.

11 Ya hay aat di nalbongan tun luta ya nuntawon hi Noah hi onom di gahut eden miyapulu ta pituh algaw hi miyadwah bulan di nibo'tanan di a'obo'obob ya niguwang ad daya.

12 At immuda'udan hi napat di algaw ya napat di labi.

13 Mu da Noah an himbaluy, ya nan imbaluyda an da Shem, ya hi Ham, ya hi Japheth, ya nan a'ahawada ya hinuhhumgopdan amin hinan pupul tuwali ya un mihipun di udan.

14-15 Ya ne'yehgopda nan numbino'ob'on an a'animal, ya nan umadap, ya nan nun'apaya'an hinan pupul

16 an nan numpunhimaluy ti hiyay inalin Apo Dios ay Noah. Ya unat goh nalpah an himmigupda ya intangob Apo Dios nan pantaw di pupul.

Nan Lobong

17 Heden immuda'udananah napat di algaw ya gun malbong tun luta. At gun muntaptapaw nan pupul an immadagwih nan luta.

18 Ya gunna iyal'allan malbong tun luta, at muntaptapaw mahkay nan pupul.

19 Ya gun bumi'ah an malbong tun luta, ya nunhe'nobnan amin nan aduntuduntug an ta'on nan atata'nang.*

20 Ya la'tot ya naluh di duwampuluh umpiy nahe'noban nan atata'nang an aduntuduntug.†

21 Ya an amin nan mataguh tun luta ya nun'atoyda an umat hinan nun'apaya'an, ya nan numbino'ob'on an a'animal, ya nan umadap, ya nan tatagu

22 an diday hinodohdaan Apo Dios ta tim-maguda.

23 At na'ubah an amin nan wah tun lutan tatagu, ya nan a'animal, ya nan umadap, ya nan nun'apaya'an. Ya anggay da Noah an hina"ama ya an amin nan wah nan pupul di matagu.

24 Ya nunnonong di danum hitun lutah hing-gahut ta han nabongle an algaw.

8

Hay Natdu'an di Danum

1 Ya ninomnom Apo Dios da Noah ya an amin nan wah nan pupul, at impatuyupnay tuyup ta way aton nan danum an ma'bah

2 ta nun'atdu' nan a'obo'obob, ya inugawna nan udan an nalpud daya.

3 Ya mun'ul'ullay an na'bah nan danum hi lemay bulan.

---

* **7:19** Nan atata'nang an duntug an wad ugwan ya nan Duntug an Everest hi ad Nepal, ya 29,028 an umpiy inata'nangna. † **7:20** At immuy hi 29,048 an umpiy inata'nangna.

⁴ Hidin miyapulu ta pituh algaw hi miyapitun bulan ya nipattu' heden pupul hinan Duntug an Ararat.

⁵ Ya nitultuluy an ma'bah nan danum ta engganah miyapuluh bulan. At hidin hopap di algaw di miyapulun bulan ya mattig mahkay di tulid nan aduntuduntug.*

Nan Gayang ya nan Balug

⁶ Ya naluh di napat hi algaw ya imbughul Noah din tawah nan pupul.

⁷ At impatayapna nan gayang ta timmayap an numbinangngadan ta nangamung un namaganan tun luta.

⁸ Ya impatayapna goh nan balug ta panginnilaanah un namaganan di luta.

⁹ Mu mi'id ah namaganan hi pun'ohpana, at numbangngad hinan pupul. Ya dempap Noah, at ipahigupna.

¹⁰ Ya innaynayundan nihinah nan pupul hi pituy algaw ya unna ipidwan ipatayap nan balug.

¹¹ Ya wan ma'ahom ya numbangngad nan balug, ya ihnay hembatnan tubun di ayiw an olibo. At inilan Noah mahkay an na'uy an mamaganan di luta.

¹² Mu nihihinnada ni' hinan pupul hi pituy algaw, ya impatayapna goh nan balug, mu aggyu mahkay numbangngad.

¹³ Hidin onom di gahut ta ohay tawon Noah eden hopap di algaw hi hopap di bulan ya im-

---

* **8:5** Henen algaw ya nipaddung hi January 1 hinan calendar tu'u.

bughulna nan tawan di pupul ta muntiggatiggaw, ya tinnignan namaganan di luta.

14 At heden duwampulu ta pituy algaw hi miyadwan bulan ya namaganan mahkay an amin di luta.

15 Ya inalin Apo Dios ay Noah di,

16 “Pumitaw ayun ahawam, ya nan imbaluyyu, ya nan a'ahawada.

17 Ya pi'lahunom an amin nan nun'apaya'an, ya nan a'animal, ya an amin nan umadap ta munholagda ta dummo'olda goh hitun luta.”

18 Ya pimmitaw mahkay da Noah an himbaluy, ya nan imbalaluyda, ya nan a'ahawada.

19 Ya umat goh hi an amin hinan a'animal, ya nan umadap, ya nan nun'apaya'an an pimmitawdan numpunhina"ama.

20 At nun'ammah Noah hi pun'onngan ay Apo Dios, at inummal hi me'nong an animal ya nan me'nong an hamuti, at ene'nongnan Apo Dios.

21 Ya inabulut Apo Dios nan ene'nong da Noah, at inalinah nomnomnay, “Dumalat nan tatagu ya adi' mahkay ipidpidwan idutan tun luta an ta"on hi nappuhiy nomnomda an mete"ah a'ungada, ya adi' mahkay ipidpidwan ubahon nan matagun umat hinan inat'u.

22 At minaynayun ay di awadan tun luta

ya mitutuluy goh di punhabalan ya pumbot'an di tatagu,

ya waday tungnin ya mun'ohab.

Ya umat goh an mitutuluy di tiyalgaw ya lawang,

ya ta"on di helong ya patal.”

9

Hay Ni'tulagan Apo Dios ay Noah

¹ At winagahan Apo Dios hi Noah ya nan imbabaluynan inalinay, “Hay maphod ya munholag ayu ta dumo'ol ayu ta la'tot ya nun'onan nan holagyuh tun luta.

² Ya an amin nan a'animal, ya nan nun'apaya'an, ya nan umadap, ya nan wah nan baybay ya da'yuy ita'otda ta da'yuy okod ay dida.

³ At hana ya mabalin an ihdayu ya ta'on nan nitanom an munlangta. Ya limmu' hana ta way tanudyu.

⁴ Mu hay mahapul ya ma'aan nan dalah odolnan paltionyu ya unyu ihda ti nan dala ya hiyay dumalat hi ataguan.

⁵ Ya nan pumatoy hinan ibbanan tagu ya mahapul an mapatoy goh ti hapulo' di awitna. Ya ta'on nan animal ya wa ay di pinatoynah tagu ya mahapul an mapatoy goh

⁶ ti hay tagu ya limmu' ta niyengngoh ay Ha"in.

At nan tagun pumatoy hi ibbanan tagu ya mahapul an patayon goh nan tagu hiya.

⁷ At da'yu ya munholag ayu ta dumo'ol ayu ta nangamung unyu lonapan tun luta.”

⁸ Ya inalin Apo Dios ay Noah ya nan imbabaluynay,

⁹ “Ha"in ya mi'tulaga' ay da'yu, ya ta'on un nan malmun holagyuh udum hi algaw,

¹⁰ ya ta'on an amin nan nun'apaya'an, ya nan a'animal, ya nan udum an ni'pitaw hinan pupul.

11 Ya hay itulag'un da'yu ya adi' mahkay ipidwan ubahon nan wah tun luta an dumalat nan lobong ti adi mipidwan malbong.

12-13 Ya hay pangimmatunanyuh un immanung heten itulag'uh ato' ay da'yu, ya an amin nan holagyu, ya nan udum an matagu ya hay abungalngal an lumuwo' ad daya.

14 Ti wa ay ta mundonyag ya mawada nan abungalngal an mipattig.

15 Ha"in ya adi' ahan aliwan nan intulag'un da'yu ya an amin nan udum an matagu an adi' mahkay ubahon nan wah tun lutan dumalat nan lobong ti adi mipidwan malbong tun luta.

16 Ya wa ay ta mumpattig nan abungalngal hi ad daya ya hiyay mangipanomnom ay Ha"in an minaynayun heden ni'tulaga' hinan tatagu ya an amin nan udum an matagun wah tun luta.

17 At hiyah ne pangimmatunan hinan intulag'uh ato' ay da'yu ya an amin nan udum an matagu.”

Hi Noah ya nan Imbabaluyna

18 Ya hay imbabaluy Noah an limmahun an nalpuh nan pupul ya da Shem, ya hi Ham, ya hi Japheth. (Hi Ham ya hiyay omod Canaan.)

19 Date an tulun imbabaluy Noah ya diday napu'agan an amin di tataguh tun luta.

20 Hay tamun amadan hi Noah ya un munhabal, at hiyah nahhun an nuntanom hinan galden hi greyp.

21 At nan bungan nan greyp ya inyammanah bayah. At imminum, ya nabutong, at numbolad an nolo' hinan abungnan tulda.

22 Ya unat goh tinnig Ham nan numbobol-ladan amana ya immuyna inyulgud hinan duwan a'agina.

23 At innal mah da Shem ay Japheth din uloh, ya inhabe'lagdah pu'olda ya unda didin'ug an nangihunohunod an umuy manguloh ay amada ta aggyuda tinnig di numbobolladana.

24 Ya unat goh nayahyah nan binutong Noah ta ininnilana nan inat han udidian an imbaluyna

25 ya inalinay, “Ma'idutan hi Canaan ta mumbalin hi na'ampan baalnan i'ibana!”*

26 At inalin goh Noah di, “Hay maphod ya wagahan Apo Dios hi Shem, mu hi Canaan ya mumbalin hi baalna!

27 Ya idawat'un Apo Dios ta idatnay *do'ol* an holag Japheth† ta middumdah nan holag Shem. Mu hi Canaan ya numbalin hi baal goh Japheth.”

28 Hay tawon hi ni'taguan Noah an nete"ah din nalpahan din lobong ya tuluy gahut ta nabongle.

29 At hay tawona ya un matoy ya hiyam di gahut ta han nabongle.

10

Nan Holag nan Imbabaluy Noah (I Chron. 1:5-27)

---

* 9:25 Anaad nin ta na'idutan hi Canaan an bo'on hi Ham an nannig ay amana? Hay kulugon di udum ya nipabnoh nan moltan amanan hiya ti hin'umu'uddum ya hiyah ne dalat di udum an nappuhin pangat (Ex. 20:5). Mu hay kulugon di udum ya na'idutan hiya ti inyal'allanan nangat hi nappuhi ya un nan inat Ham an ommodna. † 9:27 Mattig an impa"el Noah nan ngadan Japheth ti hay pohdonan ibaga ya *dumo'ol*.

¹ Hiyatuy holag nan tulun linala'in imbabaluy Noah an diday nunholag hidin nalpahan di lobong.

Nan Holag Japheth

² Hay holag Japheth ya da Gomer,* ya hi Magog,† ya hi Madai,‡ ya hi Javan,§ ya hi Tubal,* ya hi Meshek,† ya hi Tiras.‡

³ Ya hi Gomer§ ya nunholag ta da Ashkenaz ay Riphath, ya hi Togarmah.

⁴ Hi Javan ya nunholag ta da Elishah,* ya hi Tarshish,† ya nan tatagun numpunhitud Cyprus, ya nan tatagun numpunhitud Rhodes.

⁵ Ya nan holag Japheth di o'ommod nan numpunholag an numbino'ob'on di hapitda an numpunhituh nan abablubabluy hinan pingit di baybay.

---

* **10:2** Nunhitu nin hinan pingit di Black Sea. Nan udumnan holag Japheth an nitudo' hitu ya niddumdan AntiKristu (unu nan Mi'bohhol ay Jesu Kristu) hinan Punligatan di Tatagu ta mi'gubatdah nan Hudyu (Ezek. 38:2, 5-6). Umat ay da Gomer, ya hi Magog, ya hi Tubal, ya hi Meshek. Ya niddum goh nan udum an holag Ham (verse 6) an umat ay da Cush ay Put. † **10:2** Nunhitu nin hi appit hi agwan di Black Sea hi un hagangon di buhu'an di algaw. ‡ **10:2** Nan ma'alih Medes an iMidia. § **10:2** Nunhitud Greece hi appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw, ya nunhitu goh ad Asia Minor hi a'unugan di algaw. * **10:2** Nunhitu nin ad Pontus (unu ad Turkey). † **10:2** Nunhitu nin hinan Moschian Mountains an wad Asia Minor (unu ad Turkey). ‡ **10:2** Nunhitu nin ad Thrace. § **10:3** Nan tulu an holag Gomer ya numpunhitudad Iraq hi appit hi iggid hi un hagangon di buhu'an di algaw. * **10:4** Mid mapto' ya nunhitud Cyprus, ya bo'on ay ya ad Sicily hi ad Italy. † **10:4** Nunhitu nin ad Spain hi appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw.

Nan Holag Ham

⁶ Nan linala'in holag Ham ya da Cush,‡ ya hi Mizraim,§ ya hi Put,* ya hi Canaan.†

⁷ Ya hay holag Cush‡ ya da Seba, ya hi Havilah, ya hi Sabtah, ya hi Raamah, ya hi Sabteka. Ya nan holag Raamah ya da Sheba ay Dedan.

⁸ Hi Cush§ ya wada han ohan imbaluy-nan lala'i an hi Nimrod* an hiyay hopap di nangameh an amin hinan abablubabluy hitun luta.

⁹ Ya nala'eng an manganup ti hi Apo Dios di namadang ay hiya. At hiyanan inalin nan tataguy, “Maphod ahan un'a umat ay Nimrod an manganup an binadangan Apo Dios!”

¹⁰ Hay hopap di babluy hi numpapto'ana ya ad Babylon, ya ad Uruk, ya ad Akkad, ya ad Kalneh an hakup di ad Shinar.†

¹¹ Ya ilagatna nan babluy ad Assyria ta hidiy numpangipaphodanah nan siudad an umat ad Nineveh, ya ad Rehoboth Ir, ya ad Calah,

¹² ya ad Resen an numbattanan ad Calah ya ad Nineveh ya nundongol an siudad.

¹³ Hi Mizraim‡ an imbaluy Ham ya nunholag

---

‡ **10:6** Nunhitud Egypt ya ad Ethiopia hi appit hi agwan hi algaw hi un hagangon di buhu'an di algaw. § **10:6** Ohan ngadan di ad Egypt. * **10:6** Nunhitu nin ad Somalia, ya bo'on ay ya ad Libya. † **10:6** Nunhitud Phoenicia. ‡ **10:7** An amin nan pitu

an holag Cush ya numpunhitudad Arabia. § **10:8** Mid mapto' ya bo'on hiyay tagun mungngadan hi Cush an nibaag hinan verses 6-7, ya hay nunhituwana ya ad Mesopotamia. * **10:8** Mid mapto' ya hiyah ne ngadanah nan hapit di Hebrew, ya hay oha goh an ngadana ya hi Sargon I. † **10:10** Ohan ngadan di ad Babylon.

‡ **10:13** Ohan ngadan di ad Egypt.

ta nan tatagud Lydia,§ ya ad Anam,* ya ad Lehab,† ya ad Naphtuh,‡

14 ya ad Pathrus,§ ya ad Casluh (an nalpuwan nan iPhilistia*), ya nan iCrete.

15 Hi Canaan an imbaluy Ham ya nunholag ta hi Sidon an pangpangullu ya un hi Heth.†

16 Ya nunholag goh hi Canaan ta nan himpampun an holag Jebus, ya nan holag Amor, ya nan holag Girgas,

17 ya nan himpampun an holag Hiv, ya nan holag Ark, ya nan holag Sin,

18 ya nan holag Arvad, ya nan holag Zemar, ya nan iHamath. Ya hanan holag Canaan ya diday niwa'at an nepongda nan udumnan babluy

19 an nete"ah ad Sidon ta numpa'uy ad Gerar ta nangamung ad Gaza. Ya inipluy di udumnan immuy ad Sodom, ya ad Gomorrah, ya ad Admah, ya ad Zeboyim ta nangamung ad Lasha.

20 Hiya hanay holag Ham hi nun'epong hinan do'ol an abablubabluy ya numbino'ob'on di hapitda.

Nan Holag Shem

---

§ 10:13 Nan numpunhitud Asia Minor. * 10:13 Nan numpun-

hituh nan neheggon ad Cyrene hinan ongol an babluy ad Africa.

† 10:13 Nan numbino'ob'on an tribon numpunhitud Libya hinan mapulun. ‡ 10:13 Nan numpunhitud Egypt hi appit hi iggid hi un

hagangon di buhu'an di algaw. § 10:14 Nan numpunhitud Egypt hi appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw, ya nan numpunhitu goh ad Sudan. * 10:14 Gapu ta do'oldad Canaan at

palpaliwan ya nangadnan ad Israel ta Palestine an miyunnudan hinan ngadanda. † 10:15 Nunhitud Asia Minor.

21 Nunholag goh hi Shem an pangpangullu ya un hi Japheth, ya hiyay ad holag hinan dana' Eber.

22 Hiyatuy holag Shem an da Elam,‡ ya hi Ashur,§ ya hi Arphaxad,* ya hi Lud,† ya hi Aram.‡

23 Hay holag Aram ya da Uz, ya hi Hul, ya hi Gether, ya hi Meshek.

24 Hi Arphaxad ya nunholag ta hi Shelah an ad imbaluy ay Eber.

25 Hi Eber ya duwaday linala'ih holagna. Nan oha ya nginadnanda ta hi Peleg§ ti hidin ataguna ya *na'uhi'uhig* nan tataguh tun luta. Ya nan oha ya hi Joktan.

26 Ya hay holag Joktan* ya hi Almodad, ya hi

---

‡ 10:22 Nunhituh appit hi buhu'an di algaw ad Mesopotamia (unu ad Iran). § 10:22 Nunhitud Assyria hi appit hi iggid hi

un hagangon di buhu'an di algaw ad Mesopotamia. * 10:22 Nunhitud nin hi appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw ad Mesopotamia. † 10:22 Nunhitud nin ad Asia Minor.

‡ 10:22 Nunhitud Syria. § 10:25 Hay pohdon nan ngadana an ibaga ya *na'uhig*. Mu ngadan nen na'uhig hidin timpun din nitungawana? Hay kulugon nan do'ol ya na'uhig nan hapit di tataguh tun luta ti oh'ohhay hapitda (Gen. 11:1-9), mu wada goh di mangulug an na'uhig nan luta ti alyonda an oh'ohhay babluy hidin pengpenghana, mu hidin timpun din nitungawan Peleg ya inlahhin Apo Dios ta na'uhi'uhig, hiyaat un waday pitun ongol an babluy an ma'alih continents ad ugwan an ad Asia, ya ad Australia, ya ad Africa, ya Europe, ya ad North America, ya ad South America, ya ad Antarctica, ya hay panginnilaan anu ya gulat ta tigonyu hanah nan mapa ya mabalina an ipabangngadyu dida ta ma'ohhay luta ti nan continent ad South America ya miha"ad hinan continent ad Africa, ya nan continent ad Australia ya miha"ad hinan continent ad Asia.

* 10:26 Nan holagna ya numpunhitudad Arabia hi appit di agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw.

Sheleph, ya hi Hazarmaveth, ya hi Jerah,
²⁷ ya hi Hadoram, ya hi Uzal, ya hi Diklah,
²⁸ ya hi Obal, ya hi Abimael, ya hi Sheba,[†]
²⁹ ya hi Ophir,[‡] ya hi Havilah, ya hi Jobab.
 Hiyanay holag Joktan.

³⁰ Ya hay babluy hi nunhituwanda ya nete"ah
 ad Mesha ta nangamung ad Sephar hidih nan
 dudunduntug an niyappit hi buhu'an di algaw.

³¹ Didanay ahimpahimpangapu an holag
 Shem an numbino'ob'on di numbabluyanda ya
 ta"on nan hapitda.

³² An amin dane an tatagu ya hi Noah di
 napu'aganda ti ma'alah nan patad. Ti hidin nal-
 pahan di lobong ya anggay nan imbabaluy Noah
 di numpunholag ya unda dumo'ol an niwa'awa'at
 hitun luta.

11

Nan Ata'nang an Binattud Babel

¹ Hidin hopapna ya un ohay hapit hi
 pun'i'innawatan di tatagu.

² Ya heden umayandah appit di buhu'an di
 algaw ya inah'upanda han nundotal an lutan ad
 Shinar,* at hidiy bimmabluyanda.

³ Ya nunhahapitdan invaliday, "Malammung
 tu'u ta munduwin tu'uh mapeleng ta hay iyamma
 tu'u ya nan naduwin, ya linita tu'u ta way

[†] **10:28** Nunhitud Yemen. Mu nan i'Ethiopia ad ugwan ya alyon-
 day hiyah ne babluyda tuwali. [‡] **10:29** Nunhituh nan lugal hi
 awadan nan do'ol an balitu' (I Ki. 9:28; 10:11), mu mid nanginnilad
 ugwan hi awadana. Mid mapto' ya ad Africa, ya bo'on ay ya ad
 Arabia hi appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw.

* **11:2** Ad Babylon.

mida"it." Ya ente"adan mun'amma ta bo'on hay batu unu panag an way apulnay usalonda.

⁴ Ya inalida goh di, "Maphod hi un tu'u ipaphod heten babluy, at mun'amma tu'uh ata'nang an binattu ta nangamung umatam ad daya, ya manu ay aton tu'u ta mundongol di aat tu'u ta adi tu'u munhihiyan."

⁵ Mu tinnig Apo Dios nan babluy ya nan ata'nang an binattun iyam'ammada.

⁶ Ya inalalay, "Nan tatagu ya na'ohhada, ya un ohay hapitda. At ten ente"adan nun'ammah umat hitu at undan adida abalinalan an aton di penhoddah ma'at. At udum di algaw ya ini ya atondan amin di pohdondah ma'at!

⁷ At umuy tu'u ta lummanon tu'uy hapitda ta numbino'ob'on ta adida mun'i'innawatan."

⁸ At inwa'at Apo Dios didah tun alutaluta, at ag-guy natuluy nan pangipaphodandah nan babluy.

⁹ At hiyah ne dimmalat hi nangadnanah Babel† ti *ginulun* Apo Dios di hapitda ta numbino'ob'on. At inwa'atna didah tun alutaluta.

Nan Holag Shem (*I Chron. 1:17-27*)

¹⁰ Ya hiyatuy napatad hi holag Shem. Ya naluh di duway tawon hi nalbongan tun luta ya nunta-won hi Shem hi hingгахut, ya nunholag ta hi Arphaxad.

¹¹ Ya nete"ah nitungawan Arphaxad ta nanga-mung lemay gahut di tawon Shem ya gun nawa-day udumnah holagnan linala'i ya binabai.

---

† **11:9** Unu Babylon. Hay pohdonan ibaga ya *gulu*.

12 Ya hidin nuntawon hi Arphaxad hi tulumpulu ta lema ya nunholag ta hi Shelah.

13 Ya nete"ah nitungawan Selah ta nangamung naluh di opat di gahut ya han tuluy tawon Arphaxad ya gun nawaday udumnah holagnan linala'i ya binabai.

14 Ya hidin nuntawon hi Shelah hi tulumpulu ya nunholag ta hi Eber.

15 Ya nete"ah nitungawan Eber ya opat di gahut ya tuluy tawon Shelah ya gun nawaday udumnah holagnan linala'i ya binabai.

16 Ya hidin nuntawon hi Eber hi tulumpulu ta opat ya nunholag ta hi Peleg.‡

17 Ya nituluy an ni'taguh opat di gahut ya han tulumpuluy tawona, ya gun nawaday udumnah imbabaluy nan linala'i ya binabai.

18 Ya unat goh nuntawon hi Peleg hi tulumpulu ya nunholag ta hi Reu.

19 Ya nituluy an ni'tagu ta nangamung duway gahut ya han hiyam di tawona, ya gun nawaday udumnah imbabaluy nan linala'i ya binabai.

20 Ya unat goh nuntawon hi Reu hi tulumpulu ta duwa ya nunholag ta hi Serug.

21 Ya nituluy an ni'tagu ta nangamung duway gahut ya han pituy tawona, ya gun nawaday udumnah imbabaluy nan linala'i ya binabai.

22 Ya unat goh nuntawon hi Serug hi tulumpulu ya nunholag ta hi Nahor.

---

‡ **11:16** Bahaom nan footnote di Gen. 10:25 ta innilaom di pohdon nan ngadana an ibaga.

23 Ya nituluy an ni'tagu ta nangamung duway gahut di tawona, ya gun nawaday linala'i ya binabain imbabaluyna.

24 Ya unat goh nuntawon hi Nahor hi duwampulu ta hiyam ya nunholag ta hi Terah.

25 Ya nituluy an ni'tagu ta nangamung hing-gahut ya han himpulu ta hiyam di tawona, ya gun nawaday linala'i ya binabaih imbabaluyna.

26 Ya unat goh napituy tawon Terah ya nunholag ta da Abram, ya hi Nahor, ya hi Haran.

Nan Holag Terah

27 Ya hiyatuy holag Terah. Nunholag hi Terah ta hi Abram,§ ya hi Nahor, ya hi Haran an ad holag ay Lot.

28 Ya nahhun an natoy hi Haran ya un hi amana an hi Terah hidih nan nitungawanah ad Ur hidid Babylon.

29 Ya da Abram ay Nahor ya nangahawadan hin'agi, at inahawan Abram hi Sarai, ya hi Nahor ay Milkah an hina' Haran. Ya wada goh di holag Haran an da Milkah ay Iskah.

30 Mu hi Sarai ya bahig.

31 Ya unat goh nakak da Terah ad Ur hinan babluy ad Babylon ta umuydad Canaan ya initnudna da Abram an imbaluyna, ya nan ap'apunan hi Lot an hina' Haran, ya hi Sarai an inapuna. Ya palpaliwan ya immatamdad Haran, ya hidiy nunhituwanda,

---

§ 11:27 Mid mapto' ya nitungaw hidin 2166 B.C.

³² ya nunhitudah di ta nangamung natoy hi Terah hidin nuntawon hi duway gahut ya han lema.

12

Hay Na'ayagan Abram

¹ Ya waday inalin Apo Dios ay Abram hidin penghanan inalinay, “Taynam nan babluyyun hina"ama ya nan tutulangmu ta umuy'ah nan babluy an ipattig'un he"a.

² At punhologo' he"a ta dumo'ol di holagmu ta diday mundongol,
ya wagaha' he"a ta mundongol di ngadanmu,
ya he"ay dumalat hi awagahan di tatagu.

³ At wagaha' goh nan munwagah ay he"a,
mu nan mangidut ay he"a ya iduta' goh dida.

Ya nan tataguh tun luta ya pi'wagah'u dida an he"ay dumalat.”

⁴ At inunud Abram nan inalin Apo Dios, at nakakda, ya initnuddah Lot, ya hay tawon Abram hidin nakakandad Haran ya napitu ta lema.*

⁵ Ya hidin nakakandah ayandan amin ay da Sarai an ahawana, ya hi Lot an amuna'ona, ya nan baaldah ad Canaan ya inta'indan amin nan gina'uda. Ya unat goh nidatongdah ad Canaan

⁶ ya innaynayundan immuy ta nangamung hi unda immatam hinan nundotal an lutad Moreh hidid Shechem an babluy ad Canaan damdama. Ya nan tatagun nunhituh di ya holag Canaan.

---

* **12:4** Mid mapto' ya na'at hidin 2091 B.C.

⁷ Ya numpattig hi Apo Dios ay Abram, at inalinay, “Heten babluy ya idat'uh nan holagmu.” At mun'ammah Abram hi pun'onngan ay Apo Dios an din numpattig ay hiya.

⁸ Ya unat goh nalpah hene ya immuy hidin awadan di dudunduntug an appit di buhu'an di algaw ad Bethel hinan appit ad Ay an buhu'an di algaw. At hidiy nangiha"adanah nan abung an tuldana, ya inyammanah di nan pun'onngan ay Apo Dios ta way atondan mundayaw ay Hiya.

⁹ Mu aggyuda nunnanong hidi ti unda numbinna'el hi ayda immapalan hinan mipluy ad Negev[†] hidih ad Canaan.

Hi Abram ad Egypt

¹⁰ Ya unda palpaliwan ya waday batel eden babluy ad Canaan. At immuy da Abram ad Egypt ta ni'hitudah di ti dimmalat nan nunheglan batel.

¹¹ Mu hidin magadyuh an umatamdah ad Egypt ya inalin Abram ay Sarai an ahawanay, “Inila' an ma'apgohan'a an babai.

¹² At gulat ta tigon da'ah nan i'Egypt ya invaliday, Hiyah te ahawana! at patayona' ay dida, ya he"ay adida.

¹³ At alyom ay diday he"ah agi' ta he"ay dumalat hi pangatandan ha"i hi maphod, at adia' patayon ay dida.”

¹⁴ Ya unat goh immatamdah ad Egypt ya tinnig nan i'Egypt hi Sarai an ma'ap'aphod an babai.

¹⁵ Ya tinnig goh nan u'upihyal den ali, at imbaagdan hiyay ama'apgohana. At impa'ayagnah Sarai ta iyuydan hiya.

[†] **12:9** Hiya ya mapulun.

16 Ya dimmalat hi Sarai ya maphod di inat nan Alin hi Pharaoh‡ ay Abram ti impa'dawnan Abram di do'ol an kalnilu, ya baka, ya kamilu, ya manilhig ya obay an dongki, ya nan baalnan linala'i ya binabai.

17 Mu dimmalat nan nangipa'ayagan nan ali ay Sarai an ahawan Abram ya nundoghon Apo Dios hiya ya nan tataguh abungnah nidugah an ligat.

18 At impa'ayag nan Alin hi Pharaoh hi Abram, ya inalinay, “Anaad ta binalbaliyana' ay he"a? Ya anaad ta alyom di hi agim ta omod hi un'u impa'ayag

19 ya ta alyo' hi ahawao'? At tayah ahawam! Awitom ta makak ayu!”

20 At minandal nan ali nan tataguna ta itulud-dan enekak da Abram, ya nan ahawana, ya an amin nan wadan hiya.

13

1 At nakak da Abram an himbaluy ad Egypt ta mumbangngaddad Negev hi ad Canaan, ya inta'indan amin nan wadan dida. Ya hi Lot ya nitnud ay dida.

2 Hi Abram ya pa"adangyan hi a'animal, ya balitu', ya silver.

3 Ya unat goh numbangngaddah ad Negev ya unda bimminna'el hinan babluy an mipluy ad

---

‡ 12:16 Do'ol di mangali an nan hapit an *Pharaoh* ya bo'on ngadan di tagu ti hiyah ne pangalidah nan nahayhaynod an a'alidad Egypt. Gulat ta makulug at hiyay umat hinan duwan pangalidah nan a'alid Philistia an *Abimelek* (Gen. 20:2; 26:1) ya *Achish* (I Sam. 21:10) ya nan pangalidah nan a'alid Rome an *Caesar* (Lk. 3:1) ti hiyah ne pangalida ya anggay.

Bethel. Ya la'tot ya unda mah numbangngad hidin nuntuldaandah hopapnah ad Bethel hi ap-pit ad Ay

⁴ an hiyah de din nangiyammanah nan pun'onngan hidin hopapna,* at impidwana goh an mundayaw ay Apo Dios.

⁵ Hi Lot an nitnud ay Abram ya do'ol goh di a'animalna, ya wada goh di pamilyana ya baalna.

⁶ Ya la'tot ya adi umda nan pahtuda ti nahlag an dimmo'ol ahan nan a'animaldan duwa.

⁷ At hiyay dumalat hi punhahannuan nan pumpahtulon da Lot ay Abram. Ya manu ya un adi umda nan pahtuda ti wagwah diday nunhituh di an holag Canaan ya nan holag Periz.

⁸ At inalin mah Abram ay Lot di, “Adi maphod hi un hin'umu'udduman nunhahannuda nan pumpahtulonta ti hin'amata.

⁹ At hay maphod ya mumbattaanta, at aman-gom tun nunlene'woh an luta ta pot'om di po-hdom hi ihinanyu ta nan angangom ya hiyay pangipluyanmi.”

¹⁰ At nunle'wohon mah Lot an inamang nan nunlene'woh an luta, ya inamangna nan nundotal an babluy an neheggon hinan Wangwang an Jordan ta nangamung ad Zoar. Ya ma"aphod hi nannigana ti do'ol di danum hidi an umat hinan galden Apo Dios, ya wada goh di niyengngohanah ad Egypt. (Ya heden gutudna ya agguy ni' pina" in Apo Dios ad Sodom ya ad Gomorrah.)

¹¹ At hakupon Lot an amin nan niyappit hi-nan buhu'an di algaw ya an amin nan nundotal

---

* 13:4 Gen. 12:8.

an lutah di ad Jordan, at hidiy nangipluyandan hina"ama.

¹² At da Abram di nataynan ta diday nihinah ad Canaan, ya da Lot di immuy an ni'babluy hinan nundotal an siudad hinan neheggon ad Sodom.

¹³ Mu nan tatagud Sodom ya nidugah an na'appuhyi ato'atondan nun'abaholandan Apo Dios.

Hay Numbunagan da Abram ad Hebron

¹⁴ Ya unat goh nalpah an nakak da Lot ya inalin Apo Dios ay Abram di, "Hamadom an amangon nan nunlene'woh.

¹⁵ Ti an amin heten lutan ipogpogan di tigom ya idat'un he"a ya nan holagmu ta da'yuy ad lutah enggana.

¹⁶ Ya hay idat'uh holagmu ya do'ol ahan an umat hi hupu' hitun lutan adi mabilang.

¹⁷ At umuy'a ta eka le'don ta tigom heten lutan idat'un he"a."

¹⁸ At ibunag mah Abram nan abung an tulda ta inyuynah nan neheggon hinan awadan di o"ongol an ayiw an bagin Mamre hidid Hebron, ya inyammana goh hidi nan pun'onngan ay Apo Dios.

14

Hay Namaliwan Abram ay Lot

¹ Ya heden gutudna ya wada han opat an a'ali an da Amraphel an alid Shinar,* ya hi Arioch an

---

* **14:1** Unu ad Babylon.

alid Ellasar, ya hi Kedorlaomer an alid Elam,[†] ya hi Tidal an alid Goyim.[‡]

² Ya dida ya nan titindaluda ya immuyda ginubat nan titindalun di leman a'alih nan udumnan babluy an da Bera an alid Sodom, ya hi Birsha an alid Gomorrah, ya hi Shinab an alid Admah, ya hi Shemeber an alid Zeboyim, ya nan alid Bela (unu Zoar).

³ Ya daten leman a'ali ya nan titindaluda ya nunlalamungdah ad Siddim hinan way nundotal an lutan neheggon hinan mungngadan hi Natoy an Lobong[§] ta munggubatdah nan opat an a'ali ya nan titindaluda.

⁴ Ya danen leman a'ali ya himpulu ta duway tawon di nangun'unudandah nan Alin hi Kedorlaomer, mu heden miyapulu ta tuluy tawon ya ginubatda hiya ya nan titindaluna ti aggyuda penhod an unudon mahkay.

⁵ Ya heden miyapulu ta opat an tawon ya hi Kedorlaomer ya nan i'ibbanan a'ali ya nan titindaluda ya immuyda ta ginubatda nan leman a'ali ya nan titindaluda. Ya heden nange'wanda babluy ya ginubatda nan holag Repha* hi ad Ashteroth Karnaim, ya nan ma'alih Zuzim hi ad Ham, ya nan holag Em hi ad Shaveh Kiriathaim,

⁶ ya nan holag Hor hinan babluy ad Seir, ya numpudugda dida ta nangamung ad El Paran hinan pingit di mapulun.

[†] 14:1 Unu ad Iran.   [‡] 14:1 Hay pohdon ten hapit an ibagah nan hapit di Hebrew ya *nan anasyonasyon an hinakup di Hentil.*

[§] 14:3 Unu Dead Sea.   * 14:5 Hi Repha ya nan holagna ya o'ongol an tatagun ma'alih higante.

⁷ Ya unat goh nalpah ya numbangngadda, ya nidatongdah ad En Mishpat (an hay ohan ngadana ya ad Kadesh), ya na'abakdan amin nan holag Amalek ya nan holag Amor hi ad Hazezon Tamar.

⁸ Ya nan titindalun di leman a'ali an nan alih ad Sodom, ya ad Gomorrah, ya ad Admah, ya ad Seboiim, ya ad Bela (an hay ohan ngadana ya ad Zoar) ya immuydah nan nundotal an lutah ad Siddim ta hidiy nanodandah gubatonda

⁹ an nan titindalun di opat an a'ali an da Kedor-laomer, ya hi Tidal, ya hi Amraphel, ya hi Arioch ta munggugubatda.

¹⁰ Ya heden nundotal an ad Siddim ya do'ol di naba"ungan an lutan napnuh ispaltu. Ya unat goh wan ma'abak daden leman a'ali ya nan titindaluda ya limmayawda. Ya nan udumnan tindalun nan a'alid Sodom ya ad Gomorrah ya inyogpahdah nan naba"ungan an luta ta nipo"oyda, ya immuydah nan dudunduntug di udumnan mipo"oy.

¹¹ Ya nan nangabak an opat an a'ali ya nun'aladan amin nan gina'un nan iSodom ya iGomorrah an ta"on nan ma'an ya nun'alada ya unda makak.

¹² Ya kinaphulda goh hi Lot an amona'on Abram, ya ni'yaladan amin di gina'unah dih nan nunhituwanah ad Sodom.

¹³ Mu wada han ohan lala'in nunligud, ya immuy ay Abram an ma'alih Hebrew[†] an nangibaag hinan na'at ay Lot. Ya hi Abram ya nunhituh nan neheggon hinan o"ongol an ayiw an bagin Mamre

---

[†] **14:13** Unu Hudyu.

an nan holag Amor an agin da Eshkol ay Aner, ya liligwan Abram dida.

¹⁴ Ya unat goh dengngol Abram an enekakda nan tulangna at inayagana din tatagun nun'ala'eng an mi'gubat an tuluy gahut ya han himpulu ta walu ta inunudda din titindalun di a'ali an nangekak ay da Lot hi engganah ad Dan.

¹⁵ Ya unat goh wan nahdom ya ginodwan Abram nan tataguna ta duwam pamulog ta umuyda li'ubon an gubaton nan binuhulna. Ya unat goh ginubatda ya inamehda dida, ya numpudugda ta nangamung ad Hobah hi appit hi iggid hi un hagangon di buhu'an di algaw ad Damascus.

¹⁶ At banggadon da Abram an amin din gina'un hinamhamda, ya hi Lot an amona'ona, ya ta'on nan binabai, ya nan udumnan tatagun nakaphul.

Hay Nunwagahan Melchizedek ay Abram

¹⁷ Ya heden numbangngadan da Abram hidin nalpahan di nangamehandan da Kedorlaomer, ya nan i'ibbanan a'ali, ya nan alih ad Sodom ya immuy ta damuwona didah nan Hadog an Shaveh an ma'alih Hadog di Ali.

¹⁸ Ya hi Melchizedek an alih ad Salem‡ ya hiya goh di padin Apo Dios an na'abbagbagtu. Ya inyuynay tinapay ya bayah ay Abram.

¹⁹ At winagahana hiyan inalinay,
 “Hi Apo Dios an na'abbagbagtu
 an Hiyay nunlumuh ad daya ya tun luta
 ya Hiyay munwagah ay he"a, Abram.

---

‡ 14:18 Unu Jerusalem. Hay pohdonan ibaga ya lenggop.

²⁰ At madayaw hi Apo Dios ti Hiyay bimmadang ta way inatmun nangammeh hinan binuhulmu!”

At hay inat Abram ya indatnan Melchizedek nan mun'iyapuluh nan binanggadna.

²¹ Ya nan alih ad Sodom ya inalinan Abram di, “Nan tatagu' di ipabanggadmu ya ammuna, ya bagim an amin nan gina'u.”

²² Mu tembal Abram, ya inalinay, “Adi umat hinay ato' ti intulag'un Apo Dios an na'abbagbagtun nunlumud abuniyan ya tun luta

²³ an adi mabalin hi un way ala' hinan nabanggad an ta"on ah putlung an hinulid unu nan go'od di tsinelas ta mid alyom hi udum di algaw hi unna' impa'adangyan ay he"a.

²⁴ At mi'id ah ala' an ammuna nan inanmih tun initnud'u an tatagu' ya nan idatmuh nan liligwa' an da Aner, ya hi Eshkol, ya hi Mamre an bimmadang.”

15

Hay Ni'tulagan Apo Dios ay Abram

¹ Ya unat goh nalpah hana ya numpa'ilah Apo Dios ay Abram, ya inalinay,

“Abram, adi'a tuma'ot hinan ma'ma'at ti baliwa' he"a, ya idat'uy ongol hi awagaham.”

² Ya inalin Abram di, “Apo Dios an nabagbagtu, mu hay pangi'ata' hinan idatmun ha"in ti mi'id ah imbaluy'uh pangipaboltana'? Ti un anggay hi Eliezer an iDamascus hi mamnoh hi odon'u,

³ ya ten mid ah indatmuh imbaluy'u, at nan ohan baal'uy mamnoh hinan odon'u!”

4 Ya inalin goh Apo Dios ay Abram di, “Bo'on nan baalmuy mamnoh hinan odonmu ti nan iy-imbaluymu.”

5 Ya impapitaw Apo Dios hi Abram, ya inalinay, “Tangadom ad daya ta tigom nan do'ol an bittuan an adi'a pa'abbilang. At hi awniat umat hinay ado'ol di holagmu.”*

6 Ya kinulug Abram hi Apo Dios, at imbilang Apo Dios an nahamad di ugalina.†

7 Ya inalin goh Apo Dios ay hiyay, “Ha'in nan Dios an nangipakak ay he"ah nan babluy ad Ur hi ad Babylon ta he"ay pangipabnoha' eten luta ta bagim.”

8 Mu inalin Abram di, “Apo Dios an nabagbagtu, hay atom ta way panginnilaa' hi unmu ipabnoh ay ha'in?”

9 Ya inalin Apo Dios ay hiyay, “Eka ummal hi baka, ya gandeng, ya nan buta'al an kalnilun hintutluy tawonda, ya ni'yalam'ah ohah putta ya balug.”

10 Ya innal Abram hadin amin, ya innayunan genlot, ya ginodwana ta nunhiyanona, mu agguyna ginodwa nan putta ya balug.

11 Ya natapanganday bannug ta umuyda ihda nan dotag, mu inabul Abram dida.

12 Ya unat goh nahilip ya ma"aliy enlo' Abram, at nolo'. Ya hin'alina ya tinnigna han pa'ahhelong an atata'ot.

13 Ya inalin Apo Dios ay hiyay, “Nan holagmuh udum hi algaw ya bunagdah nan udum an babluy

---

* 15:5 Rom. 4:8. † 15:6 Rom. 4:3, 22, 20-24; Gal. 3:6; Jac. 2:23.

ta mumbalindah himbut hi opat di gahut an tawon,‡ ya nunheglay ipaligligatanda.

¹⁴ Mu la'tot ya moltao' nan tatagun nen babluy an mangipaligligat ay dida, at hay angunuhna ya makakda, ya pi'yalada nan do'ol an gina'u.

¹⁵ Ya he"a ya matubayan'a, ya malenggop'ah atayam.

¹⁶ Ya maluh di miyapat an holag ya mumbangn-gadda nan holagmun ten babluy. Mu adi' ni' pakakon nan holag Amor an mangamangat hi nappuhi ta nangamung unda iyal'allan mangat hi nappuhi, at hiyay gutud di pummoltaa' ay dida.”

¹⁷ Ya unat goh na'unug nan algaw an mun'a'ahom ya tinnig Abram han kawalin napnuh balan mun'ahu' ya nan mundalang an ayiw an naluh hinan numbattanan di nagodod an dotag.§

¹⁸ Ya heden algaw ya ni'tulag hi Apo Dios ay Abram, ya inalinay, “Hetan lutan mete”ah nan nipogpogan di ad Egypt ta malbih nan Wangwang an Euphrates ya ipabnoh'uh nan holagmu.

---

‡ **15:13** Heten bilang ya ma'alih *round number* ti un itang di uyapna. Mu hay ustuh uyap di nunhituwan nan Hudyud Egypt ya opat di gahut ta han tulumpuluy tawon (Ex. 12:40-41). § **15:17** Manu ay ginodwadan hina'ha' din animalda ya ta e'wadah nan numbattanan din nagodwa an dotag hi unda muntutulag ya ta ipa"elda an gulat ta ibahhawdan mangunud enen tulag ya mabalin an godwaon nan nuntutulag di odolda an umat hinan nagodwan animal. At hay impattig Apo Dios hi dimmalanana ya nan kawalin nipa'wah nan numbattanan di nagodod an dotag ti adi mattig hi Apo Dios. Ya aggyu ni'dalan hi Abram ti anggay hi Apo Dios di nunhapatan Abram, ya mid inat Abram an nunhapatan Hiya. (Wada goh di ohan na'atan ten ugali an nitudo' hinan Jer. 34:18-20).

¹⁹ Ya ipabnoh'u goh ay da'yu nan lutan num-babluyan nan holag Ken, ya nan holag Keniz, ya nan holag Kadmon,

²⁰ ya nan holag Heth, ya nan holag Periz, ya nan holag Repha,

²¹ ya nan himpampun an holag Amor, ya nan iCanaan, ya nan holag Girgas, ya nan iJebus.”

16

Da Hagar ay Ishmael

(Gal. 4:21-31)

¹ Hi Sarai an ahawan Abram ya bahig, mu waday tagalanan i'Egypt an nungngadan hi Hagar.

² At inalin Sarai ay Abram an ahawanay, “Hi Apo Dios ya agguyna inabulut an waday imbaluyta. At eka me'yelo' hinan tagala' ta wada ay di imbaluyyu ya hiyay imbaluyta.”*

At inabulut Abram nan inalin ahawana.

³ Heden miyapulun tawon da Abram ad Canaan ya hiyay nangidatan Sarai ay Hagar an tagalana ta miyadwan ahawan Abram.

⁴ At ne'yelo' hi Abram ay Hagar, at nunhabi. Ya unat goh nunhabi ya pihulonah Sarai an ad tagalan hiya.

⁵ Ya inalin Sarai ay Abram di, “He"ay ad bahol hinan pamihupihulan nan tagala' ay ha"i in ti ha"i in nangabulut an me'yelo"an hiya! Ya ad ugwan an inilanan nunhabi ya pihulona' ay hiya! At hi Apo Dios di mangipanuh ay dita nu hay ad bahol.”

⁶ Mu inalin Abram ay ahawanay, “He"ay ad tagala, at okod'ah pohdom hi atom ay hiya.”

---

* **16:2** Hiyah ne ugalin di iCanaan, at inunud Sarai di ugalida.

Ya nunheglay inat Sarai an namaligat hinan tagalana, at la'tot ya limmayaw ta taynanah Sarai an apuna.

Nan Anghel an Ni'hapit ay Hagar

⁷ At nan Anghel Apo Dios[†] ya inah'upanah Hagar hinan awadan di obob hinan mapulun an owon an umuy ad Shur.

⁸ Ya inalin nan Anghel ay hiyay, “Hagar an tagalan Sarai, hay nalpuwam, ya hay umayam?”

“Ya tembalnan inalinay, Lumayawa' ta tayna' hi Sarai an apu'.”

⁹ Ya inalin nan Anghel Apo Dios ay hiyay, “Mumbangngad'aat ta inaynayunmun muntagan hiya,

¹⁰ at idat'uy do'ol an holagmun adi mabilang.”

¹¹ Ya inalina goh di,

“Nan inhabim ya lala'i,

at itungawmu ay ya ngadanam ta hi Ishmael[‡]

ti immannung an *dengngol Apo Dios* di pumpahpahmo'am.

¹² Mu henen iyimbaluymu ya umat hinan atata'ot an animal

an mi'id mapto' hi ihinana ti buhulonan amin di tatagu,

ya buhulon goh di tatagu hiya.

Ya hay pi'taguana ya mi'laban hinan tulongna.”

¹³ Ya mete"an de ya hay punnomnom Hagar ya hi Apo Dios di manalimun ay hiya. At inalinay,

---

[†] **16:7** Mid mapto' ya hi Jesu Kristun nipattig hinan Old Testament (verse 13). [‡] **16:11** Hay pohdonan ibaga ya *donglon Apo Dios*.

“Maphod ta heten atagu' ya tinnig'uh Apo Dios, ya ten matagua' ta way ato' an mangulgud hi nanniga' ay Hiya!”

¹⁴ At heden bubun ya nangadnan hi Beer Lahai Roi§ an wadah nan numbattanan ad Kadesh ya ad Bered, ya ihna goh hidid ugwan pay.

¹⁵ At nuntungaw hi Hagar, ya nginadnan Abram han ung'ungngan nitungaw ta hi Ishmael.*

¹⁶ Ya hay tawon Abram ya nawalu ta onom hidin nangitungawan Hagar ay Ishmael.

17

Hay Hopap di Pumpakugitan di Linala'i

¹ Hidin nuntawon hi Abram hi nahiyam ta hiyam ya numpattig hi Apo Dios ay hiya, ya inalinay, “Ha" in hi El-Shaddai* an *nan Dios an abalananan amin di logom*, at unudona' ta ihamad-muy pangatmu.

² At itulag'un he"a ta do'lo' ahan di holagmu.”

³ Ya nunluung hinan lutah Abram an mange'gon ay Hiya. Ya impidwan Apo Dios an inalinay,

⁴ “Hay itulag'un he"a ya do'lo' ahan di holagmu ta he"ay ommod nan do'ol an tataguh nan abablubabluy.

⁵ Ya mete"ad ugwan ya bo'on mahkay Abram† di ngadanmu ta he"ah Abraham‡ ti pumbalino'

---

§ **16:14** Hay pohdonan ibaga ya *wagwada an mamannig ay ditu'u*.

* **16:15** Mid mapto' ya na'at hidin 2080 B.C. * **17:1** Hay pohdonan ibaga ya *nan Dios an abalananan amin di logom*. † **17:5** Hay pohdonan ibaga ya *nabagtun ommod an hi ama*. ‡ **17:5** Hay pohdonan ibaga ya *ommod an amin nan numpunhituh numbino'ob'on an babluy*.

he"ah *ommod an amin nan mumpunhituh numbino'ob'on an babluy.*

⁶ Ti do'lo' ahan di holagmu ta miwa'atdah tun abablubabluy, ya mumpun'aliy udumnan dida.

⁷ Nan intulag'un he"a ya minaynayun an ma'at an ta'on nan a'apum hi enggana. At Ha"in di dayawom, ya umat goh hinan mihukat ay he"an holagmu ta Ha"in di dayawonda.

⁸ An amin nan babluy ad Canaan an ni'hituwam ad ugwan ya idat'un amin ay he"a ya nan holagmu ta da'yuy ad luta. Ya nan holagmu ya mahapul an Ha"in an Dios di dayawondah mi'id pogpogna."

⁹ Ya inalin goh Apo Dios ay Abraham di, "Nonomnomom nan intulag'un he"a, at mahapul an atom, ya ta'on nan holagmu ya nan holagda goh ya mitutuluy an unudonda ta adida aliwan.

¹⁰ At hay panginnilaan hi pangunudam ya mahapul an makugit an amin nan linala'i ya ta'on nan holagda.

¹¹ At makugit ayun amin ta panginnilaan hinan intulag'un he"ah mahapul an unudom.

¹² Mete"ad ugwan ya mahapul an makugit an amin di linala'in ung'ungungngah nan miyawaluy algawda, ya ta'on nan himbut an mitungaw hi babluyyu, ya nan mipallog an himbut an malpuh nan udumnan babluy.

¹³ At an amin di linala'i ya mahapul an makugitda ta hiyay malkan di odolda ta panginnilaan an adi mapogpog nan intulag'un he"a.

¹⁴ At nan linala'in agguy nakugit ya agguy ni-bilang hi tagu' ti agguyna inunud di ni'tulaga' ay he"a."

15 Ya inalin goh Apo Dios ay Abraham di, “Hi Sarai an ahawam ya bo'on mahkay hi Sarai[§] di ngadana ta hi Sarah.*

16 Ya wagaha' hiya ta umimbaluy hi lala'i, ya hiyay ommod di do'ol an tatagun mumpunhi-tuh nan numbino'ob'on an babluy. Ya waday mumpun'alih malpuh nan holagna.”

17 Ya nunluung hinan lutah Abraham ta dayawonah Apo Dios. Mu hiya ya *kumikih* punnom-nomanan inalinay, “Undan mabalin an munholag di hinggahut di tawona? Ya undan mabalin an umimbaluy hi Sarah an nahiyam di tawona?”

18 Ya inalin Abraham ay Apo Dios di, “Undan ahan adi mabalin hi un nan holag'un hi Ishmael di mamnoh hinan tawid'u?”

19 Ya inalin Apo Dios di, “Bo'on, ti hi Sarah an ahawam ya umimbaluy hi lala'i, ya ngadnam ta hi Isaac.† At hi Isaac di pi'tulaga' goh hinan mid pogpognan tulag'u ta nan holagnay pangipa'annunga' hinan intulag'un he"a.

20 Ya nan inalim an hi Ishmael ya wagaha' ta idat'uy do'ol an holagna. At hiyay ommod di himpulu ta duwan a'ap'apun di tatagu, ya umat goh hinan holagdan mundongol di aatda.

21 Mu hay ipa'annungan nan intulag'un he"a ya han imbaluymun hi Isaac an itungaw Sarah hi tawon hinan umat hitun gutudna.”

---

§ 17:15 Agguy tu'u inilay pohdon ten ngadan an ibaga. * 17:15 Hay pohdonan ibaga ya *babain imbaluy di ali*. † 17:19 Hay pohdonan ibaga ya *kumiki* ti kimmikih Abraham (Gen. 17:17), ya kimmiki goh hi Sarah (Gen. 18:12).

²² Unat goh nalpah an ni'hapit hi Apo Dios ay Abraham ya tinaynana.

²³ Heden algaw ya inunud Abraham nan in-alin Apo Dios ay hiya, at kinugitnah Ishmael an imbaluyna. Ya inatna goh an amin hinan linala'in nan himbut an nitungaw hi babluyda ya nan nipallog an himbut an nalpuh nan udumnan babluy.

²⁴ Hi Abraham ya nuntawon hi nahiyam ta hiyam ya un makugit,

²⁵ ya hi Ishmael an imbaluyna ya nuntawon hi himpulu ta tulu ya un makugit.

²⁶ Ya heden algaw ya nundehhan da Abraham ay Ishmael an nakugit.

²⁷ Ya inatna goh an amin hinan linala'in nan himbut an nitungaw hi babluyda ya nan mipallog an himbut an malpuh nan udumnan babluy.

18

Hay Immayan nan Tulun Linala'in Abraham

¹ Ya wada han hin'algaw hi nuntonga ya numpatigaw hi Apo Dios ay Abraham hi wadanah nan neheggon hinan o"ongol an ayiw an bagin Mamre. Hidin inu'umbunan Abraham hinan pantaw di abungnan tulda

² ya inta'wadna, ya tinnigna han tulun linala'in timmata'dogdan neheggon ay hiya, at mala"uy ta ayna damuwon dida. Ya unat goh immatam ay dida ya innayunan nunluung ta apngaona dida.

³ Ya inalinan diday, "Apu, mahapul ni' ahan an mun'awa ayuh abung'uh na'amtang!

⁴ At mun'eblay ayun ten puun di ayiw ta umuy'u alan nan danum ta pangihuyuh nan hu'iyu

⁵ ya ta damunah pangidadaana' hi ononyu ta way i'ilogyun mangituluy an umuy hinan ayanyu.”

Ya tembalda, ya alyonday, “Oo, ta'on ya henodmi.”

⁶ At nunnaudon Abraham an immuy hinan abungdan tulda, ya inalinan Sarah di, “Punnau-dom ta alam nan ma"aphod an alena, ya inyam-mam di udum hi tinapay.”

⁷ At immuy hinan pahtuda, ya pento'na nan ma"aphod an mataban uyaw, ya impaguyudnah nan baalna ta ayda paltion ta ihaangda, at nunnaudondan inat.

⁸ Ya unat nidadaan ya innal Abraham nan udumnan mahapul an umat hi gatas ya nan udumnan mahapulda, ya nun'iddumnah din dotag ya nan ma'an, ya indadaana ta manganda nan linala'in mangilinah nan way puun di ayiw. Ya hi Abraham ya timmata'dog hinan way neheggon ay dida.

⁹ Ya inalidan hiyay, “Hay wadan nan ahawam an hi Sarah?”

Ya inaliny, “Wah dih nan abung an tulda.”

¹⁰ Ya inaliny nan ohan hi Apo Dios di, “Hay pumbangngada' hi un maluh di umat hitun gutud hi mehnod an tawon ya waday itungaw ahawam an hi Sarah an lala'i.”*

Ya hi Sarah ya wah nan way pantaw di abung an tulda, ya ta'on hi un nipo"oy mu dengngolnah den inalina.

---

* **18:10** Rom. 9:9.

11 Ya heden gutudna ya ma'ma"ilog hi Abraham ya na'in'innah Sarah an natdu' di matyamna.

12 Ya *kimmikih* Sarah hi nomnomna, ya inalina goh hinan nomnomnay, “Un mah mabalin an umimbaluya' an ten na'in'innaa' ya ma'ma"ilog nan apu'† an mumpapto' ay ha"in? Ya un mah mabalin an waday umipa'amlong ay ha"in ti ten namogpoga?”

13 Ya inalin Apo Dios ay Abraham di, “Anaad ta *ma'akikkih* Sarah an inalina, Un mah awni ta ma'in'innata ya unta mahkay umimbaluy?

14 Undan way adi abalanan Apo Dios an aton? Ya ten alyo' an hay pumbanggada' hi umat hitun gutud eten mehnod an tawon ya itungaw Sarah han lala'in imbaluyna.”‡

15 Ya gapuh ta'ot Sarah ya inhautnan inalina, “Agguya' *kimmiki*.”

Ya tembal Apo Dios, ya inalina, “Immannung an *kimmiki'a*.”

16 Ya unat goh nalpah di nunhahapitanda ya makak daden linala'i. Ya nitnud hi Abraham ta ipangulunay owondan ma'uhdungan ad Sodom.

17 Ya inalin Apo Dios goh di, “Munduwaduwa' ti tagwan hi un'u ipa'innilan Abraham nan ni-nomnom'uh ato' unu adi'.

18 Immannung an nan holagna ya munholagda ta dumo'olda ta diday mundongol di abalinandah nan abablubabluy, ya dumalat hiya ya wagaha' an amin nan tataguh abablubabluy.§

19 Ti hiyay pento"u ta tugunona nan holagna ya nan holagda ta Ha"in di unudonda ta maphod

---

† 18:12 I Pet. 3:6. ‡ 18:14 Rom. 9:9. § 18:18 Gal. 3:8.

an nahamad di atonda. Ya atonda ay ya mipa'annung an amin nan intulag'un Abraham hi ato'."

²⁰ Ya inalin Apo Dios ay Abraham di, "Nan tataguh ad Sodom ya ad Gomorrah ya nidugah an na'appuhi nan ato'atondan pumbaholan.

²¹ At mahapul an umuya' hidi ta umuy'u hamadon hi un immannung unu aggyu."

²² At intuluy din duwan linala'in umuy ad Sodom, mu nataynan hi Abraham an gun mi'hapit ay Apo Dios.

²³ At inalin Abraham di, "Undan ta'on un nan nahamad di pangatna ya iniddummun pumpi'patoy?

²⁴ Mu gulat ta waday nabongleh nahamad di pangatda eden siudad ya pi'yubahmu damdama didan himpamabluy unu adim an dumalat dane han nabonglen nahamad di pangatda?

²⁵ Mu He"a ya inila' an nahamad di pamanuhmu, at adi mabalin an pi'yubahmu nan nahamad di pangatna! Ti atom ay ya undan adida mi'yubah hinan nun'abaholan?"

²⁶ Ya tembal Apo Dios, ya inalinay, "Oo aga, gulat ta wadada ah nabongleh tatagun nahamad di pangatda at diday dumalat hi adi' pangubahan ay didan himpamabluy."

²⁷ Ya inalin goh Abraham di, "Apu, iyabulutmu ni' ahan ta ibaga' nan pohdo' an ta'on unna' tagu ya anggay an un hay hupu' di nalpuwa'.

²⁸ Mu gulat ta waday unda napat ya han lema ya anggay nan nahamad di pangatda ya adim ubahon heden babluy?"

Ya inalin Apo Dios di, “Ta'on unda napat ya han lema mu ta wadada at adi' ubahon.”

²⁹ Ya inalin goh Abraham di, “Oo, mu gulat ta unda napat ya anggay?”

Ya inalin Apo Dios di, “Adi' ubahon an ta'on unda napat.”

³⁰ Ya inalin Abraham ay Apo Dios di, “Adi'a ni' ahan bumungot ta wada goh han ibaga'. Ya gulat mah ta unda wada ah tulumpulu?”

Ya tembal Apo Dios, ya inalinay, “Adi' an du-malat nan tulumpulu.”

³¹ Ya inalin goh Abraham di, “Apo Dios, iyabu-lutmu ni' ta ituluy'un ibaga tun wah nomnom'u. Mu gulat ta unda duwampulu ya anggay?”

Ya inalinay, “Adi' ubahon heden babluy hi unda wada ah duwampulu.”

³² Ya inalin Abraham di, “Apo Dios, hiyah te angunuh di ibaga', at adi'a ni' ahan bumungot. Mu gulat ta unda himpulu ya anggay?”

Ya inalin Apo Dios di, “Adi' ubahon heden babluy hi unda wada ah himpulu.”

³³ Ya unat goh nalpah heden nunhapitandan Abraham ya nakak hi Apo Dios, ya nakak goh hi Abraham an immuy hidin abungnan tulda.

19

Hay Inayan nan Duwan Anghel ad Sodom

¹ Ya wan munhinag ya dimmatongda nan duwan anghel hi ad Sodom. Ya wah dih Lot an inu'umbun hinan ubunan an neheggon hinan buhu'an den babluy. Ya unat goh tinnigna dida ya nala"uy ta umuyna damuwon dida. Ya unat

goh immatam an manamun dida ya nunluung ta apngaona dida.

² Ya inalinay, “Ha”in di ohah baalyu, at umuy tu’uh abungmi ta ihuanyu nan hu’iyu, ya immiyan ayu ta awni ta mawheet ya unyu ituluy an umuy hinan ayanyu.”

Mu tembald, ya alyonday, “Adi ami! Hitu man hi ubunan, ya immiyan ami.”

³ Mu hi Lot ya pimagmagoh an mangal’alu’ ay dida, ya la’tot ya inabulutda, ya nitnuddan hiya ta immuydah abungna. Ya nunhaang hi Lot hi tinapay an adi mabino’bo’an, ya numpaltida ta way ihdan nan mangili. Ya unat goh nalutu ya nanganda.

⁴ Ya uwani an agguyda immuy nolo’ daden mangili ya immuydan amin nan linala’in iSodom an mumpangilog ya nan nun’ala’ay ta lini’ubda nan abung Lot.

⁵ Ya mun’alidan Lot an alyonday, “Hay wadan din linala’in impa’iyanmu? Mahapul an ipapitawmu dida ta umalidan da’mi ta way atonmin mangelo’ ay dida!”

⁶ Ya limmahun hi Lot ta way atonan mi’hapit ay dida, ya intangobna nan pantaw.

⁷ Ya inalinah nan iSodom di, “I’ibba, adi ni’ ahan nginin di nappuhih atonyu!”

⁸ At tun duwan binabain imbaluy’u an agguy nalhin di ipalahun’u ta okod ayuh nan pohdonyun aton ay dida. Mu ta bo’on tun mangili’ ti mahapul an ipapto”u dida.”

⁹ Mu alyonday, “Un’a udot bunag ya he”ay mummandal ay da’mi? Miwa’lin’a at hina ti la’tot ya immipabohol’a, ya nunnaud di atonmin he”a

ya un danen linala'i!" At nadhudan nangituldun ay Lot ta way atondan umuy mama"ih tangob.

¹⁰ Mu na'ibboggon nan duwan mangilin nunlapdu' ay Lot hinan pantaw, ya impahigupdah baluy, ya intangobda nan pantaw.

¹¹ Ya binulawdan amin din linala'in wah dola an iSodom, at mid ologdan mangah'up hinan pantaw.

¹² Ya inalın din duwan linala'in Lot di, "Undan mi'id a'agim, ya imbabaluyumu, ya inapum, ya hay way tutulangmuh ni'hitun ten babluy? Ya gulat ta wadada ya eka inalın dida ta mi'yekakdan da'yu ta taynanyuh ten babluy

¹³ ti ten ubahonmih ten babluy! Ya manu ay atonmi oo ti ininnilan Apo Dios nan nidugah an na'appuhin ato'atonda, at hiyaat un da'mi hennag ta ubahonmih ten babluy an ad Sodom."

¹⁴ At immuy hi Lot hidin linala'in apuwona an niyalih din imbabaluyunan binabai, ya inalın diday, "Punnaudon tu'un makak hitu ti hi Apo Dios ya ubahonah ten babluy tu'u!" Mu hay ninomnomda ya alyondah un nin munhanul.

¹⁵ Ya wan na'uy an mawa'ah ya din duwan anghel ya numbangondah Lot an alyonday, "Punnaudom an bumangon, ya inawitmuy ahawam ya nan duwan binabain imbabaluyumu ta lumayaw ayu ta adi ayu mi'lagat hi amoltaan ten babluy!"

¹⁶ Mu palunlunot hi Lot an makak. Mu nidugah di nammo' Apo Dios ay dida, at din duwan linala'i ya inodnanday ngamaydan hina"ama, ya enekakda dida ta nangamung unda binataan heden babluy.

17 Ya inalin den ohan anghel ay diday, “Ekayu mahkay ta punnaudonyun lumayaw! Ya adiyu man ahan wingwingiyon nan babluy an tinay-nanyu! Ya adiyu ita'dog eden nundotal an pange'wanyu ta nangamung un ayu umatam hinan aduntuduntug ta mabaliwan ayu ta adi da'yu ilagat hinan apuy!”

18 Ya hi Lot ya inalinay, “Bo'on ni' nan adagwiyyayanmi, Apu!

19 Ya inila' an nidugah di nammo'mun ha'in ti binaliwana'. Mu mid olog'un lumayaw an umuy eden aduntuduntug, at la'tot ya inlagat da'mih nan dalan, ya natoy ami, ya mid umatam hidi.

20 Undan ahan adi mabalin un heden neheggon an *it'ittang* an babluy di ayanmi ta mabaliwan ami?”

21 Ya inalin nan anghel di, “Abuluto' nan po-hdom ta hidiy ayanyu, at adi' mah pi'yubah hede han it'ittang an munisipyu.

22 At punnaudonyun umuy hidi ta awni ta umatam ayu ya un'u ete" a nan ato'!” (Ya heden munisipyu ya nginadnanda ta ad Zoar* ti hay nangalyan Lot hi un *it'ittang* an babluy.)

23 Ya heden dimmatngan da Lot ad Zoar ya bimmuhu' nan potang.

Hay Noghoban ad Sodom ya ad Gomorrah

24 Ya hin'alina ya nun'ogah Apo Dios nan ahigegeladaw an apuy an nalpud dayan nun'agah ad Sodom ya ad Gomorrah.

---

* 19:22 Hay pohdonan ibaga ya *it'ittang*.

25 At nun'oghob an amin di logom hidih nan babluy, ya an amin di tatagu, ya nan numbino'ob'on an himmangaw hinan luta.

26 Mu hi ahawan Lot ya nunligguh ta tigona nan nalpuwanda, at hiya ya numbalin hi ahin an immodhol an timmata'dog an ay tu'ud.

27 Ya unat goh nabiggat hi helhelong ya immuy hi Abraham hidin timma'doganah din ni'hapitanan Apo Dios.

28 Ya unat goh inuhdunganad Sodom, ya ad Gomorrah, ya nan nundotal an luta ya tinnigna nan umu'utyu' an ahu' an nalpun den lutan umat hi ahu' an malpuh nan pun'apuyan.

29 Mu heden nangubahan Apo Dios eden siudad an ni'hituwan Lot ya ninomnom Apo Dios hi Abraham ta inyabulutnay lumayawan da Lot ta aggyuda nilagat.

Hay Nalpuwan di i'Ammon ya iMoab

30 Ya dimmalat nan ta'ot Lot an mihinah ad Zoar ya initnudna nan duwan binabain imbabaluy na ta nunti'iddah nan aduntuduntug an wadan di liyang ta hiyay nunhituwanda.

31 Ya wa han ohay algaw ya heden pangpangullun babai ya inalinah nan aginay, “Ten gun mala'ay hi amata, ya ten mi'id ah linala'ih tun wadan tu'uh mangahawan dita ta way ahlagantan umat hinan ma'ma'at hitun alutaluta.

32 At butngontah amata ta way atontan mangelo' ay hiya ta way ahlagantah hanat amata.”

33 At heden nahdom ya binutongdah amada, ya enelo' den pangpangullu. Mu hi amada ya na'abbutong, at aggyuna enelan di na'at.

³⁴ Ya heden nabiggat hi nahdom ya inalin han pangpangullah nan aginay, “Enelo”u hiyad a”u, at butngonta hiya goh ad ugwan an nahdom ta elo’mu hiya ta ditan duwa ya mawaday imbaluy-tan dumalat hi amata.”

³⁵ At heden nahdom ya binutongda goh hiya, at enelo’ goh de han udidian. Mu na’abbutong hi amada, at agguyna enelan goh nan na’at.

³⁶ Ya daten duwan imbabaluy Lot ya nunhab-idan dimmalat hi amada.

³⁷ Ya unat goh nuntungaw heden pangpangullu ya lala’i, at nginadnana ta hi Moab,[†] ya hiyay napu’agan nan iMoab ad ugwan.

³⁸ Ya unat goh nuntungaw heden netob ya lala’i goh, at nginadnana ta hi Ben-Ammi,[‡] ya hiyay napu’agan nan holag Ammon ad ugwan.

20

Da Abraham ay Abimelek

¹ At la’tot ya tinaynan da Abraham ad Mamre ta umuydah nan numbattanan di ad Kadesh ya ad Shur hinan babluy ad Canaan. At mumbunagda goh ta nunhitudah na’amtang hi ad Gerar.

² Hidin awadandah ad Gerar ya hiyay nangalyan Abraham un hi aginah Sarah an ahawana. At hi Abimelek* an alih ad Gerar ya impa’awitnah

[†] **19:37** Hay pohdonan ibaga ya *hi amay nalpuwa*’. [‡] **19:38** Hay pohdonan ibaga ya *lala’in imbaluy nan tutulang’u*. * **20:2** Do’ol di mangali an nan hapit an *Abimelek* ya bo’on ngadan di tagu ti ohan pangalidah nan nahayhaynod an a’alidad Philistia. Nu makulug ya hiyay umat hinan hapit an *Achish* ad Philistia (I Sam. 21:10; 26:1), ya hapit an *Pharaoh* ad Egypt (Gen. 12:16), ya hapit an *Caesar* ad Rome (Lk. 3:1) ti un hay pangali ya anggay.

Sarah ta ahawaona.

³ Mu wada han ohan labi ya numpa'enap hi Apo Dios ay Abimelek, ya inalinay, “He”a ya matoy'a ti hi Sarah an impa'awitmu ya waday ahawana.”

⁴ Mu agguy enelo' Abimelek hi Sarah, at hiyanan inalinay, “Apo Dios, mi'id ah inat'uh nappuhi! Ya moltaona' mah ya ta'on nan tatagu ya pi'moltam?

⁵ Heten inat'u ya maphod hi punnomnoma', at mi'id bahol'u ti inalin Abraham di un hi aginah Sarah! Ta'on hi Sarah ya inalina goh di unda hin'agi!”

⁶ Ya intuluy Apo Dios an numpa'enap ay Abimelek, ya inalinay, “Oo, inila' an bo'on baholmu. Hiyaat un'u agguy inyabulut an me'yelo"an hiya ta adi'a mumbahol ay Ha"i'n.

⁷ At ibangngadmu nan babai ay ahawana ti propeta hiya, at iluwaluan da'a ta du'du"oy di pi'taguam. Mu adim ay ibangngad hiya ya matoy'a ya nan tatagum goh.”

⁸ Ya hidin nabiggat ya bimmangon hi Abimelek, at inayaganan amin nan u'upihyalna ta ibaagnan dida nan na'at ay hiya. Ya nidugah di ta'otda.

⁹ Ya inayagan Abimelek hi Abraham, ya inalinay, “Ngadan nan inatmun da'mi? Ngadan di nappuhih inat'un he"ah dimmalat hi ay mi atayan? Adi ahan maphod nan inatmun ha"i'n!

¹⁰ Ya anaad ta inatmuy umat hitu?”

¹¹ Ya tembal Abraham an inalinay, “Oo ti hay ninomnom'u ya mi'id ay da'yuy tuma'ot ay Apo Dios, at patayona' an dumalat hi ahawa'.

12 Ya hiya ya immannung an hi agi' ti benentan ama, mu hiyay inahawa'.†

13 Hidin nangalyan Apo Dios hi tayna' nan nunhituwanmin da ama ta umuya' hinan udum an babluy ya inali' ay ahawa' di, Ipattigmuy pamhodmun ha"in hinan gunmu pangalyan hi unta hin'agih nan gunta ayan hinan malgom an babluy ta way adida pamatayan ay ha"in."

14 Ya imbangngad Abimelek hi Sarah ay Abraham, ya indatana didah kalnilu, ya baka, ya tagala.

15 At inalin Abimelek di, "Luta' an amin hatu, at mumpili'ah punhituwam."

16 Ya inalina goh ay Sarah di, "Idat'uy hinlibuh pihhun Abraham an agim ta gapgapa' nan mi'id immannung hi inat'un he"a ta panginnilaan nan tatagu."

17 At nunluwaluh Abraham ta impa'adaog Apo Dios da Abimelek an himbaluy ya nan tagalada ta way atondan mahlag.

18 Ti hi Apo Dios ya nun'umutonay putun nan ahawan Abimelek ya nan tagalan binabai ta way atondan adi mahlag an dumalat hi Sarah an ahawan Abraham.

21

Hay Nitungawan Isaac

1 Hi Apo Dios ya hemmo'nah Sarah ta impa'annungna nan inalina.

---

† 20:12 Gapu ta agguy ni' inyuldin Apo Dios an mapaniaw hi un way mangahawah nan agina at mid ah baholdan Apo Dios.

² At nunhabih Sarah. At heden gutudnah inalin Apo Dios hi puntungawana ya nuntungaw, at lala'iy imbaluyda ay Abraham eden nala'ayana.*

³ At nginadnan Abraham nan imbaluynan intungaw Sarah ta hi Isaac.†

⁴ At kinugit Abraham hi Isaac eden miyawalun algawna ti hiyah ne intulag Apo Dios hi atona.‡

⁵ Hi Abraham ya hinggahut di tawonah din nitungawan Isaac.

⁶ Ya hi Sarah ya inalinay, “*Kimmikia'* an dumalat nan inat Apo Dios! At an amin nan mangngol eten na'at ya *mi'kikidan* ha"iin!”

⁷ Ya inalina goh di, “Mi'id nin ahan di mangalin Abraham hi un mumpa'inum hi Sarah hi ung'ungnga! Mu ta"on hi un nala'ay ya waday inyimbaluynan ha"iin hi lala'i!”

Hay Namakakandan da Hagar ay Ishmael
(Gal. 4:21-31)

⁸ Ya heden algaw hi naphuwan den ung'ungnga ya impaltian Abraham hi nun'am'amlonganda.

⁹ Mu tinnig Sarah hi Ishmael an imbaluy Hagar an i'Egypt ay Abraham an daladalatonah Isaac an imbaluydan Abraham.

¹⁰ Ya inalinan Abraham di, “Pakakom nan tagalan babai ya nan imbaluyna! Ti nan imbaluyna ya adi me'ebnoh hinan banoh Isaac an imbaluy'u!”§

---

* **21:2** Mid mapto' ya na'at hidin 2066 B.C. † **21:3** Hay pohdonan ibaga ya *kumiki* ti kimmikih Abraham (Gen. 17:17), ya kimmiki goh hi Sarah (Gen. 18:12-13, 15; 21:6). ‡ **21:4** Gen. 17:12. § **21:10** Gal. 4:20.

11 Ya nidugah di punlungdayaan Abraham ti hi Ishmael ya imbaluyna damdama.

12 Mu inalin Apo Dios ay Abraham di, “Adi'a munlungdaya an dumalat nan ung'ungnga ya nan babain tagalam. Unudom an amin di inalin Sarah ay he"a ti hi Isaac di ipa'annungan nan intulag'un dumo'ol di holagmu.*

13 At do'lo' goh ahan di holag nan imbaluy di tagalam an babai ti hiya ya holagmu damdama.”

14 Ya heden nabiggat hi helhelong ya bimman-gon hi Abraham ta indadaanay ma'an ya danum an impabalunan da Hagar an hin'ina. At ipiyab-ban Abraham ay Hagar heden unga ta honogona dida. At nakak da Hagar ta himminulngungaw-dah nan mapulun hi ad Beersheba.

15 Unat goh napuh nan danum an impabalun Abraham ya inyuyna inhugo' nan ung'ungngah nan puun di ohah nan i"itang an ayiw.

16 Ya impadehna ta bimmataan hi itang, ya inumbun, ya inalinay, “Adia' pa"edpol an mannig hi atayan nen ung'ungnga!” At ma'allugwah Hagar.

17 Mu hi Apo Dios ya dengngolnay kilan han ung'ungnga. At nan Anghelnad† abuniyan ya himmapit ay Hagar an inalinay, “Ngadan nan numanomnomam? Adi'a tuma'ot ti dengngol Apo Dios nan kilan han imbaluymu.

18 At ekaat ya hinalimunam ti hiya ya do'lo' di holagna ta mundongol!”

---

* **21:12** Rom. 9:7; Heb. 11:18. † **21:17** Hi Jesu Kristu nin an nipattig hinan Old Testament.

19 Ya impattig Apo Dios ay Hagar han pungen an humaguban, at immuy himmagub, ya impa'inumanah den imbaluyna.

20 At hi Apo Dios ya impapto'na han ung'ungnga ta nangamung immilog. Ya hidih nan way mapulun nihinanda, at numbalin hiyah nala'eng an manganup.

21 Ya heden nihihinnandah nan way mapulun hi ad Paran ya immawit hi inanah babain i'Egypt ta ipa'ahawanan hiya.

Hay Nunhapitan da Abimelek ay Abraham

22 Ya nihippul eden inayan da Abimelek ay Phicol an ap'apun di tindalunan Abraham, ya inaliday, “Wagwadah Apo Dios an bumadang ay he"ah an amin hinan atom!

23 Ad ugwan ya ihapatam ay Apo Dios an adia' balbaliyan ay he"a ya nan holag'u. Ya atom di maphod ay da'min ten babluy an ni'hituwam an umat hi nangatmin he"a.”

24 Ya inalin Abraham di, “Immannung an ato'.”

25 At impa'innilan Abraham ay Abimelek an nan baalna ya penlohda nan bubun an impiyaman Abraham.

26 Ya inalin Abimelek di, “Agguy'u inilay nangat ti agguyyu inal'alín ha"ín! An ad ugwan ya un'u innilaon!”

27 At idatan Abraham hi Abimelek hi kalnilu ya baka ta way mangipa'innilan maphod di nunhapitananda.

28 At ilahhin Abraham di pituh tetentennan kalnilu.

29 Ya inalin Abimelek ay Abraham di, “Anaad ta ilahhinmuy pituh kalnilu?”

³⁰ Ya inalin Abraham di, “Hatun pitun kalnilu ya alam ta he"ay mun'ihigu an ha"in di nangiyamma eten bubun.”

³¹ At hiyay dimmalat hi nungngadanandan den babluy hi ad Beersheba[‡] ti heden lugal di *nunhapitanda*.

³² Unat goh nalpah di nunhapitanda ya numbanggad da Abimelek ay Phicol hinan babluydah ad Philistia.

³³ At intanom Abraham di ayiw an tamarisk, ya dinayawnah Apo Dios an mi'id te"ana ya mid pogpogna.

³⁴ At hi Abraham ya nadnoy di nihihinnanah ad Philistia.

22

Hay Nanapngan Apo Dios hi Pangulug Abraham

¹ Ya unat goh palpaliwan* ya tinapngan goh Apo Dios di pangulug Abraham. Ya inalinay, “Abraham!”

Ya tembalnan inalinay, “Ngadan ne, Apu?”

² Ya inalin Apo Dios ay hiyay, “Awitom han oh'ohhan imbaluymun hi Isaac an pa'appohpohdom, ya immuy ayuh nan Duntug an Moriah[†] ta e'nongmu hiyan Ha"in hinan aduntuduntug an itudu'.”

[‡] **21:31** Hay pohdonan ibaga ya *bubun an din nunhahappitananda*.

* **22:1** Mid mapto' ya na'at hidin 2050 B.C. † **22:2** Nan Duntug an Moriah di ustuh lugal hi nangihinan nan Alin hi Solomon hi Timplu, ya hidiy nangiyayandah a'animal ta diday mipallog an matoy hinan bahol di tatagu (II Chron. 3:1).

³ Ya unat goh nabiggat hi helhelong ya nunggihan Abraham din ayiw an mahapulnah nan pun'onngan, ya indadaana nan dongkin pangitakayandah nan kalgada, ya inawitnah Isaac ya nan duwan baalna, ya impadehdan umuy hinan inalin Apo Dios ay hiya.

⁴ Ya heden atlun di algaw hi nundallananda ya inamang mahkay Abraham heden lugal an ayanda.

⁵ Ya inalin Abraham hinan baalnay, “Mihina ayuh tuh tun dongki ta da'mi an hin'amay mada'puh hidi ta umuy ami mundayaw ay Apo Dios ya un ami mumbanggad hitu.”

⁶ At impapi'ug Abraham ay Isaac nan ayiw ta hiyay nangdon hinan apuy ya uwah, at muntunudda.

⁷ Ya inalin Isaac di, “Ama, anaad udot ta inodnam nan apuy ya ayiw, ya mi'id di uyaw an kalniluh me'nong?”

⁸ Ya tembal Abraham ya inalinay, “Okod hi Apo Dios an mangidat hi uyaw an kalniluh me'nong!” At intuluydan hin'aman umuy.

⁹ Ya unat goh dimmatongdah nan inalin Apo Dios ya inyamman Abraham di pun'onngan, ya impaphodnan timpun din ayiw hinan pun'onngan. Ya hinawidna han imbaluynan hi Isaac, ya inyuhunah nan natpun an ayiw hinan pun'onngan.

¹⁰ Ya inong'alna din uwah an panglotnan hiya,

¹¹ mu waday himmapit an nan Anghel Apo Dios‡ ad abuniyan an inalinay, “Abraham! Abra-

---

‡ 22:11 Hi Jesu Kristu nin an nipattig hinan Old Testament.

ham!”

Ya tembal Abraham, ya inalinay, “Hay alyom, Apu?”

¹² Ya inalin han Anghel ay hiyay, “Adim hugatan henen ung'ungnga, ya adi nginin di atom ay hiya! At ten inila' an hi Apo Dios di ipabagtum hi unudom ti ta"on un oh'ohha nan imbaluymu ya adim ukuhan an e'nong ay Hiya!”

¹³ Ya hin'alina ya nungwingih Abraham, ya wada han buta'al an kalnilun nihahabut di ha'gudnah nan ayiw an neheggon ay hiya. At hiyay ayna innal ta hiyay genhobnah ne'nong ay Apo Dios hi hukat han imbaluyna.

¹⁴ At nginadnan Abraham heden lugal an inayandan inalinay, “Hay ngadan te ya Hi Apo Dios di Mangidat hi Mahapul.” At engganad ugwan ya hiyay pungngadan nan tatagun den duntug an alyonday, “Duntug an Nangidatan Apo Dios hi Mahapul.”

¹⁵ Ya impidwan nan Anghel Apo Dios ad abuniyan an himmapit, ya inalinan Abraham di,

¹⁶ “Ha" in an Dios ya ihapata' hinan odol'un dumalat nan inatmun agguymu inukuhan nan imbaluymun ay e'nong ay Ha" in,

¹⁷ ya alyo' an makulug ahan an wagaha' he" a, ya idat'uy do'ol hi holagmun umatdah nan ado'ol nan bittuan ad daya unu nan panag hinan pingit di baybay. Ya dida ya hakuponda nan siudad di binuhulda.

¹⁸ Ya nan holagmuy dumalat hi awagahan nan tataguh tun luta ti dumalat nan a'un'unnudmuh nan inalina.”

¹⁹ At numbangngad da Abraham hidin wadan din duwan baalna ta didan amin an numbangngad ad Beersheba an nunhituwan Abraham.

Nan Holag Nahor

²⁰ Ya palpaliwanda ya waday nangalin Abraham an hi aginan hi Nahor ya waluy imbaluyda ay ahawanan hi Milkah.

²¹ Hay pangpangullu ya hi Uz, ya otob hi Buz, ya atluh Kemuel (an ad holag ay Aram).

²² Ya unda goh mawada nan udum an da Kesed ay Hazo, ya hi Pildash, ya hi Jidlaph, ya hi Bethuel

²³ (an hi aman Rebekah). Danen walun linala'i ya diday holag da Milkah ay Nahor an hi agin Abraham.

²⁴ Ya wadada goh di udumnah holag Nahor hinan oha goh an ahawanan hi Reumah. Hay ngadan hana nan imbabaluy na ya da Tebah, ya hi Gaham, ya hi Tahash, ya hi Maakah.

23

Hay Natayan Sarah

¹ Hi Sarah ya hinggahut ya han duwampulu ta pituy tawona

² ya un matoy hi awadandad Kiriath Arba (unu ad Hebron) hidid Canaan, at binalun Abraham.

³ Ya tinaynan Abraham heden natoy an ahawanan hi Sarah ta immuy hinan tatagun holag Heth,

⁴ ya ni'hapit ay didan inalinay, "Ha'in ya unna' bunag hitu, at mi'id di ay'u pangilubu'an hinan ahawa' an natoy. At mannig ayu ni' ah la'uwa' hi luta ta pangilubu'a' hinan ahawa'."

⁵ Ya alyonday,

⁶ “Da'mi ya ibilang da'ah nabagtun ap'apu. At mabalin an piliom nan ma"aphod an lubu'mi ta hiyay pangilubu'am ay ahawam ta bagim an mi'id ah mun'ad'adi.”

⁷ At nunluung hi Abraham an mange'gon ay dida,

⁸ ya inalinay, “Gulat ta pohdonyu ay an ilubu"uh ahawa' hitu at ibagayu ni' ay Ephron an hina' Zohar

⁹ ta nan liyang hi ad Machpelah an neheggon hinan da'geng di payawnay pangilubu'a'. Mu alyonyun hiya ta ila'unan ha"in, ya hinamadyu ta ibaagnay immannung an pola'na ta hiyay idat'u ta pangintitiganyun henen luta ya penla'u ta way punlubu'a'.”

¹⁰ Mu hi Ephron ya wah di an ni'yi'ibbun hinan way ubunan di tatagun neheggon hinan buhu'an eden babluy. Ya himmapit,

¹¹ ya inalinay, “Idat'un he"ah den liyang an ta"on un middum nan payaw, ya adi' ipapla' ay he"a ta way pangilubu'am hinan ahawam. At ten dengngol tun i'ibba' di pangidata' ay he"a.”

¹² Ya nunluung hi Abraham hinan holag Heth,

¹³ ya inalinan Ephron di, “Hay maphod ya polo'o heden payaw, at abulutom ni' ta bayada' ya un mabalin an ay'u ilubu' hidi han ahawa'.” Heden inalina ya dengngol an amin nan tatagun na'amung hidi.

¹⁴ At inalin mah Ephron di,

¹⁵ “Hay pola' den payaw ya opat di gahut hi silver an pihhu. Mu undan henen pola' di ma'ahhapul? Ekaat ilubu' hidih ahawam!”

¹⁶ Ya inabulut Abraham heden inalin Ephron an opat di gahut an pihhun nipaddung di damotnah nan niyuldin an pumbayad hinan mala'uan, at indatna, at tinnig nan tataguh nangngalan Ephron.

¹⁷ At lutan mahkay Abraham heden lutan Ephron ad Machpelah an niddum nan payaw an nedelloh hinan liyang, ya ta'on nan nun'itanom hidi eden luta, ya neheggon hi ad Mamre hi appit di buhu'an di algaw.

¹⁸ Ya an amin din wah di an holag Heth an nannig ya iniladan hi Abraham mahkay di ad lutan de.

¹⁹ At ayna inlubu' nan ahawanan hi Sarah ede han liyang ad Machpelah an neheggon ad Mamre (unu ad Hebron) hidih ad Canaan.

²⁰ At nan penla'nah nan holag Heth an liyang ya nan payaw ya bagin mahkay Abraham ta way pangilubu'ana.

24

Hay Ahawaon Isaac

¹ Ya la'tot ya nala'ay hi Abraham. Ya an amin nan inatna ya winagahan Apo Dios.

² Ya wa han hin'algaw ya inalin Abraham hinan mangipangpanguluh nan baalnay,* “Ipahdum di

---

* **24:2** Unu hi Eliezer (Gen. 15:2).

ngamaymuh nan numbattanan di ulpu[†]

³ ta ihapatam ay Apo Dios an nan mumpapto' ad abuniyan ya tun luta an he" a ya bo'on hitud Canaan di pamto'am hinan ahawaon han imbaluy'u.

⁴ Hay mahapul ya umuy'ah nan babluy an nitungawa' ta nan tutulang'uy awitom hi ahawaon Isaac."

⁵ Mu inalin den baal ay hiyay, "Oo, mu gulatna ta adi mi'yalih den babaih tu ya mabalin an mumbanggada' ta awito' hi Isaac ta iyuy'uh di?"

⁶ Ya inalin Abraham di, "Adi ahan mabalin hi unmu ibangngad han imbaluy'uh di.

⁷ Ti hi Apo Dios ad abuniyan di nangalih tayna' heden babluymind da ama ya nan tutulang'uh di ti intulagna an ipaboltanah ten lutan ha" in ya nan holag'u.‡ At mundenola' ti honogona nan anghelna ta hiyay bumadang ay he" ah ayam, at madadawoh an waday awitom hi ahawaon han imbaluy'u.

⁸ Mu gulat ta heden babai ya adi mi'yalin he" a ya ta" on ya inunudmu nan inhapatam ay ha" in. Mu hay mahapul ahan ya adim ibangngad an iyuy han imbaluy'uh di."

⁹ At impahdun mah de han baal hi ulpun Abraham ta ihapatanay pangunudanah nan inalin

[†] 24:2 Nan Hudyu ya bimmaindan nangibaag hi ngadan di bagida, at imbaagday hapitda an *ulpu* ti neheggon. Mu anaad udot ta imbaag Abraham hene ay Eliezer? Manu ay ti hiyah ne awadan nan pangimmatunan di ni'tulagandan Hudyun Apo Dios an nan kugitda, at hay ipaddunganah nan ugalin di huwis hi kultid ugwan hi un way munhapata ya nan pangipattu' anah ngamaynah Biblia.

[‡] 24:7 Gal. 3:16.

Abraham.

¹⁰ At idadaana mah di himpuluh nan kamilun Abraham ta way pungkalganah nan numbino'ob'on an mun'aphod an gina'un Abraham. Ya unat goh nalpah an nidadaan ya impadehdan mumbaat an umuy hi ad Aram Naharaim hinan babluy ad Mesopotamia hinan babluy hi ad Nahor.

¹¹ Ya unat goh dimmatongdan den bataan di bubun an hogbon at impadinongda nan kamilu ta mun'eblayda an numpunhippida. Mu wan na'uy an mapuyaw at gutud di umalian nan binabain humagub.

¹² At nunluwalun Apo Dios an inalinay, "He" a Apo Dios an nan dayawon Abraham an ad baal ay ha" in ya badangana' ni' ta mipa'annung nan dimmalat hi immalia' hitu, ya ipattigmuy homo'muh nan ad baal ay ha" in.

¹³ Ti wah tua' eten neheggon hitun bubun ad ugwan, ya umalida nan binabain malpuh nan babluy an humagub eten hogbon.

¹⁴ At hay ibaga' hi pangimmatuna' hinan babain pohdom hi ahawaon Isaac ya nan pumbaga' hi inumo' hinan hinagubna. Ta ipa'inumna ay ya ipa'inumana goh tun kamilu ya hiyanan pohdom, ya hiya goh di panginnilaa' hinan homo'muh nan ad baal ay ha" in."

¹⁵ Ya agguyna impada'puh heden luwaluna ya nidatong hi Rebekah an inya'agtunay pannuman hi ihagubna. Ya hay ad imbaluy ay hiya ya hi Bethuel an holag da Milkah ay Nahor an hi agin Abraham.

16 Hi Rebekah ya ma"aphod an balahang an mid ah nangelo' ay hiya. Ya inyuyna inthagub din pannuman hinan bubun, ya inyagtuna ta umeet.

17 At immuy din baal an ay mi'dammu, ya inalinay, "Iyalim ni' ta uminuma'."

18 Ya inalinay, "Kan oo." At ohpon Rebekah din pannuman ta uminum.

19 Ya unat goh nalpah an imminum ya inalin Rebekah ay hiyay, "Awni ta ay'u pa'inuman nan kamilum ta ma'aan di inuwawda!"

20 At immuy, ya inhiitna din danum an hinagubnah nan inyammanan pun'inuman di kamilu, ya numbanggad goh hinan bubun an humagub ta nangamung unda na'inuman an amin din kamilu.

21 Ya nan baal ya un didindinong ta titiggonah un hiya nan pohdon Apo Dios.

22 Ya unat goh nalpah an impa'inumanan amin din kamilu ya inukat den baal din balitu' an hingat an mapla'an ya nan duwan balitu' an ganeleng, ya inhu'lubnah ngamay Rebekah, ya impihingatna din hingat.

23 Ya inalinan hiyay, "Hay ngadan mah amam? Ta un ay ni' mabalin ya ta umiyan amih ad ugwan an nahdom ay daten i'ibba' an linala'ih abung amam."

24 Ya inalinay, "Hay ngadan ama ya hi Bethuel an holag da Nahor ay Milkah.

25 Ya hay umiyananyu ay ya mabalin an umuy tu'uh abungmi ti hidi ya do'ol di dagamih onon nan kamilu, ya ihna goh di olo'anyu."

26 At heden baal ya nunluung ta dayawonah Apo Dios

²⁷ an inalinay, “Munyamana' ay He" a, Apo Dios an nan dayawon Abraham an ad baal ay ha" in, hi nangipattigam hinan homo' mun hiya ti nipa' annung din inalim ay hiya! Ya munyamana' goh ta impangulua' ay He" ah nan wadan nan tutulangna!”

²⁸ At nunnaudon Rebekah an immuy hi abungda ta ayna ihudhud ay inana hadi nan na' at.

²⁹⁻³⁰ Hi Rebekah ya wada han aginan lala' in hay ngadana ya hi Laban. Ya unat goh tinnigna din hingat ya ganeleng an nihu' lub hi ngamay Rebekah ya dengngolna goh nan inulgud Rebekah ya nunnaudonan limmahun, ya timmagtag an immuy hinan way bubun an hogbon. Ya unat goh dimmatong ya tinnigna an wah din timmata' dog heden baal Abraham hinan way kamiluna.

³¹ Ya inalinan hiyay, “He" an iba an winagahan Apo Dios ya anaad ta un' a tumata' dog hitu? Ma' a ta umuytah abungmi ti wah di nan nidadaan hi ihinan nan kamilu, ya wada goh di olo' anyu.”

At mitnudda mah ay hiya.

³² Ya unat goh nidatongdah abungda ya nun' aan Laban din nun' itakay hinan kamilu, ya pinangana dida. Ya inyuyna nan danum hinan baal Abraham ya nan ni' yibbana ta pangihudah hu' ida.

³³ Ya unat goh wan nidadaan di ma' an ya inalin din baal di, “Adia' ni' mangan ta awni ta ulgudo' nan gapunah immalia' hitu.”

Ya inalin Laban di, “Oot aga ta ite" am an mangulgud.”

³⁴ At inalinay, “Ha" in di baal Abraham.

³⁵ Hi Apo Dios ya nidugah di wagahnah nan ad baal ay ha" in ti impa' adangyana. Ti ad ugwan ya do'ol di kalniluna, ya gandengna, ya bakana, ya dongkina. Ya do'ol goh di pihhuna, ya balitu'na, ya hay baalnan tagalanan binabai ya linala'i.

³⁶ Ya hi ahawanan hi Sarah ya na'in'inna ya un mawada han imbaluynan lala'i, at hiyay nangi-paboltanan nan ad baal ay ha" in an amin hinan inadangyana.

³⁷ Ya nunhapataona' an mahapul an bo'on nan binabain iCanaan an ni'hituwanah di pamto'a' hi ahawan han imbaluynan hi Isaac

³⁸ ta da'yun tulangnan wah tu.

³⁹ Mu imbaga' ay hiyay, Mu gulat ta adi mitnud ya hay ato' mah?

⁴⁰ Mu inalinay, Mi'yali ti nan nabagتون Dios an unudo' ya honogona nan anghelna ta mitnud ay he"a, at adi mibahhaw an waday awitom hi malpuh holag ama ta hiyay ahawaon han imbaluy'u.

⁴¹ At atom nan inali' ta un ay adi pi'yalion nan tulang'u nan babain pento'mu, ya ta"omman mu inatmu nan inhapatam ay ha" in.

⁴² At hiyaat un din dimmatnga' hinan bubun an hogbon ad uwanindi ya nunluwalua' an inali' di, He"a Apo Dios an nan dayawon Abraham an ad baal ay ha" in ya badangana' ni' ta ma'at an amin nan dimmalat hi immalia' hitu.

⁴³ Ya wah tua' an tumata'dog hitun way hogbon, ya wada ni' ah balahang an umalin humagub ta mumbagaa' hi inumo' hinan hinagubna

⁴⁴ ta inalina ay di uminuma' ya pa'inumana goh nan kamilu at ma'innila an hiyay pohdom Apo

Dios hi ahawaon nan imbaluy nan ad baal ay ha"in.

⁴⁵ Ya agguy'u impada'puh nan luwalu' ya wadaat goh hi Rebekah an inya'agtunay pan-
numan an ihagubna. Ya unat goh nalpah an
inhagubna ya inali' ay hiyay, Uminuma' ni' hinan
hinagubmu.

⁴⁶ Ya ay manghop hinan pannuman ya inalinay,
Aga uminum'a ya un'u ay ipa'inum nan kamilu.

⁴⁷ At mahmaha' di ngadan amana, ya inalinay,
Hi Bethuel an imbaluy da Nahor ay Milkah. At
inayun'u mah an ipihingat ay hiya nan hingat, ya
impihu'lub'u goh nan ganeleng hi ngamayna.

⁴⁸ Ya nunluunga' ta dayawo' nan Dios Abraham
an ad baal ay ha"in. Ti ongol di punyamana' hi
nangipanguluanan ha"in ta indatonga' ay da'yun
tulang nan ad baal ay ha"in an hi Abraham
ta pento"u nan pohdonah ipa'ahawah nan im-
baluyna.

⁴⁹ At ad ugwan ya ibagayuh unyu abuluton nan
inalin nan ad baal ay ha"in, mu adya adiyu ya
inaliyu ta hiyay alyo' ay hiya."

⁵⁰ Ya inalin da Laban ay Bethuel di, "Hene ya
na'i'innilan hiyay pohdon Apo Dios hi ma'at! At
undan da'miy mangibahhaw?

⁵¹ At ta"on ya inawitmu Rebekah ta ahawaon
nan imbaluy nan ad baal ay he"a ta miyunnud
hinan pohdon Apo Dios."

⁵² Ya unat goh dengngol nan baal Abraham
heden inalida ya nunluung ta dayawonah Apo
Dios.

⁵³ At ayna mahkay ukaton nan inta'ina an bal-
itu' ya pihhu, ya nan mun'aphod an lubung ya

indatnan Rebekah. Ya indatana goh hi aginan hi Laban ya hi inanah nan udumnan gina'un mapla'an.

⁵⁴ Ya unat nalpah hana ya unda mahkay mangan an amin hinan ni'yibbanan linala'i, at umiyandah di.

Ya unat goh bimmangondah din nabiggat hi helhelong ya inalın den baal di, "Okod ayu mah ta mumbangngad ami."

⁵⁵ Mu inalın da Laban an hin'inay, "Awni mah ni' ta maluh di himpuluy algaw hi ihinan Rebekah ay da'mi ya un da'mi taynan!"

⁵⁶ Ya inalın nan baal di, "Adi da'mi pala'udon ti maphod ta impa'annung Apo Dios di aat nan inalia' hitu, at mumbangngada' hinan ad baal ay ha'in."

⁵⁷ Ya alyonday, "Awni mah ta ayaganmi han unga ta mapto' di alyona."

⁵⁸ At inayaganda mah hi Rebekah, ya inalidan hiyay, "At pohdom an mi'yuy eten lala'i?"

Ya inalınay, "Oo, pohdo'."

⁵⁹ At inyabulutda mah an mi'yuy hinan baal ya nan ni'yibbana, at pi'yoyonda din tagalan nanalimun ay hiyah nete"ah a'ung'ungngana. §

⁶⁰ At wagahandah Rebekah an alyonday,
"Adaogna ni' ta munholag'a ta he"ay hi inan an amin di do'ol ahan an tatagu!

Ya maphod goh hi un nan holagmu ya mabi'ahda ta amehondan amin nan mi'buhul ay dida!"

---

§ 24:59 Hay ngadana ya hi Deborah (Gen. 35:8).

⁶¹ Ya wan nalpah nan nunhahapitanda ya umuy mahkay mitakay da Rebekah ya nan tagalanah nan kamilu ta mi'yuydah nan baal Abraham.

Hay Nanamuwan Isaac ay Rebekah

⁶² Hi Isaac an nunhituh ad Negev ya immalin nalpuh ad Beer Lahai Roi.

⁶³ Ya unat goh napuyaw ya pimmitaw ta umuy munle'le'od hinan payaw, ya inamangna nan nabulog an kamilu.

⁶⁴ Ya unat goh tinnig Rebekah hi Isaac ya limmahun hinan nuntakayana,

⁶⁵ ya inalinah nan baal Abraham di, “Ngadan de han taguh nan way payaw an umalin manamun ditu'u?”

Ya inalinay, “Hiyah de imbaluy nan ad baal ay ha"in.” At innal mah Rebekah nan veil, ya hinophopanay uluna.

⁶⁶ Ya unat goh nundittumda ya inulgud nan baal an amin nan na'at.

⁶⁷ At inawit mah Isaac hi Rebekah ta iyuynah tuldand abung inanan hi Sarah, at nun'ahawada. Ya penpenhod Isaac hiya, ya hiyay pinumhodan di punnomnomanah natayan inana.

25

*Nan Benentan Abraham
(I Chron. 1:32-33)*

¹ Hi Abraham ya numbentan hinan ohan babain hay ngadana ya hi Keturah.

² Ya nunholagda ta da Zimram, ya hi Jokshan, ya hi Medan, ya hi Midian, ya hi Ishbak, ya hi Shuah.

³ Ya hi Jokshan ya nunholag ta da Sheba ay Dedan. Ya nunholag hi Dedan ta da Ashur ay Letush, ya hi Leum.

⁴ Ya hay holag Midian ya da Ephah ay Epher, ya hi Hanok, ya hi Abida, ya hi Eldaah. Didanay holag Keturah.

Hay Natayan Abraham

⁵ Ya impaboltan Abraham an amin nan odona ay Isaac.

⁶ Mu nan linala'in benentana ya un hini'itang di indatnah homo'nan dida, ya hennagna dida ta immuydah nan adagwin babluy an potto' di buhu'an di algaw ta bataanandah Isaac.

⁷ Ya hay uyap di tawon hi ni'taguan Abraham ya hingгахut ta han napitu ta lema.

⁸ Ya hi Abraham ya na'alla'ay ya un matoy, at immuy hi wadan din o'ommodna.*

⁹ Ya da Isaac ay Ishmael di immuy nangilubu' hinan liyang hi ad Machpelah hinan way payaw Ephron an hina' Zohar an holag Heth an neheggon ad Mamre.

¹⁰ Ya heden payaw an ngininaan Abraham hinan holag Heth ya hiyay nilubu'andan himbaluy.

¹¹ Ya unat goh nalpah an natoy hi Abraham ya winagahan Apo Dios hi Isaac an imbaluynan nunhituh nan neheggon ad Beer Lahai Roi.

Nan Holag Ishmael (I Chron. 1:29-31)

---

* 25:8 Mid mapto' ya na'at hidin 1991 B.C.

¹² Ya didatuy napatad an holag Ishmael an imbaluy da Abraham ay Hagar an i'Egypt an tagalan Sarah,

¹³ ya hiyatuy ngadanda: hay pangpangullu ya hi Nebaioth, ya un hi Kedar, ya un hi Adbeel, ya un hi Mibsam,

¹⁴ ya un hi Misma ya un hi Dumah, ya un hi Massa,

¹⁵ ya un hi Hadad, ya un hi Tema, ya un hi Jetur, ya un hi Naphish, ya un hi Kedemah.

¹⁶ Danen holag Ishmael ya ningadan di ngadandah nan himpulu ta duwan babluy an nihinanda.

¹⁷ Ya nuntawon hi Ishmael hi hinggahut ta han tulumpulu ta pitu ya un matoy.

¹⁸ Ya hay nunhituwan nan holagna ya nan numbattanan di ad Havilah ya ad Shur an niyappit hinan igad ad Egypt an nan owon an umuy ad Assyria ta miyadagwidah nan udumnan a'agida ti gunda mi'hohongngel.

Hay Nitungawan da Esau ay Jacob

¹⁹ Hiyah te ulgud hi aat di nunholagan Isaac an hina' Abraham.

²⁰ Hi Isaac ya nuntawon hi napat ya unda mun'ahawa ay Rebekah. Hi Rebekah ya hi agin Laban an dana' Bethuel an i'Aram hi ad Mesopotamia.

²¹ Mu bahig hi Rebekah, at nan ahawanan hi Isaac ya nunluwalun Apo Dios ta mun'adaw hi imbaluyna. At dengngol Apo Dios, ya nawadaan hi Rebekah.

²² Mu hiya ya nunduppel nan inhabina an gunda mun'awit hi putun inada. At inalin Rebekah di, “Anaad ta way umat hituh ma'ma'at ay

ha"in?" At ni'hapit hi Rebekah ay Apo Dios ta ibaganan Hiyay aatna.

²³ Ya inalin Apo Dios ay hiyay,
 “Nan inhabim ya nunduppel,
 ya manu ay umatdah na ti nan holagda
 ya mumbuhuldah awni.
 Mu mabi'bi'ah nan oha ya un nan agina,
 at nan pangpangullu ya hiyay babbaalon
 nan udidian.”†

²⁴ Ya unat goh nagtud di puntungawana‡ ya duway intungawnan lala'i.

²⁵ Ya nan nahhun an bimmuhu' ya mumbobol-
 lah di aatna, ya *nadutdutan*, at nginadnanda ta hi
 Esau.§

²⁶ Ya netob goh heden agina an bimmuhu' an
eyedonah mu'ud Esau, at nginadnanda ta hi Ja-
 cob.* Ya nanom di tawon Isaac hidin nitungawan
 nan imbabaluyda.

Hay Nangihukkatan Esau hi Biyangnan Pang- pangullu

²⁷ Ya unat goh immilogda ya nala'eng hi Esau
 an manganup ti emmenghah inalahan hi gunna
 umayan. Mu hi Jacob ya ma'ma'ullay, at hay
 abungday nihihinnana.

²⁸ Ya pohpohdon Isaac hi Esau ti dumalat nan
 anuponan iyanamutna, mu hi Rebekah ya hi
 Jacob di pohpohdona.

---

† **25:23** Rom. 9:12. ‡ **25:24** Mid mapto' ya na'at hidin 2006
 B.C. § **25:25** Hay pohdonan ibaga ya *nadutdutan*. * **25:26**
 Hay pohdonan ibaga ya *eyedonah mu'ud*, ya hay ipa"elna ya *nan
 bumalbali*.

29 Ya wa han ohan algaw hidin nunhaangon Jacob hi dotag ya immeet hi Esau an nalpuh inalahan, ya hiya ya ma'ahhinaang.

30 Ya alyon Esau ay Jacob di, “Mabalin ay ni' ya ibanawmuh nen inhaangmu an *mumbolah* ta mangana' ti ten ma'ahhinaanga!” (Ya hiyah te dimmalat hi nungngadnandan Esau ta hi Edom[†] ti *mumbolah* di odowona.)

31 Ya tembal Jacob an inalinay, “Idat'un he"ah unmu ihukat ay ha"in nan biyangmun pangpangullu.”

32 Ya inalin Esau di, “Kan oo, ya indat'u ta bagim, ya inyalim han inhaangmu. Undan way hulbin nen biyang'u ti ten matoya' hi hinaang'u?”

33 Ya inalin Jacob di, “Mahapul an ihapatam hi mahhun an idatmud ugwan nan biyangmu ta bagi!” At inhapatan Esau, at indatna nan biyangnan Jacob.

34 Ya indat mahkay Jacob di tinapay ya nan mihda ta nangan ya imminum. Ya unat goh nalpah an nangan ya immuy hinan pohdonan umayan. Ya henen inatnay nangipa'innila an adina nomnomon nan biyangnan pangpangullu.

26

Hi Isaac ya hi Abimelek

1 Ya wada goh di batel eden babluy an nehnod hi batel hidin atagun Abraham. At hi Isaac ya immuy ay Abimelek* an alin di iPhilistia hi ad Gerar.

---

† 25:30 Hay pohdonan ibaga ya *mumbolah*. * 26:1 Bahaom nan footnote di Gen. 20:2 ta innilaom di aat ten haad.

² Ya numpa'ilah Apo Dios ay Isaac, ya inalinay, “Adi'a umuy ad Egypt ta mihihinna'ah nan babluy an alyo' an ihinam.

³ Mihina'an ten babluy, at wagwadaa' an mungwagah ay he"a ti he"a ya nan holagmuy pangidata' hi an amin eten luta ta ipa'annung'u nan intulag'un amam an hi Abraham.

⁴ Ya do'lo' ahan di holagmun umat hi bilang di bittuan ad daya ta diday pangidata' eten luta. Ya dumalat nan holagmu ya mawagahan nan tataguh abablubabluy

⁵ ti hi Abraham ya inunudna nan Tugun'u ya Uldin'u.”†

⁶ At hi Isaac ya nihinad Gerar.

⁷ Ya nan linala'in den babluy ya minahmanday ni'atana ay Rebekah, ya inalinay, “Hi agi'.” Ti tuma'ot an mangalih un hiyah ahawana ti alyonah nomnomnay, “Mid mapto' ya patayona' ay dida ta way atondan mangngal ay Rebekah ti ma"aphod an babai!”

⁸ Hidin nihihinnandan den babluy ya wada han ohan algaw ya hi Abimelek an alid Philistia ya indungawnah nan tawa, ya inamangnah Isaac an mun'aw'agwalandan Rebekah an ahawana.

⁹ Ya impa'ayag Abimelek hi Isaac, ya inalinay, “Henen babai ya immannung an hiyay ahawam! Ya anaad ta alyom un hiyah agim?”

Ya inalin Isaac ay hiyay, “Oo, ti tuma'ota' ti alyo' un waday mamatoy ay ha'in hi un'u alyon di ahawa'.”

¹⁰ Ya inalin Abimelek ay hiyay, “Ngadan te han inatmun da'mi? Gulat ta way ne'yelo' hi

---

† 26:5 Ac. 3:25.

ohah tagu' hinan ahawam at he"ay dimmalat hi numbaholanmi!”

¹¹ At inalin Abimelek hinan tatagunay, “Nan mangat hi nappuhin nen tagu unu hi ahawana ya mapatoy.”

¹² Ya hay inat Isaac ya nunhabal eden babluy. At heden tawon ya winagahan Apo Dios nan inhabalna ta pinumhod an dimmo'ol.

¹³ Ya gun ma'ud'udman di inadangyana, ya la'tot ya numbalin hi pa"adangyan.

¹⁴ Ya dimmo'ol di animalna ya nan baalna, at inamhan nan iPhilistia,

¹⁵ at immuyda nuntabab an amin di bubun an linhu'an amanan hi Abraham hidin ataguna.

¹⁶ Ya inalin Abimelek ay Isaac di, “Makak'ah tun babluymi ti ten un at goh he"ay ong'ongngol di abalinana ya un da'mi!”

¹⁷ At nakak da Isaac ta immuydah nan nundotal ad Gerar, at hidiy nihinanda.

¹⁸ At immuy linhu'an Isaac nan obob an linhu'an da Abraham hidin amataguna an din tinabab di iPhilistia hidin natayan Abraham, ya impingadana nan ngadan an din impingadan amana.

¹⁹ Hidin awadandad Gerar ya nunluhu' nan baal Isaac hi bubun, ya waday inah'upandah obob.

²⁰ Mu nan mumpahpahtul an nunhituh ad Gerar ya *ni'hohongngeldah* nan pumpahpahtulon Isaac, ya alyonday, “Da'miy ad bagin nen obob!” At nginadnan Isaac nan bubun ta ad Esek.‡

---

‡ 26:20 Hay pohdonan ibaga ya *pi'hongngilan*.

21 At nunluhu' nan pumpahpahtulon Isaac hi nob'on an bubun, mu umat hidin hopapna an *ni'bohhol* nan mumpahpahtul an iGerar. At nginadnan Isaac nan bubun ta ad Sitnah. §

22 At nahligda ta immuyda nunluhu' hi nob'on goh an bubun, at mi'id mahkay di al'ali. At nginadnan Isaac heden bubun ta ad Rehoboth* ti inalinay, “Ad ugwan ya indatan ditu'un Apo Dios hi punhituwan tu'u ta *umda* ahan, at hituy pumhodan tu'u!”

23 At nakak ta numbotandan immuy ad Beer-sheba.

24 Ya unat goh nahdom ya numpa'ilah Apo Dios ay hiya, ya inalinay, “Ha”in di Dios Abraham an hi amam. Adi'a tuma'ot ti wadaa' ay he”a. At wagaha' he”a, ya do'lo' ahan di holagmun dumalat hi Abraham an baal'u.”

25 Ya inyamman Isaac di pun'onngan ta nundayaw ay Apo Dios, at hidiy nun'ammaandah abung an tulda ta nunhituwanda, ya nan baalna ya nunluhu'dah bubun.

Hay Nunhapitan da Isaac ay Abimelek

26 Nalpud Gerar da Abimelek, ya nan ibbanan hi Ahuzzath an muntugun ay hiya, ya hi Phicol an ap'apun di tindaluna ta umuyda tigon hi Isaac.

27 Ya inalin Isaac ay diday, “Anaad ta umali ayuh tun mannig ay ha”in? Inabohlana' ay da'yu, at pinakaka' hinan numbabluyanyu!”

---

§ 26:21 Hay pohdonan ibaga ya *pumbobohholan*. * 26:22 Hay pohdonan ibaga ya *umda*.

28 Ya inaliday, “Oo, inilami an hi Apo Dios di wadan he"a! At hiyanan penhodmin mi'hapit ay he"a ta way aton tu'un

29 adi mumbobohhol ti mi'id inatmih nappuhin he"a, at mi'id ni' goh di atom hi nappuhin da'mi. At ten ad ugwan ya gun da'a wagahan ay Apo Dios.”

30 At indadaanan Isaac didah do'ol an ma'an ya ma'inum ta nanganda.

31 Ya unat goh nabiggat ya an amindan hino-hha ya *numpunhapatada* ta ipa'annungda nan hinahapitda. Ya unat goh nalpah ya mundenol mahkay da Abimelek ya nan i'ibbanan umanamut hi abungda.

32 Heden algaw ya numbangngad nan baal Isaac, at inulgudda nan aat di bubun an linhu'anda. Ya inaliday, “Inah'upanmi mahkay di danum hinan linhu'anmin obob!”

33 At nginadnana ta ad Shibah[†] ti hiyay na'alan nan ngadan den babluy an ad Beersheba.[‡]

34 Ya unat goh nuntawon hi Esau hi napat ya inahawana han duwan binabain holag Heth an hay ngadan di oha ya hi Judith an imbaluy Beeri, ya nan miyadwan ahawana ya hi Basemath an imbaluy Elon.

35 Mu hanan inahawan Esau ya diday dimmalat hi punlungdayaan da Isaac ay Rebekah.

27

Hay Nungwagahan Isaac ay Jacob

[†] 26:33 Hay pohdonan ibaga ya *nunhapataan*.   [‡] 26:33 Hay pohdonan ibaga ya *obob hi awadan nan nunhapataan*.

¹ Ya unat goh palpaliwan ya na'alla'ay hi Isaac, at adi mittig di matana. At inayagana han pang-pangullun imbaluynan hi Esau, ya inalinan hiyay, “Imbaluy'u, hay wadam?”

Ya tembal Esau an inalinay, “Wah tu'a'.”

² Ya inalinay, “Ad ugwan an ten nala'aya' an hi amam, at agguy'u inilay algaw hi ataya'.

³ Ya pohdo' an umuy'a manganup, at alam nan panam, ya immuy'a ta wa ay di anupam ya inyanamutmu,

⁴ ya ihaangmu nan mapolhat an pohdo' hi mi-hda ta malutu ay ya inyalim ta mangana'. Ya hiyah ne atom ya un'u wagahan he"a ti agguy'u inilay ataya'.”

⁵ Ya hi Rebekah ya dengngolnah den inalin Isaac ay Esau. At unat goh nakak hi Esau an immuy nanganup hi inalahan

⁶ ya immuy an ni'hapit ay Jacob, ya inalinan hiyay, “Imbaluy'u, dengngol'un hennag amam hi Esau an inalinay,

⁷ Umuy anu manganup, ya inyanamutna ta ihaangna, ya impihdanan hiya, ta malpah ay anun nangan ya winagahana hiyah nan ngadan Apo Dios ya un matoy.

⁸ At hay atom ad ugwan ya unudom nan alyo',

⁹ at umuy'ad ugwan hinan wadan di nalammungan di gandeng, ya innalmuy duwah mun'ataba, ya inyalim ta paltionta ta nan pohdon amam an mapolhat di hiyay ato' an mangihaang.

¹⁰ Ya inyuymun amam ta onona, ta malpah ay ya he"ay wagahana ya un matoy!”

11 Ya inalin Jacob ay inanay, “Oo, mu nadutdu-tan hi Esau, mu ha'in ya mi'id, at ma'immatunan!

12 At hiya damdaman dapoonay ay ama, ya adi munggonehal di odol'u, at innilaonan un'u balbaliyan hiya! At bo'on wagah di midat ti un hay a'iduta'!”

13 Ya tembal inana, ya alyonan hiyay, “Adim nomnomon hene. Ya ta'ongkay un ha'in di ma'idutan, at umuy'at ta eka alan nan gandeng.”

14 At immuy hi Jacob an nangngal hinan inalin inana, ya inyanamutna ta inhaang Rebekah nan pohdon Isaac an mumpolhat.

15 Ya unat goh nalpah ya immuy innal Rebekah din ma'aphod an lubung Esau an impo'oynah nan abungda ta impilubungnan Jacob.

16 Ya impihu'lubnah ngamay Jacob nan up'up di gandeng, ya immat goh hinan bagangna.

17 Ya indatnan Jacob din tinapay ya heden mapolhat an mihda.

18 Ya inyuynan amana, ya inalinay, “Ama.”

Ya inalin amanay, “Hay ngadanmu?”

19 Ya inalin Jacob di, “Ha'in hi Esau an pang-pangullun imbaluymu. Ya ten inat'un amin nan inalim an ato', at bumangon'a ta mangan'a ti tayan inyali' tun ma'an ta mangan'ah mahhun. Ta malpah ay ya winagahana' ay he"a.”

20 Ya inalin amanay, “Hay inatmu, la'ay, ta ag'aga udot ya nun'iyalim di inanupam?”

Ya inalinay, “Manu ay ya hi Apo Dios di namadang ay ha'in!”

21 Ya inalin Isaac ay Jacob di, “At meheggon'an ha'in ta dapoo' he"ah un he"ah Esau unu bo'on.”

22 At neheggon hi Jacob, ya inap'apluh amanay odolna. Ya inalinay, “Hay alim ya alin Jacob, mu hay dutdut di ngamaymu ya dutdut di ngamay Esau!”

23 Ti manu ay adina immatunan ya nan ngamay Jacob ya umat hi ngamay Esau, at magadyuh an wagahana.

24 Mu binagana goh hiyan inalinay, “An immanung an he"ah Esau?”

Ya inalinay, “Oo, ha"in.”

25 Ya inalin Isaac di, “Iyalim nan inhaangmu ta mangana' ta malpah ay ya winagaha' he"a.”

Ya induul Jacob nan ma'an ya bayah, at nangan, ya imminum.

26 Ya inalin Isaac di, “Meheggon'a ta ungn-guona'.”

27 At neheggon hi Jacob ta inungngunah amana, ya hinunghungna nan lubung Esau, at winagahana hiyan inalinay,

“Hay panunghung'un ten imbaluy'u ya umat hi hunghung nan payaw an winagahan Apo Dios!

28 Ya ipa'alini ni' Apo Dios nan dulnun malpud abuniyan ta ipalumongna nan payawmu, ya wagahan da'a ta pumhod di ihabalmu ta dumo'ol di ma'an ya ma'inum!

29 Ya an amin di tatagu ya mumbalindah baalmu ta he"ay e'gonanda,
ya ta"on nan tutulangmu ya nan holag inam ya he"ay ibilangdah apuda.
Ya an aminda nan mangidut ay he"a ya ma'idutanda goh,

mu nan mungwagah ay he"a ya mawagahanda goh.”

Hay Nangal'alu'an Esau hi Wagah Amanan Hiya

³⁰ Ya unat goh nalpah an winagahan Isaac hi Jacob ya itadunan makak. Ya heden akakana ya dimmatong hi Esau an nalpuh nan inalahan an ay nanganup.

³¹ Ya inhaangna nan inanupana nan punhaang an pohpohdon amana. Ya unat goh nalutu ya inyuunan amana, ya inalinay, “Ama, buman-gon'a ta ihdam heten dotag an inyali' ya unna' wagahan!”

³² Ya inalin amanay, “Hay ngadanmu?”

Ya tembalnan inalinay, “Ha" in kan hi Esau an pangpangullun imbaluymu!”

³³ Ya wimmogwog hi Isaac, ya inalinay, “Hay ngadan mah din nangiyalin den dotag an inihda' ad uwanindi ti hiyay winagaha', at hiyay nawagahan hi enggana?”

³⁴ Ya unat goh dengngol Esau nan inalin amana ya enlotnan kimmila, ya munha'it hi punle'nana, ya inalinay, “Ama, ta"on ni' ahan ya winagahana!”

³⁵ Ya inalin Isaac di, “Un nangihtima han ibam ti unna' *binaliyan* ta omodnay unna penloh di wagah an midat ay he"a!”

³⁶ Ya inalin Esau di, “Pidwana mah ahan hete hi nunlayahanan ha" in! Un hiya tuwaliat un hi Jacob* di ngadana ti nen un mammamloh hi

---

* **27:36** Hay pohdonan ibaga nan ngadana ya *eyedonah mu'ud*, ya hay ipa"elna ya *nan bumalwali* (Gen. 25:26).

biyang'un pangpangullu? Ya ten ad ugwan ya inyangunuhnan polhon tun wagah aman ha'in! At undan ahan mi'id na'angang hi iwagahmun ha'in?"

³⁷ Ya tembal Isaac an inalinay, "Imbaluy'u, mi'id mah ti han ibam di nabagbagtu ya un he"a, at an amin di tutulangna ya diday mumbalin hi baalna, at indat'un hiya nan paguy ya bayah, at mi'id mah di idat'un he"a ti nalpah!"

³⁸ Ya inalin Esau ay amanay, "Undan ahan adi mabalin hi unna' pi'wagah ay he"a, ama? Waga-hana' ni' ahan!" Ya innayunan kumila.

³⁹ Ya tembal amana, ya alyonan hiyay,

"Nan lutan ihinam ya manghan an adi tum-mol di mihabal ya adi dumulnu.

⁴⁰ Ya hay umabakam hinan pi'gubatam di hiyay pangngalam hi tanudmu,

ya henen agim di mamaal ay he"a,

mu la'tot ya nginayam ta adi minaynayun di pamaalanan he"a."

⁴¹ At hiyah de dimmalat hi pamoholan Esau ay Jacob ti hay ninomnomnah atona ya patayonah Jacob hi un malpah an matoy hi amada.

⁴² Mu waday nangibaag ay Rebekah, at impa'ayagnah Jacob ta imbaagnah den ninomnom Esau.

⁴³ Ya inalina goh di, "Imbaluy'u, unudom tun alyo' ta umuy'ad ugwan ay Laban an han agi' hidid Haran

⁴⁴ ta hidiy ihinam ta engganay un ma'uyah di bungot han agim!

⁴⁵ Ya awni ta aliwana nan inatmun hiya ya un'u honogon di umalin mangawit ay he"ah di. Ti

undan maphod hi un ayu mundehhan an mami'id ay ha'in eden ohay algaw?"

⁴⁶ At hinimung Rebekah an immuy hinan awadan Isaac, ya inalinay, "Impahigaa' hinan iwah tu! At gulat ta han holag Heth an iCanaan goh di ahawaon Jacob at odolnah unna' matoy!"

28

Hay Nahnagan Jacob ad Paddan Aram

¹ At inayagan mah Isaac hi Jacob, ya winagahana, ya pinadanan inalinay, "Adi'a ahan mangahawah nan binabain iCanaan!

² Hay atom ya mundadaan'a ta umuy'ah ad Paddan Aram hinan babluy hi ad Mesopotamia hi abung apum an hi Bethuel, ya umuy'a ay hidi ya nan ohah nan babain imbaluy ulitaom an hi Laban ahawaom.

³ At hi El-Shaddai* an *hi Apo Dios an abalananan amin di logom* ya wagahan da'a ni' ta dumo'ol di holagmu ta mumbalin'ah ommod di do'ol an tataguh tun luta.

⁴ Ya nan wagah Apo Dios ay Abraham ya mipa'annung ni' ay he"a an ta"on goh hinan holagmu ta da'yuy mamoltan eten lutan nihinam an mumbunag an indat Apo Dios ay Abraham."

⁵ At wan nalpah an tinugun Isaac hi Jacob ya hennagnah Jacob ta immuy hi ad Paddan Aram an nihinan Laban an imbaluy Bethuel an i'Aram. Ya hi Laban ya hin'agidan Rebekah an hi inan da Jacob ay Esau.

---

* **28:3** Hay pohdonan ibaga ya nan *Dios an abalananan amin di logom*.

⁶ Wan nalpah hede ya inilan mahkay Esau an winagahan amanan hi Isaac hi Jacob, ya inilana goh an hennag Isaac hi Jacob ta immuy ad Paddan Aram ta hidiy pangahawaana ta bo'on nan iCanaan,

⁷ ya inilana goh an inunud Jacob di inalin da amanan inana ta immuy hi ad Paddan Aram,

⁸ at na'awatana mahkay an adi ahan pohdon amadan hi Isaac nan inapuna an iCanaan.

⁹ At hay inat mah Esau ya immuy hi wadan Ishmael ta inahawanah Mahalath an agin Nebaioth an imbaluy damdama Ishmael an imbaluy Abraham, at na'udman mah di ahawana.

Hay Enenap Jacob eden Babluy ad Bethel

¹⁰ Ya nanakkak hi Jacob hi ad Beersheba ta immuy hi ad Haran,†

¹¹ ya heden dimmatnganan lugal ya hiyay immiyanana ti nahdom. Ya hay nolo'ana ya innalnay batu ta impungana.

¹² Ya heden nolo'ana ya nun'enap, ya tinnigna han toytoy an niho'gad eden lutan wadana, ya nitumu' ad abuniyan. Ya tinnignay a'anghel Apo Dios an mumbinangngadan an mange'wan den toytoy.

¹³ Ya hinan bagtun di toytoy ya tinnignah Apo Dios an timmata'dog. Ya inalinay, "Ha" in hi Apo Dios an nan dayawon apum an hi Abraham ya hi amam an hi Isaac. At heten lutan awadam ya idat'un he"a ya nan holagmu goh.

¹⁴ Ya hay holagmu ya umatdah ado'ol di hupu' an adi ma'yap, ya miwa'atdah tun alutaluta. Ya

---

† **28:10** Mid mapto' ya na'at hidin 1929 B.C.

he"a ya nan holagmuy dumalat hi awagahan an amin di tataguh tun alutaluta.

¹⁵ At Ha" in ya wagwadaa' ay he"a ta ibaliw'u he"ah nan malgom an ayam, ya Ha" in goh di mangibangngad ay he"a eten babluy. Ya adi' he"a inganuy ta engganay mipa'annung an amin daden inali' ay he"a."

¹⁶ Wan nalpah heden enenap Jacob ya bimman-gon, ya inalinay, "Makulug ahan an wadah Apo Dios eten nun'eblaya', mu agguy'u ahan inila!"

¹⁷ Ya ma'atta'ot hi Jacob an inalinay, "Ma"aphod heten lugal an hiyay punhituwan Apo Dios an nan pantaw ad abuniyan!"

¹⁸ Ya unat goh nabiggat hi helhelong ya ag'agan bimmangon hi Jacob, at innalnah den batun impunganah nolo'ana ta hina"adna ta panginomnomanan den na'at. At innalnay lana, ya inhiitnah nan batu ta numbalin hi me'gonan heden lugal.

¹⁹ Ya nginadnanah den luta ta ad Bethel‡ an nan *punhituwan Apo Dios*. (Mu hay ngadan den babluy hidin hopapna ya ad Luz.)

²⁰ At hi Jacob ya inhapatanan Apo Dios an inalinay, "Apo Dios, gulat ta inaynayunmun mimid-dum ay ha" in ta He"ay mamaliw ay ha" in hinan malgom an umaya', ya gulat goh ta idatmuy mahapul'un umat hi ono' ya lubung'u

²¹ ta engganay pumbangngada' hi wadan ama an mi'id al'ali at He"a ahan di Dios hi dayawo'!

²² Ya heten batun hina"ad'uy panginomnoma' hinan tinnig'u, ya hituy adayawam, at an amin

---

‡ 28:19 Hay pohdonan ibaga ya *punhituwan Apo Dios*.

di idatmun ha"in ya ipabangngad'uy miyapulun He"a."

29

Hay Dimmatngan Jacob hi Abung da Laban

¹ Ya hi Jacob ya intuluynan umuy hinan appit di buhu'an di algaw.

² Ya unna palpaliwan ya nidatong hinan abu"ul an obob hi uminuman nan kalnilu, ya wah diday do'ol an kalnilun tulumpampun an nanallo'. Ya heden obob an abu"ul ya waday ongol an batun niyalub hinan pantawna.

³ Ya awni ta ma'amungdan amin nan kalnilu ya un anon nan mumpahtul nan batun niyalub ta uminumdan amin. Ya wa ay ta nalpah an imminumda ya inyalubda goh nan batuh nan pantaw di abu"ul.

⁴ At hi Jacob ya immuy an ni'hapit hinan mumpahtul an inalinay, "I'ibba', hay ngadan nan babluy an nalpuwanyu?"

Ya alyonday, "Nalpu amih ad Haran."

⁵ Ya inalina goh di, "At inilayuh Laban an hina' Nahor?"

Ya alyonday, "Inilami."

⁶ Ya inalinay, "Olom ni' ya mid al'alin hiya."

Ya alyonday, "Hiya ya mapmaphod an mid al'ali. At dayah Rachel an imbaluynan na'uy an initnudna nan kalniludan ipahtulna!"

⁷ Ya inalin goh Jacob di, "Ya ten ata'nang di algaw an bo'on gutudnah pangipahigupan hinan kalnilu ya anaad ta adiyu ipa'inuman dida ta ibangngadyu goh hinan pahtu?"

⁸ Ya alyonday, “Adi umat hinay atonmi! An awni ta umalidan amin nan kalnilu ya unmi anon nan batun niyalub ta uminumdan amin.”

⁹ Ya heden gun pi'hapitan Jacob ay dida ya nidatong hi Rachel an initnudna nan kalnilun ipahtulna.

¹⁰ Ya unat goh tinnig Jacob hi Rachel an do'ol di initnudnah kalnilun amanan hi Laban an hi ulitaon Jacob (ti hin'agida ay inana) ya immuy hinan abu"ul, ya inulina nan niyalub an batu ta imminumda din kalnilu.

¹¹⁻¹² Ya inulgudnan hiyan inalinay, “Ha"i hi Jacob, ya ulitao' hi amam ti holaga' ay Rebekah an hi agina!” At inunggunah Rachel, ya kimilah amlongna. At timmagtag hi Rachel an numbanggad ta ayna ibagan amana.

¹³ Ya unat goh dengngol Laban nan inulgud Rachel ya timmagtag ta umuyna damuwon han amuna'ona. Ya unat goh dinamuna ya len'omna hiya, ya inungguna, ya initnudna ta umuydah abungda. At inulgud Jacob ay Laban an amin nan na'na'at.

¹⁴ Ya inalin Laban di, “Immannung an ay ha"i in damdamay ad imbaluy ay he"a!”

¹⁵ At hi Jacob ya nihinan didah himbulan.

Hay Nangibo'laan Jacob hi Pangahawaanan da Rachel ay Leah

Ya wa han ohay algaw ya inalin Laban ay Jacob di, “Adi maphod hi un dumalat ta amuna'o' he"a ya un'u he"a puntamuon ya ammuna! At hay maphod ya ibaagmuy pohdom hi idat'uh bo'laom.”

16 Ya hi Laban ya waday duwah binabaih imbaluyna an hay ngadan nan pangpangullu ya hi Leah, ya nan udidian ya hi Rachel.

17 Ya hi Leah ya nakapuy di matana, mu hi Rachel ya ma'apgohan an madikit.

18 Ya hay popohdon Jacob ya hi Rachel. At inalinay, “Ta'on hi unna' muntamuh pituy tawon ta badanga' he" a mu ta iyabulutmun ahawao' hi Rachel!”

19 Ya tembal Laban an inalinay, “Od'odolnah un he" ay pangipa' ahawaa' ay hiya ta bo'on hay udumna! At mihina'an da'mi.”

20 At intuluy mah Jacob an ni'tamun Laban hi pituy tawon. Mu heden nuntamuana ya pad-dungnay un nahnot di algaw an dumalat nan ongol an namhodnan Rachel.

21 Ya unat goh nagtud heden pituy tawon hi ni'tamuan Jacob ay Laban ya inalinay, “Nagtud di nuntamua', at mun'ahawa ami mahkay hinan imbaluymu.”

22 At idadaan Laban mah di pungkasalanda, at nun'ayaganaan amin nan tatagu.

23 Mu heden nahdom ya hay hennag Laban hi umuy me'yelo' ay Jacob ya hi Leah, at hi Leah mah di enelo' Jacob!

24 Ya hay pento' Laban hi bumadang ay Leah ya nan tagaladan hi Zilpah.

25 Mu heden nabiggat hi helhelong ya un inni-laon Jacob an hi Leah nan enelo'na! At immuy ay Laban, ya inhingalnan inalinay, “Anaad ta umat hinay inatmu? Undan bo'on hi Rachel di imbo'la' hi nuntamua'? Ya unna' linayahan ay he" a?”

26 Ya tembalnan inalinay, “Hay ugalih tu ya adi mabalin hi un mahhun nan udidian an malhin ya un hay pangpangullu.

27 Mu ta'omman ya hodom ta malpah heten hindumingguan an kasal ya un'u iyabulut hi Rachel hi unmu ibo'la goh ay ha'in hi pituy tawon.”

28 At inabulut Jacob ta engganah un nalpah heden hindumingguan ya un mahkay iyabulut Laban hi Rachel ta hiyay ahawaona goh.

29 Ya nan tagaladan hi Bilhah di inyabulut Laban ta hiyay tagalan Rachel.

30 At enelo' Jacob goh hi Rachel, ya hiyay pa'appohpohdona ya un hi Leah. At ituluynan muntamun Laban hi pituy tawon goh.

Nan Holag Jacob

31 Ya hi Apo Dios ya ininnilanan manghan di pamhod Jacob ay Leah an adi umat hi namhodnan Rachel, at hi Leah mah di nunholagona ya mi'id ay Rachel.

32 At nunhabih Leah ta nuntungaw, ya lala'i, at nginadnana ta hi Reuben* ti alyon Leah hi nomnomnay, “Maphod ta ininnilan Apo Dios nan *aligata'*, at ad ugwan ya mabalin an pohdona' mahkay hinan ahawa!”†

33 Ya palpaliwan ya nunhabi goh ta nuntungaw, ya lala'i, at ngadnana goh ta hi Simeon‡ ti alyonah nan nomnomnay, “Inilan Apo Dios an agguya'

---

* 29:32 Hay pohdonan ibaga ya *tigonyu ti tayay imbaluy'un lala'i*.

† 29:32 Un impa'el Leah ti nan ngadan an Reuben ya neheggon hinan hapit di Hudyu an *aligatan*. ‡ 29:33 Hay pohdonan ibaga ya *waday nanggol hi luwalu'*.

penhod, mu immannung an *dengngolnay luwalu'*, at na'udman di holag'u!"

³⁴ Ya palpaliwan ya nunhabi goh ta nuntungaw, ya lala'i, at ngadnana ta hi Levi. § Ya inalinay, "*Pohdona'* nin mahkay ay ahawa' ti ten tuluda tun imbabaluymin linala'i!"

³⁵ Ya palpaliwan ya nunhabi goh ta nuntungaw, ya lala'i, at ngadnana ta hi Judah.* Ya inalinay, "Ad ugwan ya hi Apo Dios di *ipabagtu'*."

Ya nete"an de ya adi mahkay munhabhabi.

30

¹ Mu hi Rachel ya mi'id ah imbaluyna, at la'tot ya umamoh eden agina. Ya inalinan Jacob di, "Idatana' hi holag'u ti adim ay ya hiyay lummuh ataya!"

² Ya bimmungot hi Jacob ay Rachel, ya inalinay, "Undan ha'in hi Apo Dios an mangiyadih punholagam? Hiyay adi mamhod hi punholagam!"

³ Ya inalin Rachel ay hiyay, "Wah tu nan tagala', at hiyay eka elo' ta wada ay di imbaluyyu ya ta imbaluyta ta hiyay alpuwan di holag'u."*

⁴ At inyabulutna ta ay ne'yelo' hi Jacob hinan tagalanan hi Bilhah.

⁵ Ya palpaliwan ya nawadaan hi Bilhah ta nuntungaw, ya lala'i,

⁶ at ngadnan Rachel ta hi Dan† ti alyonah nan nomnomnay, "Maphod ta *impanuh Apo Dios nan*

---

§ 29:34 Hay pohdonan ibaga ya *pohdona'*. * 29:35 Hay pohdonan ibaga ya *mipabagtu*. * 30:3 Hiyah ne ugalin di iCanaan, at inunud Rachel di ugalida. † 30:6 Hay pohdonan ibaga ya *hiyay mumpanuh ta mipattig di pumhodanda*.

aat'u ta mipattig di amaphoda' ti indatna han lala'in imbaluy'u!"

⁷ Ya palpaliwan ya nunhabi goh hi Bilhah hi miyadwa. Ya nuntungaw, ya lala'i goh,

⁸ at ngadnan Rachel ta hi Naphtali[‡] ti alyonah nan nomnomnay, "Hidin hopapna ya hi agi' di nangabak, mu ad ugwan ya *ha"in di nangabak* ti ten indatana' hi imbaluy'u!"

⁹ Mu unat goh inilan Leah an adi munholag ya inyabulutna ta immuy ne'yelo' hi Jacob hinan tagalanan hi Zilpah.

¹⁰ Ya palpaliwan ya nalmu han imbaluydan lala'i,

¹¹ at ngadnan Leah ta hi Gad,[§] ya inalinay, "*Himmimo'* ta nawadah te goh an imbaluy'u!"

¹² Ya palpaliwan ya na'adwaan, ya lala'i goh.

¹³ Ya inalin Leah di, "*Ma'am'amlonga'* ahan ti nan binabai ya ngadnana' hi *ma'am'amlong'*!" At ngadnana nan ung'ungnga ta hi Asher.*

¹⁴ Ya wa han algaw eden iwang an ahiboto' ya immuy hi Reuben an munle'le'od hi payaw, ya inah'upana han himmangaw an ma'usal hi imud, at innalna, ya inyanamutna, ya indatnan inanan hi Leah. Ya nun'adaw hi Rachel ay hiyan inalinay, "Idatana' ni' hinan imud an inyanamut han imbaluymu!"

¹⁵ Ya inalin Leah di, "Undan alyom goh ta polhom tun indat han imbaluy'un umat hinan namloham hinan ahawa'?"

[‡] **30:8** Hay pohdonan ibaga ya *ha"in di nangabak*. **§ 30:11** Hay pohdonan ibaga ya *himmimo'*. Ya waday oha goh an pohdonan hapiton an *ohan battalion di tindalu*. * **30:13** Hay pohdonan ibaga ya *ma'am'amlong*.

Ya inalin Rachel di, “Adya idatmu ay nan holo' an imud an innal han imbaluymu at mabalin an he"ay me'yelo' ay Jacob hi mahdom.”

¹⁶ Ya wan na'uy an mahdom hi umanamutan Jacob ya immuy hi Leah ta ayna damuwon hiya, ya inalinan hiyay, “Ha" in di pe'yelo'am hi ad ugwan an mahdom ti binayada' he"ah nan holo' an imud an indat han imbaluy'un ha" in!” At hiya mah di ne'yelo'an Jacob eden nahdom.

¹⁷ Ya hi Apo Dios ya inyabulutna ta nawadaan hi Leah hi miyalemah holagna. Ya unat goh nuntungaw ya lala'i,

¹⁸ at ngadnana ta hi Issachar[†] ti alyonah nom-nomnay, “Hi Apo Dios di nangidat hi *lagbu'* an ten ung'ungnga ti hay nangabuluta' hi ne'yelo'an nan ahawa' hinan tagala!”

¹⁹ Ya palpaliwan ya nunhabi goh hi Leah hi miyonom an lala'i,

²⁰ ya nuntungaw, ya lala'i goh, at ngadnanad hi Zebulun[‡] ti alyonah nomnomnay, “Hi Apo Dios ya indatana' hi maphod an adaw'u, at mabalin an *e'gonana'* mahkay hinan ahawa' ti ten onomda tun imbalaluymi!”

²¹ Ya palpaliwan ya nawadaan goh hi imbaluyan babai, at ngadnana ta hi Dinah.[§]

²² Ya la'tot ya ninomnom Apo Dios hi Rachel ya nan inluwalunan Hiya, at inyabulutnan nunholag.

[†] **30:18** Hay pohdonan ibaga ya *lagbu*.   [‡] **30:20** Hay pohdonan ibaga ya *me'gonan*.   [§] **30:21** Hay pohdonan ibaga ya *nan nahumalya*.

23-24 Ya palpaliwan ya nunhabi ta nuntungaw, ya lala'i,* at ngingadnana ta hi Joseph† ti alyonah nomnomnay, “Maphod ta indat Apo Dios di holag'u ta adia' mahkay gun pihulon hinan tatagu! Ya *olom man ni' ya adwaan Apo Dios ah oha goh* hi imbaluy'u!”

Hay Nangibagan Jacob ay Laban an Pohdonan Mumbanggad

25 Ya unat goh nawadah Joseph ya inalin Jacob ay Laban di, “Ad ugwan ya pohdo' an mumbanggad hi babluymi. At iyabulutmu ni’,

26 at awito' nan a'ahawa' ya nan imbabaluymi ti imbo'la' dida, ya inilam di inat'un nuntamuh nan impatamum ay ha"in.”

27 Ya inalin Laban ay hiyay, “Adi'aat ni' makak! Ti hay inulgud nan mun'immatun hi ma'at ya alyonay he"ay dimmalat hinan do'ol an wagah Apo Dios ay ha"in!

28 At ta'on ya imbaagmu nan pohdom hi bo'laom ta idat'u.”

29 Ya inalin Jacob ay hiyay, “Ininnilam nan inat'un nuntamuh nan impatamum ay ha"in hitun atnay tawon ya aat di nahlagan nan impah-tulmun baka ya nan udum.

30 Ti din hopap di immalia' ya adida umat hina ti nahnotda, mu maphod ad ugwan ti nen dimmo'olda ti winagahan da'an Apo Dios an ha"in dimmalat. At ad ugwan ya mahapul'u goh an nomnomon di mabalin hi panggala' hi pananud'uh nan pamilya'.”

---

* **30:23-24** Mid mapto' ya na'at hidin 1915 B.C. † **30:23-24** Hay pohdonan ibaga ya *olom man ya udmah goh*.

31 Ya impidwan Laban an nangalin hiyay, “Hay pohdom hi bino'lam ta idat'u?”

Ya tembal Jacob an inalinay, “Adia' mumbagah bino'la', mu unudom ay han penhod'un ibaga ya ituluy'un mumpahtul hinan pahtum.

32 At hay pohdo' ya iyabulutmu ta ay'u ilahhin an amin nan mangmangitit ya nan obang an kalnilu ya obang an gandeng ta hiyay bino'la'.

33 Ta udum hi algaw hi aymu pannigan hinan bino'la' ta wada ay di mumpaha' hinan nilahhin an gandeng'u ya kalnilu' ya ma'innila an hay inakaw'uh nan pahtum.”

34 Ya tembal Laban ya inalinay, “Abuluto', at atonta nan inalim.”

35 At hay inat Laban eden algaw ya immuy hinan pahtuna ta ayna inlahhin an amin nan mangmangitit an kalnilu, ya nan na'obangan ya nan nun'awalitan an buta'al an gandeng, ya nan nun'a'obangan hi tennan gandeng, ya ene'kodnah nan linala'in imbabaluy na ta diday manalimun.

36 Ya adagwiw nangiyayanda ti tuluy algaw hi dimmaladalananda ya unda idinong, ya nan inangangda ya hiyay ituluy Jacob an ipahtul.

37 Hi Jacob ya inummal hinan numbino'ob'on an ma'atan ayiw, ya inol'olebangan ginudahan ta mun'attig di mumpaha'.

38 Ya hiyay nun'ihagangnah nan wadan di uminuman nan a'animal ti hiyah ne emmenghah pangundulanda.

39 Ya wa ay ta mangundul nan a'animal ta tigonda nan nihagang an nun'ahe'lapan at waday imbaluyda, ya nun'a'obangan ya nun'agalitan.

⁴⁰ Ya inuhigna nan kalniluh nan gandeng ya unna ipahagang didah nan mangmangitit ya na'obangan an a'animal Laban. Umat hinay inatna ta hanan obay ya ta umimbaluyda an na'obangan, ya nilahhindah nan pahtun Laban.

⁴¹ Ya wa ay ta mangundulda nan mun'ahdol an a'animal ya inyuy Jacob din hapang an nun'ahe'lapan hinan hinagangdah nan pun'inumanda ta gunda tigon ta hiyay anungonda,

⁴² mu agguyna inat hinan nun'a'ung'ung an nakapuy. At la'tot ya nan mun'ataban mun'a'odhol an amin di a'animal Jacob, ya nan nun'a'ung'ung an nakapuy di bagin Laban.

⁴³ At la'tot ya immadangyan hi Jacob ti dimmo'ol di tagalanan linala'i ya binabai, ya dimmo'ol goh di a'animalnan gandeng, ya kalnilu, ya kamilu, ya dongki.

31

Hay Akakan da Jacob

¹ Hin'alina ya dengngol Jacob di hapit nan linala'in imbabaluy Laban an alyonday, "Inamin Jacob an nun'ala nan a'animal ama tu'u ta hiyay inyangyana!"

² Ya inolman Jacob goh an naluman di aat Laban ti manghan di apnganan hiyan adi umat hidin hopapna.

³ Ya inalin Apo Dios ay Jacob di, "Mumbangn-gad'ah nan numbabluyan nan o'ommodmu ya nan tutulangmu, at wadaa' an mangitnud ay he"a."

4 At impa'ayag mah Jacob da Rachel ay Leah ta umuydah dih nan pahtuda.

5 Ya unat goh immuyda ya inalinan diday, "Inolma' an hi amayu ya naluman an manghan di apnganan ha'in an adi umat hidin hopapna, mu maphod ta nan Dios an dayawon ama ya umannung an wadan ha'in!

6 Da'yun duwa ya inilayuy nangihamada' an nuntamun amayu,

7 mu ta'on damdama ya gunna' linayahan ay hiya ti nitugtugan gunna linuman di nitulag hi bino'la'. Mu maphod ta binadangana' ay Apo Dios ta mi'id inatnan ha'in hi nappuhi.

8 Ti wa ay ta inalin amayu an nan nun'a'obangan an a'animal di bo'lao' ya umannung an miyunnudan an hiyay pun'iyimbaluy an amin nan a'animal. Ya hinukatana ay goh ta inalinay nan nun'awalitan hi mangmangitit ya hiya goh di pun'iyimbaluyda.

9 At hi Apo Dios di paddungnay nangalah nan a'animal amayu ta indatnan ha'in!

10 Ya din pangundulan nan a'animal ya nun'enapa', ya tinnig'u nan buta'al an gandeng, ya nun'a'obanganda, ya nun'awalitan hi mangmangitit di udumnan gunda mangundul.

11 Ya numpatigaw nan anghel Apo Dios eden nun'enapa', at bugwaonay ngadan'u. At tem-bal'un inali' di, Ngadan ne, Apu?

12 Ya inalinay, Tigom ti an amin nan buta'al an mangundul hinan gandeng ya nun'a'obangan ya nun'awalitan di udum hi mangmangitit. Manu ay at hinay ma'ma'at ya titiggo' nan ato'aton Laban ay he"a.

¹³ Ha" in nan Dios an numpatigaw ay he" ah di ad Bethel hinan nangiha" adam hidin batu, ya hini-itam hi lana ta panginomnomam hi nannigam, ya hay nunhapataam ay Ha" in hidi. At ad ugwan ya mundadaan'a ta mumbangngad'a mahkay hinan babluy an nitungawam."

¹⁴ Ya inalin da Rachel ay Leah di, "Mi'id ahan ah inangang amamih ipaboltanan da'mi!

¹⁵ An ay ami bo'on iwah tuh nangatna ti ay pad-dungnay un da'mi inihbut, at umahonay hubut-min amin.

¹⁶ Mu an amin nan inadangyan an innal Apo Dios ay hiya ya bagi tu'un amin hitun ung'ungungnga. At atom nan pohdon Apo Dios."

¹⁷ At makak da Jacob, ya nun'itakayna nan a'ahawana ya nan imbabaluy nah nan kamilu.

¹⁸ Ya enekakdan amin nan a'animalda ya an amin nan wadan dida an inamungdah awadandad Paddan Aram hinan babluy hi ad Mesopotamia ta ipluydah ad Canaan an awadan amanan hi Isaac.

¹⁹ Ya ta"on nan bulul an bagin amanan hi Laban ya ni'yalan Rachel, ya hidin nakakanda ya impadehdah ami'idan da Laban an ayda mun'eh'eh hinan dutdut di kalniluda.

²⁰ Ya aggyu impa'in'innilan da Jacob ay Laban, ya limmayawda.

²¹ At inta'indan amin nan wan dida, ya bi-nad'angda nan Wangwang an Euphrates, ya in-ayundan dalanon nan dudunduntug ad Gilead.

Hay Namdugan Laban ay da Jacob

²² Ya heden miyatluh algaw hi nakakan da Jacob ya waday nangipa'innilan Laban,

²³ at pun'ayagana mah nan linala'in tutulangna ta unudonda dida. Ya nan miyapituh algaw ya unda ah'upan didah nan dudunduntug hi ad Gilead.

²⁴ Mu heden nahdom ya numpa'enap hi Apo Dios ay Laban, at inalinan hiyay, “Nomnom-nomom nan hapitom ay Jacob ta adim idugah.”

²⁵ Ya da Jacob ya immapaldah tulid nan dudunduntug ad Gilead, ya immapal goh da Laban.

²⁶ At immuy hi Laban, ya inalinay, “Anaad ta umat hinay inatmu, Jacob? An ay paddungnay unmu kinaphul tun imbabaluy'uh nan gubat, ya inlawmu dida!

²⁷ Anaad ta unna' inli"udan ya nakak ayu? Ya gulat ta impa'innilayun ha"in at indadaan'u ah pun'am'amlongan tu'un amin ya un ayu makak!

²⁸ Anaad ahan ta aggyua' binagan ta way inat'un ni'hahapit hitun a'apu' ya tun imbabaluy'u ta pohod ya un tu'u munhihiyan? Napuhi ahan henen inatmu!

²⁹ Mabalín an waday ato' hi nappuhin he"ah ad ugwan hi un aggyu numpa'enap hi ad a"u nan Dios an dayawon amam an inalinay nomnom-nomo' di hapito' ay he"a ta adi midugah!

³⁰ Mu ta"omman un umat hinay inatmu ta way atom an mumbanggad hi abung da amam, mu ta aggyuyu ni' ahan ni'yala din bulul'uh abungmi!”

³¹ Ya inalin Jacob di, “Manu ay inat'uy umat hina ti unna' tuma'ot ti alyo' di ini ya ipawam nan imbabaluyumu!

³² Mu nan alyom an bulul ya anaponyu, ta wa ay di ah'upanyu ya ta"on un mipapatoy nan nangala. Ya wada ay di udumnah bagim hi ah'upanyu ya

intudum ta pangintitigan tun tatagun ni'yibba tu'u.” (Ya manu ay inalin Jacob di umat hina ti agguyna inilah un hi Rachel di nangalah nan bulul.)

³³ At inte"an Laban an nun'anap hinan nuntuldaan Jacob ya unna eyewel ay Leah ya nan duwan tagalana, mu mi'id ah inah'upana. At iyewelna mahkay hinan nuntuldaan Rachel,

³⁴ mu mi'id damdamay inah'upana ti hi Rachel an nangala ya inhinanah nan ubunan an muntakay hinan kamilu, ya inumbunana.

³⁵ Ya inalinan amanay, “Adi'a bumungot hi adi' tuma'dogan hitun inumbuna' ti numpa'ahwanga'.” At mi'id mah ah inah'upan Laban an ta"on unna impadah di abalananan immana'anap.

³⁶ At bimmungot mah hi Jacob, at pun'ibaganan Laban an inalinalay, “Undan way numbahola' ay he"a ta anaad ta nun'unuda'?

³⁷ At nen nalpah an mi'id ah agguymu inanap hinan bagimi at ipattigmu mahkay un way inah'upam hi bagim ta tun ni'yibbata ya diday okod an mangihtiguh numbahol ay ditan duwa!”

³⁸ Ya inalina goh di, “Duwampuluy tawon hi nuntamua' ay he"a, at gun'u impapto' nan a'animalmu ta nahlagdan dimmo'ol, ya mi'id ah pinalti' ta inihda'!

³⁹ Ya ta"on nan pinatoy di layon ya agguyu imbilang hi bagim an ha"in di niyaanana! Ya umat goh hinan na'utaw an ta"on un bo'on bahol'u ya impahukatmun ha"in!

⁴⁰ Ya nunheglay nange'edpola' hinan potang ya tungnin hinan mahdom, ya niddum hinan

timmu'ala'!

⁴¹ Ya at hinay na'at ay ha"in hitun nalpah an duwampuluy tawon ti himpulu ta opat di tawon hi namo'laa' hitun duwan imbabaluyumu, ya onom di tawon hitun a'animal! Ya gunna' goh linayahan ay he"ah namimpulu ti gunmu imbahhabahhaw nan intulagta an bo'lao'!

⁴² Ya gulat un bo'on hi Apo Dios an dayawon ya ta'tan nan o'ommod'un da Abraham ay Isaac di namadang ay ha"in at pinakaka', ya mi'id ah am'amungit hi indatmun ha"in! Mu maphod ta titinnig Apo Dios nan numpalpaligata' ya nan inat'un nuntamu, at hiyaat un da'a pinadanan ad a"u ta adim idugah di hapitom ay ha"in!"

Hay Nuntulagan da Jacob ay Laban

⁴³ Ya inalin Laban di, "Tun binabai ya imbaluy'u dida, ya a'apu' nan imbalaluyda, ya ta"on un tun a'animal ya bagi'. At adi mabalin hi un waday ato' hi nappuhih tun imbalaluy'u ya tun a'apu'!

⁴⁴ At hiyanan mahapul an muntulagta ta nan abulutontan duway mahapul hi ma'at, at hi Apo Dios di mangihtigun dita."

⁴⁵ At innal Jacob han batu, ya hina"adna ta panginomnomandan den na'at.

⁴⁶ Ya inalinah nan linala'in i'ibbana ta umuyda *mangubuh batu ta upunonda*. At mangandan duwa ay Laban hinan heggon den na'upun an batu.

⁴⁷ At ngadnan Laban ta ad Jegar Sahadutha* hinan hapitnan Aramaic, mu nginadnan Jacob ta

---

* **31:47** Hay pohdonan ibaga ya *na'upun an batun mun'ihligu*.

ad Galeed† hinan hapitnan Hebrew.

48 Ya inalin Laban di, “Heten na'upun di panginomnomantan duwa.” (At hiyah ne dimmalat hi nungngadanandan den lutah ad Galeed.)

49 Ya ngingadnanda goh ta ad Mizpah‡ ti hay nangalyan Laban hi, “Hi Apo Dios di *manalimun* ay ditan duwa ta umannung an nan nunhapitantay ma'at an ta'on unta mumbattaaan.”

50 At intuluy Laban an inalinay, “Gulat ta aboholam tun imbabaluy'u, ya gulat goh ta mangahawa'ah udum an ta'on hi adi' innilaon ya nomnomnomom an hi Apo Dios di mamannig ay he"a!”

51 Ya inalin goh Laban ay Jacob di, “Heten na'upun ya nan hina"ad'un batuy panginomnomantan duwa.

52 Ya panginnilaanta an adi mabalin hi un'u lauhan ta umalia' an mi'pattoy ay he"a, ya umat goh ay he"a.

53 At nan Dios an dayawon da Abraham ay Nahor ya hi amada goh di okod an mummoltah nan mangibahhaw eten nuntulaganta!”

At hiyah inabulut Jacob hi ihapatanah nan me'gonan an Dios an unudon amanan hi Isaac.

54 At e'nong Jacob han animal ay Apo Dios hidih nan tulid di dudunduntug, ya inayaganay i'ibbana ta mangandan amin. At innayundan mihinan den immiyananda.

55 Ya unat goh nabiggat hi helhelong ya bimangon hi Laban, at ungnguwona nan imbaluyna ya nan a'apuna, ya winagahana dida.

† 31:47 Hay pohdonan ibaga ya *na'upun an batun mun'ihligu*.

‡ 31:49 Hay pohdonan ibaga ya *binattu an manalimun*.

Ya unat goh nalpah ya mumbangngad da Laban hinan babluyda.

32

Hay Panamuan Jacob ay Esau

¹ Ya unat goh impadeh da Jacob ta umuydah nan ayanda ya hin'alina ya dinamun nan a'anghel Apo Dios hiya.

² Ya unat wan tinnigna dida ya inalin Jacob di, “Hiyah te goh di *nungkampuan* nan titindalun Apo Dios!” At ngadnanah den luta ta ad Mahanaim.*

³ Ya munhonag hi Jacob hinan baalna ta iyun'unnadan umuy hi awadan aginan hi Esau hidih nan dudunduntug an mungngadan hi Seir hidih nan babluy hi ad Edom.

⁴ Ya inalinan diday, “At hituy ulgudonyun Esau an alyonyuy, Nan baalmun hi Jacob ya pohdonan ipa'innilan he" a an hay abung da Laban di hiyay nihihinnana, at hiyaat un nataktak di pumbangngadanah engganad ugwan.

⁵ At ten do'ol di a'animalna an kalnilu, ya baka, ya dongki, ya gandeng, ya dimmo'ol goh nan baalnan linala'i ya binabai. Ya manu ay impangun'unna da'mi ta ipa'innilamin he" ay umalianda ta logom ya abulutom.” At impadehdan nakak.

⁶ Ya heden numbangngadan daden nahnag ya inalidan Jacob di, “Impa'innilamin agim, at nen na'uydan manamun ditu'u an initnudnay opat di gahut an linala'i.”

---

* **32:2** Hay pohdonan ibaga ya *duwan kampu*.

⁷ Ya ma'atta'ot hi Jacob hi nangngolanan de han inalida, at hay inatna ya ginodwana nan ni'yibbana ya nan a'animal ta duwam pamulog.

⁸ Ti hay ninomnomna ya inalinay, “Ini ya umalida, ya pinatoyda nan ohan pamulog, ya ta way aton di naminggit an lumayaw!”

⁹ At munluwaluh Jacob an inalinay, “He” an Dios an dayawon apun hi Abraham ya hi aman hi Isaac, ya He” ay nangalih unna' mumbangngad hinan numbabluya' ya nan wadan di i'ibba', at okod'an mangipapto' ay ha”in!

¹⁰ At immannung an hiyay inatmu ti ten intuluymun nangipattig hi ulaymun ha”in an baalmu an ta”on un at hituy aat'u an na'ampaa'! Hidin nakaka' hinan babluymih nange'wa' hinan Wangwang an Jordan ya ammuna nan hul'ud'uh inta'in'u. Mu ten nunholaga', at ten ad ugwan ya nunduwa amin nabulog.

¹¹ At dawato', Apu, ta ehwang da'mi ni' ahan hinan malgom an nappuhin ma'at hi ninomnom nan agi' an hi Esau hi atona ti ten nidugah di tuma'ta', ti ini ya umali, ya numpatoy da'min amin an ta”on tun a'ahawa' ya tun imbabaluy'u!

¹² Mu intulagmun alyom hi ipapto'a', ya waga-ham nan holag'u ta dumo'oldan umat hi panag hinan pingit di baybay an adi ma'uyap.”

¹³ At ita'dogdah di eden nahdom ta umiyanda.

Ya unat goh naweet ya ninomnomnay mahapul an waday idatnan aginan hi Esau.

¹⁴ At inlahhinay duway gahut an tennah gandeng, ya duwampuluh buta'al an gandeng, ya duway gahut di tennah kalnilu, ya duwampuluh manilhig an kalnilu,

15 ya tulumpuluy kamilu ya nan uyaw an imbaluyda, ya napat di baka, ya himpuluy manihig hi baka, ya duwampuluh tennan dongki, ya himpuluy manihig hi dongki.

16 Ya hanan midat di namanguluona an na'uhi'uhigda ya impitnudnan danen baalna, ya numpumbattaandan ahimpahimpamulog.

17 Ya inalinah nan namangulun baal di, “Damuwom ay hi Esau ta ibaganay ad animal ay date, ya hay ad baal ay he" a, ya hay umayanyu

18 ya alyom ay hiyay, Hatu ya bagin nan baal-mun hi Jacob, mu hay idatnan he" a. Dida ya na'uydan mangunud ti unda namingngit.”

19 Ya at hinan amin di nangalinah nan baalnan nahayhaynod

20 ti hay ninomnom Jacob ya inalinay, “Ta am-munah panamua' ya na'uyah di bohohol agi' ay ha" in an dumalat heten idat'u.”

21 At impangun'unnana nan baalna ta da Jacob di nanginayun an immiyan hidi eden nahdom.

Hay Ni'yagwitan Jacob hinan Anghel

22 Ya heden nahdom ya ekak Jacob nan duwan ahawana, ya nan tagalada, ya nan himpulu ta ohan imbaluyda, at bad'angonda nan ginnaw an Jabbok,

23 mu numbangngad ta ayna ipabad'ang an amin nan a'animalna ya nan baalna.

24 At un oh'ohha hiyan de an immiyan.

Ya hin'alina ya wada han immuy an lala'i[†] ta immawi'awitdan den nahdom ta nangamung un nawa'ah.

[†] 32:24 Hi Jesu Kristu nin an nipattig hinan Old Testament.

25 Mu unat goh wan ininnilan den lala'i an adi umabak ya gemp'a'nay nun'ummuman di alakan Jacob, at napuh'uh nan niyummumana.

26 Ya inalin nan lala'iy, "Payona' ti den na'uy an mawa'ah!"

Ya inalin Jacob di, "Adi' he"a payon ta engganah unna' wagahan ay he"a!"

27 Ya inalin den lala'iy, "At hay ngadanmu mah?"

Ya inalinay, "Ha" in hi Jacob."‡

28 Ya tembalnan inalinay, "Mete"ad ugwan ya bo'on mahkay he"ah Jacob ta he"ah Israel§ ti *mabi'ah'ah ni'yawitam ay Apo Dios* ya nan tatagu, ya he"ay nangabak."

29 Ya mahmahan Jacob an alyonay, "Ibaagmu ni' di ngadanmu!"

Mu inalin nen lala'iy, "Adi mahapul un'u ibaag di ngadan'u." At inayuna an wagahan hi Jacob hidi.

30 At ngadnan Jacob heden babluy ta ad Peniel* ti inalinay, "Tinnig'u nan *angah Apo Dios*, mu maphod ta agguya' natoy."

31 Ya wan na'uy an bumuhu' nan algaw at makak hi Jacob hidih ad Peniel, ya munha'ha'illu ti napuh'uy alakana.

32 At hiyanan engganah ad ugwan ya adi ihdan nan holag Israel nan nun'ummuman nan alakan nan malgom an mapalti ti hiyah ne din nagpa' an ulpun Jacob, at nun'ohon.

---

‡ 32:27 Hay pohdonan ibaga ya *eyedonah mu'ud*, ya hay ipa"elna ya nan bumalwali. § 32:28 Hay pohdonan ibaga ya *mabi'ah an ni'yawitan ay Apo Dios*. * 32:30 Hay pohdonan ibaga ya *angah Apo Dios*.

33

Hay Nundadammuwan da Esau ay Jacob

¹ Inamang Jacob ya na'uy hi Esau ya nan ni'yibbanan opat di gahut an linala'i, at inuhigna nan imbabaluy nah nan opat an binabai an da Leah ay Rachel ya nan duwan tagalada

² ta impipang pang'una nan duwan binabain tagalada ya nan imbabaluyda, ya netob da Leah ya nan imbabaluy na ya un mehnod ay da Rachel ay Joseph.

³ Ya hi Jacob di nangipang'un umuy an mi'dammun aginan hi Esau, at gun nunluung hi numpapitu ta nangamung neheggon ay agina.

⁴ Ya timmagtag hi Esau an manamun Jacob, ya inawalna hiya, ya enedonah pu'olna, ya inungnunga hiya, ya kimmiladan duwan dumalat nan amlongda.

⁵ Ya unat goh tinnig Esau nan binabai ya nan ung'ungungnga ya inalinan Jacob di, “Ngadan hatun ni'yibbam?”

Ya inalinalay, “Didatuy pamilya' an indat Apo Dios an dumalat di pamhod ya homo'na.”

⁶ Ya neheggonda nan duwan tagala ya nan imbabaluyda ta nunluungdah hinagang Esau,

⁷ ya umat goh hinay nangat da Leah ya nan imbabaluy na, ya da Rachel ay Joseph.

⁸ Ya mahmahan Esau an inalinalay, “Hay aat nin dade han dinamu', ya hay pohdonan ipa'innila?”

Ya inalinalay Jacob ay hiyay, “Didanay ninom-nom'uh idat'un he" a ta way atom an mangabulut hi umalianmi.”

⁹ Ya inalin Esau di, “Agi', adi' mahapul dane ti do'ol goh di animal'u, at bagim hana!”

¹⁰ Ya inalinay, “Abulutom ni' ahan hanan idat'un he" a ti ad ugwan an nanniga' hi angahmu ya paddungnay tinnig'uh Apo Dios ti nan nangi-pattigam hi amlongmun ha" in!

¹¹ At abulutom ni' ahan ti do'ol tun animal'un dumalat nan nammo'an Apo Dios ay ha" in.” At gapu ta impapilitna at na'al'alu' hi Esau, ya inab-ulutna.

¹² Ya unat goh nalpah di nunhapitanda ya inalin Esau di, “Umuy tu'u mah ta ipangpang'u' di owon tu'u.”

¹³ Ya inalin Jacob di, “Inilam an mamannogda tun ung'ungungnga an adida umdan dumalan, ya ta"on un tun animal ya honanon ay dida ya mabmablayda, ya matoyda.

¹⁴ At ta"ongkay ya inyunna'unnayun umuy ta un ami mangun'unud ta nangamung di dumat-nganmid Seir.”

¹⁵ Ya inalin goh Esau di, “Hay pohdo' ya matay-nan tun udum an ni'yibba' ta way bumadang ay da'yu.”

Ya inalin Jacob di, “Adi mahapul hene ti am-muna nan nangipattigam hinan nahamad an am-longmun ha" in.”

¹⁶ At impadeh da Esau ya nan ni'yibbanan numbangngad ad Edom eden algaw.

¹⁷ Ya da Jacob ya immuydad Sukkoth, ya hidiy nangiyammanah apalda ya nan *a'al'allung* an nihi'ugan nan animalna ta hiyah te dimmalat hi nangadananah Sukkoth.*

---

* **33:17** Hay pohdonan ibaga ya *a'al'allung*.

18 Ya nakakdad Sukkoth ta dimmatongdad Shechem an siudad hidid Canaan. Ya mid al'alih dimmatngandah di an mete"ah nalpuwandad Paddan Aram.† Ya immiyandah dih nan payaw an neheggon hinan siudad.

19 Ya ngininaanah den lutan immiyanandah nan holag Hamor an hi aman Shechem hi hing-gahut di silver an pihhu.

20 Ya inyammanay pun'onngan ay Apo Dios, ya nginadnanah El Elohe Israel.‡

34

Hay Nampapandan Dinah

1 Wa han ohay algaw ya hi Dinah an imbaluy da Jacob ay Leah ya immuy ni'ligwah nan i'ibbanan binabain iCanaan.

2 Mu unat goh tinnig Shechem an hina' Hamor an holag Hiv ya dempapna, ya enelo'na. (Hi Hamor di ap'apun den babluy.)

3 Mu nalmuy nidugah hi namhod Shechem ay Dinah, at ihaphapitana ta mun'ahawada.

4 At inalinan amanan hi Hamor di, “Umuy'ah nan o'ommodna ta ibagam an penhod'un ahawaon hiya!”

5 Mu unat goh dengngol Jacob heden nappuhin na'at eden babain imbaluyna ya un dindinong ta unna enehod hi umanamutan nan linala'in imbabaluy nan immuy numpahtul.

6 Ya hin'alina ya immuy hi Hamor an hi aman Shechem ta ay mi'hapit ay Jacob.

---

† 33:18 Unu ad Mesopotamia. ‡ 33:20 Hay pohdonan ibaga ya Dios an dayawon Israel.

7 Ya immanamutda nan linala'in imbabaluy Jacob an nalpuh payaw hidin nangngolandah nan na'at, ya nidugah di bimmungtanda ti nunheglay namainan Shechem ay didan Hudyun dumalat heden nampapanah nan babain agida ya enelo'na.

8 Mu inalin Hamor ay diday, “Hay umatana mah ti han imbaluy'un hi Shechem ya nunheglay namhodnah nan imbaluymun hi Dinah? At ta'on ni' ahan ya inyabulutyu ta mun'ahawada.

9 Ya maphod goh hi un ayu mi'yapun da'mi, at mabalin goh an mi'yahawada nan linala'in imbabaluyumuh nan binabain imbabaluyumi.

10 At hituy pi'hituwanyu, ya okod ayuh nan pohdonyuh ihinanyun te han babluy. Ya nan luta goh ya mi'id ah mangipawah ayyu puntamuan, ya mabalin goh an mungkumildu ayu ta way umadangyananyu.”

11 Ya inalin Shechem ay Jacob ya nan i'ibban Dinah di, “Mumpahmo'a' ay da'yu ta iyabulutyu ni' ta ahawao' hi Dinah! At ibagayuy idat'uh pamnung'u an ta'on un ngadan ne pohdonyu ya idat'u.

12 Adi ayu mun'ogon an mangibaga ti idat'u an ta'on hi un atnay alyonyu ya abuluto', mu ta iyabulutyu an ahawao' hi Dinah!”

13 Ya tembal nan imbabaluy Jacob an binalbaliyanda da Shechem an hin'ama ti dimmalat nan inat Shechem

14 an alyonday, “Adi mabalin hi un mi'yahawa nan agimin babaih nan agguy nakugit ti adi maphod di umat hinan da'mi!

15 Mu mabalin an iyabulutmih unyu pohdon ta mumpakugit an amin nan linala'i ta umat ay da'mi,

16 ta way atonmin mangiyapuh nan binabain da'yu, ya mangahawa amih nan iwah tun binabai. At umannung an hituy pi'hituwanmih tun babluyyu ta ma'ohha tu'un himpampun.

17 Mu adiyu ay unudon henen imbagami ta adi ayu mumpakugit an linala'i ya onaynah unmi awiton han agimin babai, ya nakak amih tu.”

18 Ya inabulut da Shechem an hina"amah den imbagada ti maphod hi nangngolanda.

19 At hi Shechem an hiya ahan di ipabagtudah nan nunhituwanda, ya pohdona an mumpakugit an adi mataktak an dumalat nan nidugah an namhodnah nan imbaluy Jacob.

20 At immuy da Hamor an hin'amah nan way ubunan di tataguh nan way buhu'an hinan babluy ta pun'ibagadah nan linala'in alyonday,

21 “Nan linala'in immali ya mapmaphod di pi'yibbaandan ditu'u! At maphod hi unda mi'hitun ditu'uh tun babluy tu'u ti ongol an damunan babluy, at okoddah nan atondan umat hinan pungkumilduanda. Ya maphod hi un ahawaon tun linala'i nan binabain imbabaluyymi, ya umat goh hinan binabaih tu an mabalin hi ahawaon nan linala'ida ta mumpun'apu tu'u.

22 At danen linala'i ya penhoddan middum ay ditu'u, mu hay inalida ya gahin ahan un tu'u mumpakugit an amin an linala'i ta umat tu'u ay dida.

23 At undan adiyu pohdon hene ta mi'hitudah tu ta an amin nan a'animalda ya nan wan dida ya

bagi tu'un amin?"

²⁴ At an amin daden linala'in ni'yamung ya inabulutda nan inalin da Hamor ay Shechem. At mumpakugitda mah an didan amin ay da Hamor an hin'ama.

²⁵ Ya unat goh naluh di tuluy algaw hi numpangalum'a'an nan kugitda ya nan duwan linala'in imbabaluy Jacob an da Simeon ay Levi an nan a'agin Dinah ya innalday hinalungda, ya immuydah nan babluy, at numpatoydan amin nan linala'i.

²⁶ Ya ta'on hi Hamor ya han imbaluynan hi Shechem ya ni'patoyda. Ya wan nalpah at awiton-dah Dinah, ya enekakda.

²⁷ Ya heden nalpahan di numpamatayanda ya nihukatda din udumnan linala'in imbabaluy Jacob an immuy hinan babluy ta ayda hinamham an amin nan wah di. Ya manu ay umat hina oo ti dimmalat nan nappuhin na'at ay Dinah.

²⁸ At nun'aladan amin nan malgom hi inah'upanda an umat hinan animal, ya nan wan den babluy, ya ta'on nan wah payaw.

²⁹ Ya ta'on nan mun'apla'an an gina'udah nan abungda, ya nan ung'ungungnga, ya binabai, ya nun'ilagatdan hinamham.

³⁰ Ya unat goh ininnilan Jacob nan inat da Simeon ay Levi ya ma'ahhingal an inalinay, "Anaad ta ayyu inat di umat hinah lummuh bumoholan nan tataguh tun ha'in? Ya gulat ta munlammungda nan iCanaan ya nan holag Periz ya immalidan mi'pattoy, at amehon ditu'u ti un tu'u itang, at hiyay a'ubahan tu'un amin!"

³¹ Ya himmapitda, ya inalidad, “Baholda tuwali ti anaad udot ta umat hi putay nangatdah nan agimin babai?”

35

Hay Nungwagahan Apo Dios ay Jacob ad Bethel

¹ Ya la'tot ya inalin Apo Dios ay Jacob di, “Makak ayuh tu ta umuy ayuh ad Bethel ta hidiy ihinanyu. Ya iyammam hidi ah pun'onnganyu ay Ha"an an Dios an din numpattig ay he"ah din limmayawam hi bimmungtan han agim an hi Esau.”

² Ya nun'alih Jacob ay didan hina"ama ya an amin hinan ni'yibbadan inalinay, “Pumpa"iyuy numbino'ob'on an bulul an hinamhamyu an inta'inyu, ya numpun'amoh ayu, ya nunlubung ayuh nan maleneh ta panginnilaan hi un tu'u maleneh an mundayaw ay Apo Dios.

³ Ti ad ugwan ya makak tu'uh tu ta umuy tu'uh ad Bethel, ta hidiy pangiyamma' hi pun'onngan ay Apo Dios an din namadang ay ha"an hidin nunligata', ya Hiyay nangipangpanguluh an amin hinan immaya'.”

⁴ At pun'idatda mah ay Jacob an amin nan bulul an wan dida ya ta'on nan hingatda, at pun'ilubu' Jacob hinan way puun di ayiw an ma'alih oak hi ad Shechem.

⁵ Ya heden nakakan da Jacob ya hi Apo Dios di nangipata'ot hinan tataguh nan babluy hinan enengwada, at mi'id di inatdah nappuhin da Jacob

⁶ ta nangamung unda dimmatong hi ad Luz an ma'alih ad Bethel hi ad Canaan.

7 At hidiy nangiyammaan Jacob hi pun'onngan, at ngadnana ta ad El Bethel* ti hidiy numpa'innilaan Apo Dios hi aatnan hiyah din limmayawanah din bimmungtan aginan hi Esau.

8 Ya palpaliwan ya natoy han na'in'innan hi Deborah an din nangipapto' ay Rebekah.† At inyuyda inlubu' hinan way puun di ayiw an ma'alih oak hinan ampan di ad Bethel, ya ngadnanah deh ad Allon Bakuth.‡

9 Ya hidin awadan da Jacob hi ad Bethel hi nalpuwanah ad Paddan Aram§ ya hin'alina ya numpattig goh hi Apo Dios ay hiya, at wagahana hiyan

10 inalinay, “Ad ugwan ya bo'on mahkay hi Jacob* di ngadanmu ta he"ah Israel.”† At hiya mah di inggadana.

11 Ya inalin goh Apo Dios di, “Ha" in hi El-Shaddai‡ an nan Dios an abalina' an amin di logom, ya punhologo' he"a ta dumo'ol di holagmu ta he"ay ommod an amin nan numbino'ob'on an holag, ya hay udumnah nan holagmu ya diday mumpun'ali.

12 Ya heten lutan indat'uh nan o'ommodmun da Abraham ay Isaac ya ipaboltan'un he"a, ya boltanon goh nan holagmu.”

---

* 35:7 Hay pohdonan ibaga ya hi Apo Dios di mumpapto' hi punhituwana (Gen. 28:19). † 35:8 Gen. 24:59. ‡ 35:8 Hay pohdonan ibaga ya oak hi pungngulngulan. § 35:9 Unu ad Mesopotamia.

* 35:10 Hay pohdonan ibaga ya eyedonah mu'ud, ya hay ipa"elna ya nan bumalwali (Gen. 25:26). † 35:10 Hay pohdonan ibaga ya mabi'ah hidin ni'yawitanan Apo Dios (Gen. 32:28). ‡ 35:11 Hay pohdonan ibaga ya nan Dios an abalinanan amin di logom.

13 Ya unat nalpah an inalin Apo Dios hana ya immolegoy.

14 At ay inummal hi Jacob hi batu, at ha"adonan de han potto' nan nanniganan Apo Dios ta panginomnomanan den na'at, ya hiniitanah bayah an me'nong ay Apo Dios ya lana.

15 Ya ipidwan Jacob an ngadnan heden lugal ta ad Bethel. §

Hay Natayan Rachel

16 Ya palpaliwan ya inhi'al da Jacob an taynan ad Bethel ta umuydah ad Ephrath. Mu aggyuda dimmatong hi ad Ephrath ya hin'alina ya nidugah an dinumgoh nan inhabin Rachel,

17 ya mumpaligat an muntungaw. Ya unat goh bimmuhu' ya inalin nan babain nanawat di, "Maphod ta lala'i goh tun intungawmu!"

18 Mu hi Rachel ya mun'aguguyud di hodohdanan matoy, at iyab'abu'abnan hay ngadan nan ung'ungnga ya hi Ben-Oni.* Mu hay nungngadan Jacob ya hi Benjamin. †

19 Ya unat goh natoy hi Rachel ya inlubu'dah nan pingit di owon an umuy ad Ephrath (an ad Bethlehem ad ugwan).

20 At inha"ad Jacob goh han batuh nan nilubu'ana ta way panginomnomana. Ya engganah ad ugwan ya wah dih den batu.

21 Ya wan nalpah ya intuluy da Jacob an mungngadan goh hi Israel nan pumbaatanda. Ya

---

§ 35:15 Hay pohdonan ibaga ya *punhituwan Apo Dios* (Gen. 28:19). * 35:18 Hay pohdonan ibaga ya *imbaluy'un dimmalat hi aligata'*. † 35:18 Hay pohdonan ibaga ya *imbaluy'un u'umbun hi agwan an ngamay'u*.

nidatongdah ad Migdal Eder an linauhanda nan ata'nang an binattu ta hidiy nangiyamman Jacob hi tuldán abung hi nihinanda.

Nan Imbalaluy Israel

(I Chron. 2:1-2)

²² Ya hidin nihinandan den babluy ya hiyay nangelo'an Reuben ay Bilhah an ohah nan ahawan amana. Ya waday nangibaag ay Israel.

Hi Israel ya himpulu ta duway imbalaluyna mahkay.

²³ Ti hay imbaluyda ay Leah ya hi Reuben an pangpangullu, ya hi Simeon, ya hi Levi, ya hi Judah, ya hi Issachar, ya hi Zebulun.

²⁴ Ya hay imbaluyda ay Rachel ya da Joseph ay Benjamin.

²⁵ Ya hay imbaluyda ay Bilhah an tagalan Rachel ya da Dan ay Naphtali.

²⁶ Ya hay imbaluyda ay Zilpah an tagalan Leah ya da Gad ay Asher.

An aminda hanan imbalaluynan linala'i ya ad Paddan Aram hinan babluy hi ad Mesopotamia di nitungawanda.‡

Hay Natayan Isaac

²⁷ Ya la'tot ya dinatngan da Israel hi amanan hi Isaac an nihihinnah din nunhituwan amanan hi Abraham hi ad Mamre an neheggon hi ad Kiriath Arba (unu ad Hebron).

²⁸ Hay tawon hi ni'taguan Isaac hi engganah natayana ya hinggahut ta han nawaluy tawona.

---

‡ **35:26** Ta'on un nitungaw hi Benjamin ad Bethlehem (Gen. 35:16-18) an bo'on ad Paddan Aram mu niddum hiyah nan a'aginan linala'in nitungaw hidi ta paddungnay inakam Moses didan amin.

²⁹ Hiya ya na'alla'ay ya un matoy, at niddum hinan o'ommodna. § Ya nan imbabaluy nan da Esau ay Jacob di nangilubu' ay hiya.

36

Hay Holag Esau (I Chron. 1:35-37)

¹ Hi Esau an mungngadan hi Edom* ya hiyatuy holagna:

² Hi Esau ya inahawana nan binabain iCanaan an da Adah an imbaluy Elon an holag Heth, ya hi Oholibamah an imbaluy Anah an hina' Zibeon an holag Heth goh,

³ ya hi Basemath an agin Nebaioth an holag Ishmael.

⁴ Ya nunholag da Adah ay Esau ta hi Eliphaz. Ya nunholag da Basemath ay Esau ta hi Reuel.

⁵ Ya nunholag hi Oholibamah ta da Jeush, ya hi Jalam, ya hi Korah. Didanay holag Esau hidin awadandah ad Canaan.

⁶ Ya initnud Esau nan a'ahawana, ya nan imbabaluyda, ya an amin nan tataguna, ya nan animalna, ya an amin nan gina'unan wadan hiya ta numbaatdah nan babluy an nidagwin Jacob an agina

⁷ ti do'ol di animaldan hin'agi, at adi umda nan lutadad Canaan hi ihinanda ya pumpahtulanda.

---

§ 35:29 Mid mapto' ya na'at hidin 1886 B.C. * 36:1 Gen. 25:30.

⁸ At immuy da Esau an mungngadan hi Edom an nunhituh nan dudunduntug ad Seir.†

⁹ Ya hay nihinandah di ya hiyatuy holag Esau an ommod di i'Edom hidid Seir:

¹⁰ Hay oha ya hi Eliphaz an imbaluyda ay Adah, ya hi Reuel an imbaluydan Basemath.

¹¹ Ya hay imbabaluy Eliphaz an linala'i ya da Teman, ya hi Omar, ya hi Zepho, ya hi Gatam, ya hi Kenaz.

¹² Hi Eliphaz an hina' Esau ya inibaluyanah Timna ta lala'i an hi Amalek.‡ Ya diday a'apun nan ahawan Esau an hi Adah.

¹³ Ya hay holag Reuel ya hi Nahath, ya hi Zerah, ya hi Shammah, ya hi Mizzah. Dida nan a'apun da Esau ay Basemath.

¹⁴ Hay udum hi holag Esau ya da Jeush, ya hi Jalam, ya hi Korah. Hiyanay imbabaluy Esau ay Oholibamah an hina' Anah an hina' Zibeon.

¹⁵ Hiyatuy numpun'ap'apu an holag Esau:

Nan pangpangullun hi Eliphaz ya hiyatuy numpun'ap'apun holagnan da Teman, ya hi Omar, ya hi Zepho, ya hi Kenaz,

¹⁶ ya hi Korah, ya hi Gatam, ya hi Amalek. Didanay a'apun da Esau ay Adah.

---

† **36:8** Hay oha ngadan Esau ya *Edom* (unu *mumbolah*, Gen. 25:30), ya nuntolman an immuy ad Seir (unu hay ngadanad ugwan ya ad Petra) hi awadan nan do'ol an *mumbolah* an luta! ‡ **36:12** Nan holag Amalek ya ni'bohobohholdah nan Hudyu an nete"ah din nakakan nan Hudyud Egypt ta nunle'le'oddah nan mapulun (Ex. 17:8-14), ya ta'on hidin numpapto'an nan Alin hi Saul ya ni'gubadnan dida (I Sam. 15:1-33). (Bahaom goh nan footnote di Esth. 3:1 ti mid mapto' ya hi Haman di holag Amalek goh.)

¹⁷ Didatuy numpun'ap'apun holag Reuel hi-did Edom an da Nahath, ya hi Zerah, ya hi Sammah, ya hi Mizzah. Ya dida nan a'apun da Esau ay Basemath.

¹⁸ Hiyanay numpun'ap'apun holag da Oholibamah ay Esau an da Jeush, ya hi Jalam, ya hi Korah. Hiyanay imbabaluy Esau ay Oholibamah an hina' Anah.

¹⁹ At dida hanay numpun'ap'apun holag Esau an hi Edom di ohah ngadana.

Nan Holag Seir

(I Chron. 1:38-42)

²⁰ Didatu nan holag Seir an holag goh Hor an nunhituh nan babluy ad Seir:

Da Lotan, ya hi Shobal, ya hi Zibeon, ya hi Anah,

²¹ ya hi Dishon, ya hi Ezer, ya hi Dishan. Didanay numpun'ap'apuh nan babluy an ad Edom.

²² Nan holag Lotan ya da Hori ya hi Homam. Ya hi Timna ya babain pogtang Lotan.

²³ Nan holag Shobal ya da Alvan, ya hi Manahath, ya hi Ebal, ya hi Shepho, ya hi Onam.

²⁴ Nan holag Zibeon ya da Aiah, ya hi Anah an hiyay nangah'up hinan lumahun obob hinan mapulun hidin pumphaphtulanah nan dongkin amanan hi Zibeon.

²⁵ Hay holag Anah ya da Dishon ya han babain hi Oholibamah.

²⁶ Ya hay holag Dishon ya da Hemdan, ya hi Eshban, ya hi Ithran, ya hi Keran.

²⁷ Ya hay holag Ezer ya da Bilhan, ya hi Zaavan, ya hi Akan.

²⁸ Ya hay holag Dishan ya da Uz ay Aran.

29 At didatuy numpun'ap'apun holag Hor an da Lotan, ya hi Shobal, ya hi Zibeon, ya hi Anah,
 30 ya hi Dishon, ya hi Ezer, ya hi Dishan.

Nan Numpun'alid Edom

31 Hiyatuy numpun'alid Edom§ ya un waday mun'alih nan holag Israel:

32 Hi Bela an holag Beor ya nun'alih nan siudad an ad Dinhabah hi ad Edom.

33 Ya unat goh natoy hi Bela at nihukat hi Jobab an holag Zerah an iBozrah.

34 Ya unat goh natoy hi Jobab at nihukat hi Husham an iTeman.

35 Ya unat goh natoy hi Husham at nihukat hi Hadad an holag Bedad an nangabak hinan iMoab ta hiyay nun'ali, at nginadnana nan babluy ta ad Avith.

36 Ya unat goh natoy hi Hadad at nihukat hi Samlah an iMasrekah.

37 Ya unat goh natoy hi Samlah at nihukat hi Shaul an iRehoboth an nunhituh neheggon hinan wangwang ta hiyay nun'ali.

38 Ya unat goh natoy hi Shaul at nihukat hi Ba'al-Hanan an holag Acbor.

39 Ya unat goh natoy hi Ba'al-Hanan at nihukat hi Hadad. Hay babluyna ya ad Pau, ya hay ngadan ahawana ya hi Mehetabel an holag Matred an hina' Me-Zahab.

Nan Numpun'ap'apun Holag Esau

---

§ 36:31 Mattig an gapu ta nunhituh Esau (unu hi Edom) ad Seir at palpaliwan ya nahukatan nan ngadan den babluy ta niyunnudan hinan ngadana an Edom.

⁴⁰ Hiyatuy ngadan nan numpun'ap'apun holag Esau an hay ngadanday ningadan hinan babluy an numpun'ap'apuanda:

hi Timnah, ya hi Alvah, ya hi Jetheth,

⁴¹ ya hi Oholibamah, ya hi Elah, ya hi Pinon,

⁴² ya hi Kenaz, ya hi Teman, ya hi Mibzar,

⁴³ ya hi Magdiel, ya hi Iram.

Didanay numpun'ap'apuh ad Edom an holag Esau.

37

Hi Joseph ya nan I'ibbana

¹ Ya hi Jacob ya nunhituh nan nunhituwan amanah dih ad Canaan.

² Ya umat hituy na'na'at hinan holag Jacob.

Hi Joseph ya unga an himpulu ta pituy tawona,* ya gun mitnud hinan a'aginan inyimbaluy amanah da Bilhah ay Zilpah hinan ayda pompahtulan hinan animal amana. Mu hiya ya gunna ihudhudol ay amana nan nappuhin ato'aton nan a'agina.

³ Ya hi Jacob ya pa'appohpohdonah Joseph ya un nan udumnah a'agina ti hiyay udidian hi inyimbaluynah nala'ayana. At impiyam-manay ma"ap'aphod an magayad ya nagullitan hi lubangna.

⁴ Ya unat goh ininnilan nan a'aginan hiyay poh-pohdon amada ya un dida at nidugah di pangaboholandan Joseph an mid pohod di pi'hapitandan hiya.

---

* **37:2** Mid mapto' ya nitungaw hidin 1915 B.C.

5 Ya wada han ohan nahdom ya nun'enap hi Joseph, ya inul'ulgudnah nan a'agina nan enenapna, mu undaat goh inyal'allan nangabohol ay hiya

6 ti inalinan diday, “Donglonyu ta ulgudo' han enenap'u!

7 Hay enenap'u ya mumboto' tu'uh payaw, ya tinnig'un naha"ad din bento"u. Ya din bento'yu ya na'amungda, ya lene'wohda din bento"u, ya nun'iluungdan de han bento"u!”

8 Ya inalina nan a'aginay, “Un mah udot he"ay mun'alina mangipapto' ay da'mi?” At inyal'alladan nangabohol ay hiyan dumalat nan inulgudnan aat nan enenapna.

9 Ya hi Joseph ya nun'enap goh, ya inalina goh hinan a'aginay, “Wada goh han ohan enenap'u, at donglonyu ta ulgudo' di aatna! Hay enenap'u ya tinnig'u han algaw, ya bulan, ya han himpulu ta ohan bittuan, ya inluungdan ha"in!”

10 Mu unat goh inulgudna nan enenapnan da amana ya nan a'agina goh ya inhingal amanan inalina, “Ngadan ne han enenapmun umat hina? Umat ay mah hina ya da'min inam ya nan a'agim ya iluungmin he"a?”

11 Ya nan a'agin Joseph ya umapaldan hiya, mu hi amada ya adina al'alliwan heden enenap Joseph.

Hay Nihbutan Joseph

(Psa. 105:17-18)

12 Wa han ohan algaw ya immuy nan a'agin Joseph an mumpahtul hi kalnilun amadah ad Shechem.

13 Ya inalin Jacob ay Joseph di, “Inilam an immuy nan a'agim an mumpahtul hi ad Shechem, at honogo' he”a ta umuy'ah nan wadanda.”

Ya inalin Joseph ay hiyay, “Oo mah, umuya'.”

14 Ya inalin Jacob ay hiyay, “Tigom nan a'agim ya nan kalniluh un mi'id al'alín dida, ya numbanggad'a ta ipa'innilam ay ha"ín di aatda.” At nakak hi ad Hebron an immuy hi ad Shechem.

Ya unat goh dimmatong ad Shechem

15 ya mun'annapan an mannig hi awadan nan a'agina. Ya wada han tagun nannig ay hiya, ya inalinay, “Ngadan ne han anapom?”

16 Ya tembalnan inalinay, “Hay anapo' ya hay wadan nan a'agi' an mumpahtul hinan pahtumi. At un ay ni' inilam di wadanda ya itudum.”

17 Ya tembal han tagun inalinay, “Nakakdah tu, mu hay dengngol'u ya alyonday unda umuy ad Dothan.” At inunud Joseph nan a'agina, ya inah'upana didah ad Dothan.

18 Ya unat goh inamang nan a'agin Joseph hiya ya nunhahapít dah atondan mamatoy ay hiya,

19 ya alyonday, “Na'uy din emmena'enap!

20 At ma ayu ta patayon tu'u, ya inuhbung tu'uh nan mamagan bitu, ya inali tu'uy un inan di layon. At tigon tu'uy ma'at hinan enenapna!”

21 Mu unat goh dengngol Reuben ya pohdonan baliwan hi Joseph an inalinay, “Adi tu'u patayon!

22 An hay aton tu'u ya nonong ya inuhbung tu'un te han bitu, mu adi tu'u hugatan!” Ya manu ay inalinay umat hina ta way atonan mamaliw ay Joseph ta iyanamutnan amada.

²³ Ya unat goh nidadong hi Joseph ya impa'udda, ya inaanda nan lubungnan ma"ap'aphod an magayad,

²⁴ ya inyuyda inuhbung hinan bitun mamaga.

²⁵ Ya unat goh nalpah heden inatda ya inumbundan mangan, ya inamangda han na'uy an nabulog an holag Ishmael an nalpud Gilead ta umuydah ad Egypt. Ya nan kamiluda ya waday nun'itakay an nan mangipapolhat hi mihda ya nan maphod di hunghungnan umat hi myrrh ya lana.

²⁶ At inalin Judah hinan a'aginay, “Undan way pumbalinaanah pumhodan tu'uh un tu'u patayon hiya ya inhaut tu'u?

²⁷ Un tu'uat ila'u hiyan date han holag Ishmael ta adi tu'u patayon! Ti undan bo'on hi agi tu'u?” At inyabulut nan a'agina.

²⁸ Ya ginuyuddah nan bitu, ya inihbutdah nan holag Ishmael an ni'bulog hinan mungkumildun iMidian. Ya hay hubutna ya duwampuluh silver, at enekakda ta inyuydah ad Egypt.†

²⁹ Ya unat goh numbanggad hi Reuben hinan bitu ya tinnigna, ya mi'id hi Joseph, at pini"inay lubungna.

³⁰ Ya numbanggad hinan a'agina, ya inalinay, “Goh ya mi'id han unga? At hay ato' nin?”

³¹ At genlotday ohah buta'al an gandeng, ya inhawhawda din lubung Joseph hinan dalana,

³² ya inyuydan amada, ya invaliday, “Te han inah'upanmin lubung! Tigom ti ini ya lubung han imbaluymu!”

---

† **37:28** Mid mapto' ya na'at hidin 1898 B.C.

³³ At inimmatunana, ya inalinay, “Immannung an lubung Joseph! Adyu'an pinatoy nan layon, ya pinhitnay odol Joseph!”

³⁴ At pini'in Jacob di lubungnan dumalat di lungdayana, at inlubungnay langgut, ya nabayag di nungnguhuanan de han imbaluyna.

³⁵ Ya an amin din imbabaluy Jacob ya nan inapuna ya numpapanguyda ta pa'amlongonda hiya, mu adi ma'al'alu' an inalinay, “Adia' ma'al'alu'! Munlungdayaa' ta nangamung unna' matoy!” At intultuluynan ngulngungulngulan di aid Joseph.

³⁶ Ya unat goh inyuy nan holag Ishmael hi Joseph ad Egypt ya inihbutdan Potiphar an ohah nan upihyal nan ali an ap'apun di mungguwalya.

38

Hay Nangahawaan Judah

¹ Eden gutudna goh di nanaynan Judah nan a'agina ta immuy ni'hituh nan lala'in hi Hirah an i'Adullam.

² Ya hidiy nangah'upana han babain imbaluy Shua an iCanaan, ya inahawana.

³ At palpaliwan ya nunhabi, ya nuntungaw, ya lala'i, at nginadnan Judah ta hi Er.

⁴ Ya palpaliwan ya nunhabi goh, ya nuntungaw, ya lala'i, at nginadnana ta hi Onan.

⁵ Ya nalmu goh di ohah imbaluynah lala'ih din awadandad Kezib, ya nginadnana ta hi Shelah.

⁶ Ya impalhin Judah han pangpangullun imbaluynan hi Er ay Tamar.

⁷ Mu hi Er ya na'appuhi ahan hi pannigan Apo Dios hi ugalina, at pinatoyna hiya.

⁸ Ya inalin Judah ay Onan di, “Me'yelo" a ta paddungnay ahawaom din umu'utun an ahawan din agim an hi Er ta wada ay di iyimbaluymu ya ta hanat agim an din natoy ti hiyah ne ugali tu'u tuwali.”* At inabulutna.

⁹ Mu hi Onan ya inilana an nan iyimbaluyna ya adi mibilang hi holagna, at wa adya ta elo'na nan ahawan Er ya gunna itapal di ipabuhu'nah nan luta ta omod un mi'id malmuh hanat agina.

¹⁰ Ya hene han inatna ya agaga"ihaw ahan hi pannigan Apo Dios, at pinatoyna hiya goh.

¹¹ At inalin Judah ay Tamar an inapunay, “Mumbangngad'ah abung amam, ya adi'a mumbentan ta hodom ta umel'ellog hi Shelah ta hiyay pumbentanam.” Ya manu ay umat hinay inalina ya un tuma'ot ti mi'id mapto' ya umat hinan a'agina goh! At immanamut mah hi Tamar hi abung da amana.

¹² Unat goh palpaliwan ya natoy han ahawan Judah an hina' Shua, at nabalua. Ya unat goh nalpah di nabaluaana ya immuy hi ad Timnah nan ligwanan hi Hirah an i'Adullam hinan pun'oltandah nan kalniluna.

¹³ Ya waday nangalin Tamar hi umuy hi amanah ad Timnah ta umuyna ipa'lot nan kalniluna.

¹⁴ Ya nunhukat hi Tamar ta inaana din inlubungnan balu. Ya nunhu'yung ta adi ma'immatunan, at immuy inumbun hinan way ubunan hinan buhu'an ad Enaim hinan pingit di kalatan mipluy ad Timnah ta hodonah Judah an maluh. Ya manu ay umat hinay inatna

---

* **38:8** Deut. 25:5-10.

ya inilanan immilog hi Shelah, mu aggyuda impa'ahawan hiya.

¹⁵ Ya unat goh tinnig Judah ya alyonah un puta ti nunhu'yung.

¹⁶ At immuy ay hiya, ya inalinay, “Ma'a ta molo'ta!” Ti agguyna inilay un hiya din ahawan din imbaluynan natoy.

At inalin han babaiy, “Mahapul an waday idatmun ha'in ya unta malo'.”

¹⁷ Ya inalinay, “Ipiyali' di ukkon an gandeng.”

Ya inalin Tamar di, “Abuluto' hene, mu mahapul an waday ipatangmu ta engganay ipiyalim nan ukkon an gandeng.”

¹⁸⁻¹⁹ Ya inalin Judah di, “Ngadan ne mah di ipatang'u?”

At inalinay, “Ipatangmu nan buungmun natayunan hi hengheng an puntembre ya nan hul'udmu.” At indat Judah nan imbagan Tamar, ya enelo'na hiya. Ya unat goh immanamut hi Tamar ya inaana din inhu'yungna, ya inhu'lubna goh din baluna. Ya palpaliwan ya nunhabih Tamar.

²⁰ Ya hi Judah ya impiyuynan Hirah an ligwanan i'Adullam din ukkon an gandeng ta alana din impatangna, mu adi pa"anap hi wadan den babai.

²¹ At imbagabaganah nan linala'iy wadan din putan muntamtamuh nan timplun di bululdah di an munhohhood hinan pingit di owon ad Enaim. Ya alyonday, “Mi'id di inilamih putah tun muntamuh nan timplun di bulul!”

22 Ya numbangngad ay Judah, at inalinay, “Adia' pa'anap hi wadana, ya inalin nan tataguh dih mi'id anuy putah di!”

23 Ya inalin Judah di, “Bayada' mu mi'id, at ta'on ya bagina din impatang'u! At maphod ta adi tu'u ituluy an anapon ti abatlan ditu'uh nan tatagu!”

24 Ya unat goh naluh di tuluy bulan ya waday nangalin Judah di, “Nan inapum an hi Tamar ya numputa, at nunhabi.”

At inalin Judah di, “Ekakyu hiyah nan babluy ta gohbonyu ta matoy!”

25 Ya heden pangekakanda ya impiyuynay hapitnan amanan hi Judah an inalinay, “Nun-habiyona' hinan lala'in ad gina'un te han buung an natayunan hi hengheng an puntembre ya nan hul'ud, at immatunam di ad gina'u.”

26 Ya unat goh tinnig Judah ya inimmatunana, at inalinay, “Hiyay nepto' di inatna ya un ha'in ti agguy'u impa'ahawan hiya han imbaluy'un hi Shelah!” At agguy mah impidpidwan Judah an nangelo' ay hiya.

27 Ya unat goh wan magadyuh an muntungaw hi Tamar ya ma'immatunan an nadugwa han inhabina.

28 Ya hede han puntungawana ya nahhun an bimmuhu' han ohan ngamay, ya nan mundawat ya gino'danah linubid an mumbolah, ya inalinay, “Hiyah te pangpangullah nitungaw.”

29 Mu ininatna han ngamayna, at nihukat an bimmuhu' han ohan duppelna. At inalin han

mundawat di, “Impilitmu ta nahhun'an *bim-muhu'*!” At nangadnan ta hi Perez.†

³⁰ Ya bimmuhu' goh han duppelnan nago'dan di ngamaynah *mumbolah* an linubid, at nangadnan ta hi Zerah.‡

39

Hay Aat Joseph hi ad Egypt

¹ Ya hi Joseph ya inyuy nan holag Ishmael hi ad Egypt, ya inla'udan Potiphar an ap'apun di mungguwalyah abung nan Alin hi Pharaoh.

² Ya nan abung Potiphar an i'Egypt di hiyay ni'hituwan Joseph. At hi Apo Dios ya impapto'nah Joseph, at hiyaat un pinumhod.

³ Ya unat goh tinnig Potiphar an hi Joseph ya ipapto' Apo Dios an amin di itamuna

⁴ at penpenhodna hiya, at nuntagalaonah abungna ta hiyay mangipapto' hinan mumpuntamuh abungna ya an amin nan gina'una.

⁵ Ya nete"an de han nuntamuan Joseph hi abung Potiphar ya winagahan Apo Dios an amin nan wah dih nan abung ya nan wah punhabalanan dumalat hi Joseph.

⁶ Ya hi Potiphar ya ene'kodnan amin nan gina'unan Joseph ta adi mi'bibiyang, an anggay nan ononah nomnomona. Ya hi Joseph ya maphod di pangod'odolna an maphod di alala'ina.

---

† **38:29** Hay pohdonan ibaga ya *bimmuhu'*. ‡ **38:30** Duway pohdonan ibaga ti hay oha ya *mumbolah*, ya nan miyadwa ya *humili*.

7 At unat goh palpaliwan ya han ahawan Potiphar ya a'amnawanah Joseph, at inalinan hiyay, "Pohdo' hi un'a me'yelo' ay ha'in!"

8 Mu agguyna inabulut, at inalinalay, "Inilam an han ahawam an puntamua' ya ene'kodnan amin di baalna ya gina'unan ha'in ta ipapto"u.

9 Ya nabagtuy biyang'un te han abungyun umat ay hiya, ya mi'id ah agguyna ene'kod ay ha'in an anggay he"ah agguy'u ni'biyangan. Ya anaad ta he"ay dumalat hi pumbahola' hi ongol ay Apo Dios?"

10 Ya ta"on hi un itugtugan han ahawan Potiphar hi abigabigat an mangalih molo'da mu himpu'pu'iton damdama Joseph.

11 Mu wa han ohan algaw ya hinumgop hi Joseph ta muntamu, ya mi'id ah udumnan baal hi wah di.

12 Ya impa'ud han ahawan Potiphar hi Joseph an enyedonah lubungna, ya inalinalay, "Umali'a ta molo'ta!" Mu limmayaw hi Joseph ta nataynan nan lubungnan ino'odnan han babai.

13 Ya unat goh ininnilan han ahawan Potiphar an nataynan di lubung Joseph ya timmagtag an pimmitaw,

14 ya inayaganay udumnan baalna, ya inalinalay, "Tigonyuh te han Hudyun inyalin han ahawa' hitu ta bainon ditu'u! Hinumgop ta elo'a' ay hiya, mu numbugawa',

15 ya timma'ot, at limmayaw, ya ten nataynan di lubungnah tun wada'!"

16 At intalepona din lubung hi engganay immanamut han ahawana,

¹⁷ ya inhudhudolnah nan ahawanan inalinay, “Han puntamuom an Hudyun inyalim hitu ya hinumgop hi kuwaltu' ta dapopona'!

¹⁸ Mu unat goh numbugawa' ya timma'ot, ya limmayaw, ya nataynan di lubungnan ha'in!”

¹⁹ Ya unat goh inulgud ahawana ya ma'abbungot hi Potiphar.

²⁰ Ya impadpapnah Joseph ta impibaludna hiyah nan pangibaludan di alih nan way mumbahol, at hidiy nihihinnana.

²¹ Mu hi Apo Dios ya wagwadan Joseph, at nan ap'apuh nan baludan ya ma'ma'ullay ay hiya.

²² At nun'ap'apuwona hiya ta hiyay okod hinan wah baludan.

²³ At nan ap'apuh nan baludan ya adina mahapul an tigon nan tamun Joseph ti hi Apo Dios ya wagwadan hiya, ya an amin di inatna ya pinumhod.

40

Hay Nangibaagan Joseph hinan Enenap nan Nabalud

¹ Ya unat goh palpaliwan ya han ap'apun di mangidat hi inumon han ali ya han munhaang hi tinapay hi onona ya numbaholda ede han alih ad Egypt.

² At ma'abbungot han alin didan duwa,

³ at imbaludna didah nan baludan an wadan Joseph hinan wadan di abung han ap'apun di baludan.

⁴ Ya ene'kod nan ap'apun di baludan didan Joseph, ya intamuana dida. Ya nabayagdah dih baludan.

⁵ Ya wada han ohan nahdom ya nundehhandan de han mangidat hi inumon nan ali ya han munhaang hi tinapay an nun'enap. Ya agguy numpaddung di enenapda, ya agguy goh numpaddung di penhodnan ipa'innila.

⁶ Ya unat goh nahoyang ya immuy hi Joseph hi wadanda, ya tinnigna didan munlungdayadah punnomnommandah nan enenapda,

⁷ at inalin Joseph di, “Anaad ta umat ayuh na ti paddungnay munlungdaya ayun duwa?”

⁸ Ya tembaldan alyonday, “Ihna han enenapmin duwa, mu mi'id ah nanginnilah tuh penhodnan ipa'innila.”

At inalin Joseph di, “Hi Apo Dios di mangidat hi abalanan an mangibaag hinan penhod nan enap an ipa'innila! At ngadan ne mah han enenapyu?”

⁹ At inalin han mangidat hi inumon han ali ay hiyay, “Han enenap'u ya tinnig'u han greyp

¹⁰ an tuluy hapangna. Ya tinnig'u, ya bimmuhu' di tubuna, ya bimmunga, ya nalum.

¹¹ Ya ino'odna' di bahun han ali, at innal'uh de han bungan di greyp, ya penehpeh'u ta timmuduy danunnan de han bahu ta napnu, ya indat'un de han ali.”

¹² Ya inalin Joseph ay hiyay, “Hiyah te penhodnan ipa'innila. Nan tulun hapang ya tuluy algaw di ipa'innilana.

¹³ At maluh di tuluy algaw at bumuhu'ah tuh baludan, ya ma'aliwan di baholmu. Ya ibangngad da'ah tamum tuwalin mangidat hi inumon di ali.

¹⁴ Mu pumhod'a ay ya nomnomona' ni', ya inggohgohana' ni' ta ibagam ni' di ngadan'uh nan ali ta badangana' an bumuhu' ete han baludan

15 ti unna' inlayaw hidih nan lutan di Hudyu, ya te an imbaluda' hituh ad Egypt hi mi'id bahol'u.”

16 Ya unat goh dengngol han munhaang hi tinapay an maphod di ipa'innilan han enenap han mangidat hi inumon di ali ya inalinan Joseph di, “Ihna goh han enenap'un inyagtu' han tuluy bahkit an nun'apnuh tinapay,

17 ya nan niyuhun an nuntu'yap an bahkit ya hiyay wadan an amin di nihaang hi onon di ali. Mu inan di hamuti nan nittu.”

18 Ya tembal Joseph an inalinay, “Umat hituy aatna. Nan tulun bahkit ya tuluy algaw di ipa'innilana.

19 At maluh di tuluy algaw at ipabuhu' da'ah nan ali ete han baludan, ya ipaputulnay ulum, ya inha'mangday odolmuh nan ayiw, at onon di hamutiy lamohmu.”

20 Ya hede han miyatlun algaw ya hiyah de algaw hi punnommandah nitungawan han ali, at mahayupda nan u'upihyalna ta mumpaltida. Ya impabuhu'na nan ap'apun di mangidat hi inumona ya nan ap'apun di munhaang hi tinapay.

21 Ya imbanggadnah de han mangidat hi inumonah nan tamuna tuwali,

22 ya impaputulnah de han munhaang hi tinapay. At an amin din inalin Joseph ya na'at.

23 Mu din mangidat hi inumon han ali ya agguyna ninomnom hi Joseph ti naliwana.

41

Hay Nangibaagan Joseph hinan Enenap di Ali

¹ Ya naluh di duway tawon ya nun'enap han Alin hi Pharaoh ad Egypt. Ya hay enenapna ya timmata'dog hinan pingit di Wangwang an Nile.

² Ya tinnignan bimmuhu' hinan wangwang han pitun bakan mun'ataba ya mun'aphod di tigawda an mummungmung hinan holo'.

³ Ya bimmuhu' goh han pitun bakan nun'a'ung'ung an mattig di talagatagda. Ya ne'dellohdah nan mun'ataban bakah nan pingit di wangwang.

⁴ Ya nan nun'a'ung'ung an baka ya nun'a'anda nan pitun mun'ataban baka. Ya nalpah hede ya inggibo' han ali.

⁵ Ya nolo' goh, ya nun'enap goh. Ya tinnigna han oh'ohhan paguy an pituy lugoynan mun'ataludoy an bobogah ya natong.

⁶ Ya timmubu goh han pituy lugoynan nun'a'upoh ti napuo',

⁷ ya nun'a'andah de han pitun bobogah. Ya inggibo' nan Alin hi Pharaoh, ya lene'nanan un nun'enap.

⁸ Ya unat goh nawa'ah ya numanomnom han ali, at impa'ayagna nan mummadyik ya nan nun'ala'eng hi ad Egypt. Ya inulgudnan dida din enenapna, mu mi'id nanginnilah aatna.

⁹ At immuy hinan ali nan mangidat hi inumona, ya inalina, "Ad ugwan ya ninomnom'uy nibah-hawa'! Immannung an aggyu'u imbaag nan na'at ay ha" in

¹⁰ an din bimmungtam ay da'min de han munhaang hi tinapay ya impibalud da'mih nan way abung nan ap'apun di baludan.

11 Ya wa han ohan nahdom ya nun'enap amin duwa. Ya aggyu numpaddung di enenapmi, ya aggyu goh numpaddung di aatda.

12 Ya wada han ibbamin ungan Hudyun pun-tamuon han ap'apun di guwalya ya inulgudmin hiyay aat di enenapmi, at imbaagnay aatda.

13 Ya nan imbaganan da'mi ya na'at an imbanggada' hi tamu' tuwali, ya impiha'mangmu din munhaang hi tinapay!"

14 At impa'ayag mah han Alin hi Pharaoh hi Joseph, at nunnaudondan nangipabuhu' ay hiyah nan baludan. At ginidgidanay hamayna, ya nunhukat hi lubungna, ya immuy hinan wadan di ali.

15 Ya inalin han alin hiyay, "Wada han enenap'u, mu mi'id nanginnilah aatna. Ya dengngol'un alyondah un he"ay way abalinanan mangibaag hi aat di enap."

16 Ya tembal Joseph an inalinay, "Apu Ali, mi'id abalina', mu hi Apo Dios di way abalinanan mangibaag hi ipa'innilan nan enenapmu!"

17 At inalin nan Alin hi Pharaoh di, "Nun'enapa', ya timma'doga' hinan pingit di Wangwang an Nile,

18 ya tinnig'u, ya bimmuhu' han pitun mun'ataba ya mun'aphod di tigawdan bakah nan wangwang, ya mangmangandah nan holo'.

19 Ya bimmuhu' goh han pitun bakan nun'a'ung'ung an mattig di talagatagda. Ya mi'id ahan ah umat hinan na'appuhih tinnig'uh tud Egypt!

20 Ya nan nun'a'ung'ung an baka ya inanda din mun'ataban baka,

21 mu nundoda damdama din odolda an nap-puhiy tigawda. Ya nalpah hede ya inggibo"u.

22 Ya nun'enapa' goh, ya tinnig'u han paguy an pituy lugoynan nun'ataludoy an bobogah, ya natong, ya un ohay puunah timmubuanda.

23 Ya timmubu goh han pituy lugoynan nun'a'upoh ti napuo'.

24 Ya hanan nun'a'upoh ya nun'a'anda dade han bobogah. Ya imbaga' date han enenap'uh nan mummadyik, mu mi'id ah nanginnilah aat nan enenap'u."

25 Ya inalin Joseph hinan aliy, "Nan duwan enenapmu ya un ohay ipa'innilana. Ya manu ay ya ta ipa'innilan Apo Dios ay he"ay atonah udum hi algaw.

26 Nan ipa'innilan han pitun mun'ataban baka ya nan pituy lugoynan bobogah ya pituh tawon di pumhodan di mihabal. Dane ya numpaddung di ipa'innilada.

27 Nan ipa'innilan han pitun nun'a'ung'ung an bakan niyangunuh an bimmuhu' ya nan pituy lugoynan nun'a'upoh ti napuo' ya ipa'innilanay pituh tawon an batel.

28 At hiyah te din inali' an un impattig Apo Dios ay he"ay atonah udum hi algaw

29 ti waday pituh tawon an do'ol di ma'an an amin hitun abablubabluy ad Egypt.

30 Mu unat goh malpah hene ya waday pitu goh hi tawon an batel. At ma'aliwan nan pituy tawon an ado'ol di ma'an hi ad Egypt ti nidugah ahan di aton nan batel hinan abablubabluy.

31 At mi'id ah panginnilaan hinan ado'ol di

ma'an ti han batel ya nunhegla.

³² Ya manu ay numpidwa'an nun'enap oo ti hi Apo Dios di ad planu, at immannung an ma'at an adi madnoy!

³³ At hay atom, Apu Ali, ya mumpili'ah tagun nala'eng ya nanomnoman ta hiyay mangipapto' hinan ma'an hitud Egypt.

³⁴ Ya piliom goh di udumnah tatagu ta amungonday mun'iyalemah nan mabto' hinan abablubabluy hituh ad Egypt ete han pituy tawon an ado'ol di ma'an

³⁵ ta na'amung ay nan ma'an ya nun'iyalangdah nan abablubabluy ya impaguwalyada.

³⁶ Ya manu ay hiyah ne maphod hi aton tu'u oo ta waday ma'an hi un umali han pitun tawon an batel hituh ad Egypt, ya ta adi tu'u mun'atoy an dumalat nan batel.”

*Hay Nungobel nadolan Joseph ad Egypt
(Psa. 105:16, 20-22)*

³⁷ Ya inabulut nan ali ya an amin nan udumnan a'ap'apunay inalin Joseph.

³⁸ At inalin nan alin diday, “Mi'id inila' hi udumnah umat ay Joseph hi nanomnoman an waday Na'abuniyanan an Lennawan hiya!”

³⁹ At inalin nan alin Joseph di, “He"ay nangipa'innilaan Apo Dios ete, at na'innilan mi'id di udum hi umat ay he"ay nanomnomana.

⁴⁰ At he"ay pange'koda' hi mumpapto' ete han babluy an pumpapto'a' ta an amin di tatagu ya unudondan amin nan imandalmu. At nan haadmu ya na'abbagtu, ya ha"i in ya anggay di nabagbagtu ya un he"a ti ha"i in di ali.

⁴¹ At mete"ad ugwan ya he"ay munggobelnadol hituh ad Egypt.”

⁴² At linuh'ub nan Alin hi Pharaoh di henghengan puntembre, ya inhu'lubnah galaygay Joseph ta hiyay mangipa'innilah anabagtun di haadna, ya impilubungnay ma"aphod ya magayad an lubang, ya impibuungnay balitu' ay hiya,

⁴³ ya indatna nan kalesan punluganan di mi'gubat ta hiyay mehnod hinan ali ta lugana. At nunlugan hi Joseph, at pun'it'u' nan nangipangpangulun alyonday, “Ipattigyuy pange'gonanyun Joseph!” At hi Joseph mah di pento' nan alih gobelnadol hi ad Egypt.

⁴⁴ At inalin goh han alin hiyay, “Ta"on un ha"in di ali mu adim ay iyabulut di pangatan nan tataguh pohdondan aton hitud Egypt, ya adi mabalin an atonda.”

⁴⁵ Ya nginadnanah Joseph hi ngadan di i'Egypt ta hi Zaphenath-Paneah, ya impalhina ay Asenath an han imbaluy Potiphera an padid On.* At hi Joseph ya lene'odnan amin nan abablubabluy hi ad Egypt.

⁴⁶ Ya tulumpuluy tawonah din nangete"anan nuntamuh nan pumpapto'an nan alid Egypt. Ya hiya ya empongna nan abablubabluy an lene'od.

⁴⁷ Ya hede han pitun tawon ya immannung an hiyay nido'lan di ma'an.

⁴⁸ At impa'amung Joseph nan udumnah nan ma'an ta impiyalangnah nan impiyamman di gubilnu an alang hinan gagwan di abablubabluy.

---

* **41:45** Unu ad Heliopolis.

49 Ya do'ol ahan nan ma'an an impiyalang Joseph an adida pa'abbilang ti umat hi ado'ol nan panag hi pingit di baybay.

50 Ya hi Joseph ya duway imbabaluyna ay Ase-nath an hina' Potiphar an padid On ya un madat-ngan di batel,

51 ya nginadnana nan pangpangullu ta hi Man-asseh† ti inalinay, “Hi Apo Dios ya *impa'aliwnay* ligat'u ya nan numanomnoma' ay da aman hina"ama!”

52 Ya nginadnana nan miyadwan imbaluyna ta hi Ephraim‡ ti inalina goh di, “Hi Apo Dios ya indatnay *netob an holag'uh* nan lutan nunholtapa' hi ligat!”

53 Ya hede han pitun tawon an ado'ol di ma'an hi ad Egypt ya napogpog,

54 at nete" a nan pitun tawon an batel an din in-alin Joseph. At waday batel hinan numbino'ob'on an abablubabluy, mu nan abablubabluy hi ad Egypt ya mun'olog di ma'an ti do'ol di niyalang.

55 Mu unat goh napuhan nan tataguh ad Egypt hi ma'an ya immuyda mumbagah nan Alin hi Pharaoh hi ononda, mu inalin nan ali ay diday, “Umuy ayun Joseph ta nan inalina ya hiyay un-udonyu!”

56 Ya unat goh nunhi'mut din batel hi ad Egypt ya impibughul Joseph nan a'ala'alang ta inla'uda nan paguy hinan i'Egypt ti nunhegla din batel.

---

† 41:51 Hay pohdonan ibaga ya *na'aliwan*. ‡ 41:52 Hay pohdo-nan ibaga ya *netob an imbaluy*, ya hay ipa"elna ya *iyal'allanan mawagahan* (bahaom nan footnote di Hos. 13:15).

⁵⁷ Ya nan tataguh nan alutaluta ya immuydan luma'uh ma'an hi ad Egypt ti dumalat din batel hi an amin hi alutaluta.

42

Hay Inayan nan A'agin Joseph hi ad Egypt an Luma'uh Ma'an

¹ Ya unat goh dengngol Jacob an waday ma'an hi ad Egypt ya inalinah nan imbabaluytay, “Anaad ta un ayu muntoto”olan hi atonyu?”

² Dengngol'un waday bogah hi ad Egypt, at umuy ayu ta ekayu luma'uh onon tu'u ta adi tu'u matoy hi hinaang tu'u!”

³ At nan himpulun a'agin Joseph ya immuydah dih ad Egypt ta luma'uhdah bogah.

⁴ Mu hi Jacob ya agguyna impitnud han agin Joseph an hi Benjamin ay dida ti tuma'ot ti ini ya waday nappuhi goh hi ma'at ay hiya!

⁵ Ya nan imbabaluy Jacob ya ni'yuydah nan udumnan umuy luma'uh ma'an ti nabel ad Canaan.

⁶ Ya hi Joseph di gobelnadol hi ad Egypt, at hiyay luma'uan an amin di tataguh nan abablubabluy. Ya unat goh dimmatong nan a'agin Joseph ya inluungdah nan hinagangna ta ipattigday pange'gonandan hiya.

⁷ Ya unat goh tinnig Joseph nan a'agina ya inimmatunana dida, mu ay ihuna kud di agguyna inila dida. At enlotnan mangalin diday, “Hay nalpuwanyu?”

At tembaldan inality, “Nalpu amid Canaan, ya immali amih tu ta luma'u amih ma'an.”

8 Ya ta'on hi un inimmatunan Joseph nan a'agina mu agguyda inimmatunan hiya.

9 Ya ninomnom Joseph din enenapnah ma'at ay dida,* at inalinan diday, “Un ayu man nin munhi'im ta innilaonyuy atonyun mangabak ay da'mi!”

10 Ya tembaldan alyonday, “Adi umat hina, Apu Gobelnadol! Da'mi an mibilang hi baalmu, ya immali amin luma'uh ma'an!

11 At adim alyon hi un ami munhi'im ti da'mi ya hina"agi ami an un ohay hi amami, ya adi ami munlayah!”

12 Ya inalín Joseph goh ay diday, “Layahyu ti immannung an un ayu immali munhi'im!”

13 At alyonday, “Da'mi, Apu, ya himpulu ta duwa amin imbabaluy di ohah taguh ad Canaan hidin hopapna. Nan udidianmi ya wah di ay amami, mu nan ohan agimi ya nami'id.”

14 Ya tembal Joseph an inalínay, “Immannung nan inali' an un ayu munhi'im!

15 At hiyah te panginnilaa' hi un immannung nan inaliyu: ihapata' hinan ngadan nan Alin hi Pharaoh an adi ayu ahan umanamut ta engganay un umali nan udidianyuh tu!

16 At nan ohan da'yu ya mahapul an umuy ta awitona nan udidianyu. Ya da'yun udumna ya mibalud ayuh engganay innilao' hi un immannung nan inaliyu. Ti adiyu ay ya immannung an un ayu munhi'im! At heten alyo' ya immannung an ihapata' hinan ngadan nan Ali tu'un hi Pharaoh!”

17 At impibaludna didah tuluy algaw.

---

* 42:9 Gen. 37:5-9.

18 Ya heden miyatlun algaw ya inalin Joseph ay diday, “Ha'in ya e'gona' hi Apo Dios, at matagu ayuh unyu unudon han alyo'

19 ti ma'ahhapul an innilao' hi un ayu adi munlayah an tatagu. At mahapul an waday ohan da'yuh mataynan hinan baludan, ya nan udumnan da'yuy umuy ta iyanamutyu nan ma'an an lina'uanyu ta adi ma'ulat nan tinaynanyu.

20 Mu mahapul di iyaliyuh tu nan udidianyu ta panginnilaa' hi un immannung nan imbagayu ta adi da'yu ipapatoy.” At inabulutda.

21 Ya nunhahapitdan hina"agin alyonday, “Hiyah te amoltaan tu'u ti dimmalat din inat tu'uh din agi tu'un hi Joseph ti tinnig tu'uy punligligatana, ya pumpahpahmo'anan ditu'u, mu un tu'u ay napu'it an agguy tu'u enehmo'an hiya! At hiyanan umat hituy punligatan tu'u!”

22 Ya inalin Reuben ay diday, “Inali' tuwalin da'yuy adi ayu mange'el hi atonyun hiya, mu adia' tuwali dongdonglon ay da'yu! At hiyanan ad ugwan ya miballoh mah ay ditu'uy nami'idana!”

23 Mu agguyda inilay un na'awatan Joseph nan nunhahapitanda ti hidin ni'hapitandan hiya ya waday nangibalin hi hinapitda.

24 Ya tinaynan Joseph dida an umuy kumila ya un goh mumbanggad an mi'hapit ay dida, ya impabobodnah Simeon ta titiggon nan a'agina.

25 At munhonag hi Joseph ta umuy nan baalnan mangittuh bogah hinan langgutda, ya inalina ta ibanggadda nan pihhun nunla'uda ta pun'itu'yapdah nan langgutda, ya indadaananda didah balundah nan owon. At hiyah ne inatda,

26 at nun'itakayda nan ma'an an lina'uandah nan dongkida, at nakakda.

27 Ya hidih immiyananda ya teneb'ag din ohay langgutna ta alanay ipa'anah dongkina, ya tinnigna din pihhunan nitu'yap hinan langgutna,

28 at inalinah nan a'aginay, “Imbangngadda man nan pihhu' an tayan nitu'yap hi langgut'u!”

At ma'ama'atta'otda, ya munwigwigdah ta'otdan alyonday, “Ngadan te han inat Apo Dios ay ditu'u?”

29 Ya unat goh immatamdad Canaan ya inulgudan amadan amin di na'at ay didan alyonday,

30 “Nappuhi nan panaphapit nan gobelnadol ay da'mi an alyonah un ami anu munhi'im ede han babluy!

31 Mu inalimin hiya an adi ami munhi'im, ya adi ami munlayah an tatagu!

32 Ti da'mi ya himpulu ta duwa amin hina"agi, mu nami'id di ohan da'mi, ya nan udidianmi ya wah di ay amamih ad Canaan!

33 Ya inalin nan gobelnadol ay da'miy, Hiyah te panginnilaa' hi un ayu adi munlayah an tagu: mahapul an mataynan di ohan da'yu ta nan udumnan da'yuy umuy ta iyanamutyu nan ma'an an lina'uanyu ta adi ma'ulat nan tinaynanyu.

34 Ya iyaliyuy udidianyun ha"in ta innilao' an adi ayu munhi'im an da'yu ya nahamad di aatyun tatagu. Ya ibo'tan'u han agiyun nibalud, ya mabalin an gun ayu umalin luma'uh ononyu.”

35 Unat goh inubaddan amin di bobod di langgutda ya tinnigda din pihhudan punla'udan

nun'itu'yap! At ma'ama'atta'otda, ya immat goh ay amada.

³⁶ Ya inalin amadan hi Jacob di, “Unyu mah pohdon hi un mami'id an amin nan imbabaluy'u? Hi Joseph di nahhun hi nami'id, ya ten mi'id goh hi Simeon, ya ten alyonyu goh di itnudyuh Benjamin! Un ha"in ahan di agogohgoh an uminguhu!”

³⁷ Ya inalin Reuben ay amanay, “Gulat ta mi'id ibangngad'un hiya ya nan duwan linala'in imbabaluy'uy pangibalham, at patayom dida!† At e'kodmun ha"in, at ibangngad'un he"a.”

³⁸ Mu inalin Jacob di, “Adi mi'yalin da'yud Egypt! Ti han ibana ya nami'id, ya anggay hiyah na'angang ti unda duwan inyimbaluy'un Rachel! Ya ten nala'aya', at gulat ta way ma'at ay hiyah nan owon at un man ammunan ne, ya inyatoy'uh numanomnoma!”

43

Hay Numbangngadan nan A'agin Joseph hi Nangitnudandan Benjamin

¹ Nunhegla ahan din batel hidid Canaan.

² At unat goh impuh da Jacob an hina"ama din ma'an an lina'uandah ad Egypt ya inalin Jacob hinan imbabaluy'nay, “Mumbangngad ayu ta umuy ayu luma'u goh hi onon tu'u.”

³ Ya inalin Judah ay hiyay, “Ama, nan lala'ih di ya inhamamadnan nangalin da'mi an adi ami mumpattig ay hiyah unmi adi itnud han udidianmi!

---

† **42:37** Hay ngadanda ya da Hanok ay Pallu (Gen. 46:9).

⁴ At iyabulutmu ay an mi'yali han udidianmin da'mi ya un mabalin an umuy ami luma'uh ma'an.

⁵ Mu adim ay iyabulut ya adi ami umuy ti inalin han lala'ih diy adi ami mipattig ay hiyah unmi adi itnud han udidianmi!”

⁶ Ya inalin Jacob di, “Anaad tuwali ta inaliyuy un waday udidianyu ta omodnah un ha" in di panomnonomnomonyu?”

⁷ Ya tembaldan alyonday, “Oo ti nan lala'i ya gunna hanhanan ditu'un hina"ama an ibaganay un'a matagu! Ya ibagana goh hi un ihnay udumnah a'agimi! Ya immannung an mahapul an tobolonmi nan ibagana! Ya unmi dan inilah unna alyon di mahapul an itnudmi han udidianmi?”

⁸ Ya inalin Judah ay amanay, “Pi'yaliom hi Benjamin ta ipadehmi ta adi tu'u matoy hi hinaang tu'u an ta"on nan imbabaluyumi!

⁹ Ya ha" in di okod ay hiyah engganah iyana-mut'un mi'id ma'at ay hiya! Ya gulat ay ta way ma'at ay hiya ya ha" in di pangipabaholam hi enggana!

¹⁰ Ya gulat ta agguy ami nataktak at numpidwa ami nin an numbanggad!”

¹¹ Ya inalin amadan diday, “Un ay gahin ahan un mi'yali han agiyu at umidagah ayuh nan mun'aphod an bungah tun numbabluyan tu'u ta odnanyu ta idatyuh nan gobelnadol! Ya umdon ayu goh hi danum di alig, ya nan mapolhat di tamtamna an ma'alih pistachio ya almonds.

¹² Ya dublionyuy pihhuh odnanyu ta ibangngadyu din pihhu ti mid napto' ya unda nahemong,

¹³ ya itnudyu han udidianyu, ya nabananggad ayu.

14 At okod hi El-Shaddai* an *hi Apo Dios an abalinanan amin di logom* an mangdat hi homo'nan da'yu ta pi'yanamutona da Simeon ay Benjamin! Ya gulat ta way ma'at ay dida ya undan way ma'amuyuan an mid abalinan!”

15 At nan hina"agi ya inodnanda nan midat hinan gobelnadol ya nan pihhun dinubliday bilangna, ya immuydan amin hi ad Egypt, ya nitnud goh hi Benjamin. Ya wan dimmatongdah di ya immuydan mi'hapit ay Joseph.

16 Ya unat goh tinnig Joseph hi Benjamin an nitnud ay dida ya impa'ayagna nan tagalan mangipapto' hi abungna, ya inalinay, “Itnudmu daten linala'ih abung'u ta mumpalti'a, ya indadaanmu ta me"andan ha"in hi munggawa.”

17 Ya inat nan tagalay inalinan hiya, at initnudna nan hina"agih abung Joseph.

18 Heden umayandah abung Joseph ya ma'ama'atta'otda ti alyondah nomnomday, “Iyuy ditu'uh abungna ti dumalat nin din pihhun nibangngad hi langgut tu'uh din hopapna! Ya hiyay pangiga'idandan mangat hi nappuhin ditu'u, at alanda nan dongki tu'u, ya numbalinon ditu'uh baal!”

19 Ya unat nidatongdah nan pantaw di abung Joseph ya invalidah nan baal an mumpapto' di,

20 “Apu, immali amih din hopapnan limma'uh ma'an,

21 mu unat goh impadehmi ta immuy amih nan dalan hinan immiyananmi ya teneb'agmi din langgutmi, ya way ohaon tinnigna din pihhunan

---

* **43:14** Hay pohdonan ibaga ya *nan Dios an abalinanan amin di logom*.

nun'itu'yap! At te an inodnanmi ta ibangngadmin he"a!

²² Ya inodnanmi goh di pihhuh punla'umih ma'an, ya agguymi inilay nangibangngad an nangittuh nan pihhuh nan langgutmi!"

²³ Ya inalin de han tagalay, "Adi ayu numanom-nom, ya adi ayu tuma'ot ti nan Dios an dayawonyu an Dios goh nan o'ommodyuy nangittuh pihhuh nan langgutyu ti nan numbayadyuh bogah ya innal'uh de." Ya unat goh nalpah hede han inalina ya inyuynah Simeon ay dida.

²⁴ Ya impahigupna dida, ya indatnay danum ta pangihudah hu'ida, ya immuyna pinangan di dongkida.

²⁵ Ya nan a'agin Joseph ya indadaanda nan midat ay hiya ta idatdah un umalih munggawa ti nipa'innilan me"andan hiya.

²⁶ Ya unat goh immanamut hi Joseph ya indatda nan midat ay hiya, ya inluungda ta ipattigday pange'gonandan hiya.

²⁷ At ibaganan diday, "Kumusta ayu? Ya hay aat ta'wa amayun ma'ma'ilog an din inulgudyun ha"in? Olom ni' ya adaogna!"

²⁸ Ya tembaldan alyonday, "Maphod hi amami, ya wah di an matagu." At nunhippidah nan hinagangna ta e'gonanda hiya.

²⁹ Ya unat goh tinnig Joseph han aginan hi Benjamin ya inalinan diday, "Hiyah te mah di udidianyun din inulgudyun ha"in?"

Ya alyonday, "Oo."

At intuluy Joseph an inalinay, "Hi Apo Dios di mangipapto' ay he"an unga!"

³⁰ Unat goh inalinah de ya ma"aliy lugwanah punnomnomnah nanniganah nan agina, at im-muy hi kuwaltunan lumugwa.

³¹ Ya unat goh nalpah an inihuanay angahna ya bimmuhu', at pintutnay kilana, ya inalinay, "Ibanawyu ta mangan tu'u."

³² Ya hi Joseph ya nilahhin an nangan hinan ohan lamehaan, ya nilahhin goh nan a'aginan nangan hinan ohan lamehaan, ya nan i'Egypt an me"an ya nilahhinda goh ti hay nomnomonda ya mipa'ampay adayawandah unda me"an hinan Hudyu.

³³ Ya nan hina"agi ya inumbundan ni'haggangandan Joseph, ya nahayhaynoddan inumbun an nete"ah pangpangulluh engganah udidian. At unat goh tinnigday inatdan nangipabun ay dida ya nuntitiggawanda ti manoh'ada.

³⁴ Ya inilpudah nan lamehaan Joseph nan ma'an ta indatanda didan amin, mu hi Benjamin ya numpalemay ado'ol nan ma'an an nidat ay hiya ya un nan a'agina. Ya unat goh nagibuhda ya intuluy da Joseph an hina"agin mangin'inum hi pun'am'amlonganda.

44

Nan Silver an Bahun Joseph

¹ Hi Joseph ya immandalnah nan mumpapto' hi abungnan inalinay, "Ittuwam nan langgutdah ma'an hinan mun'olog hi odnanda, ya imbangn-gadmuy pihhun pun'itu'yap hinan ma'an hinan langgutda,

² ya intu'yapmu nan silver an bahu' hinan bogah nan udidian ta middum nan pihhunananunla'una.” At inatna nan inalin Joseph ay hiya.

³ Ya unat goh nabiggat hi helhelong ya nun'itakayda din ma'an an lina'uandah nan dongkida, ya impadehdan makak.

⁴ Ya aggyuda immadagwih nan siudad ya inalin Joseph hinan mumpapto' hi abungnay, “Unudom nan linala'i ta ah'upam ay dida ya alyom di, Anaad ta un maphod di nangat nan gobelnadol ay da'yu ya atonyuy nappuhi?”

⁵ Anaad ta inakawyu nan silver an bahun pun'inumana an mumbuyun? Hete han inatyu ya ongol hi numbaholanyu!”

⁶ Ya unat goh inah'upana dida ya imbagana nan inalin Joseph ay dida.

⁷ Ya tembaldan alyonday, “Apu, anaad ta umat hinay panapitmun da'mi? Mi'id man ahan di inatmih umat hina!

⁸ Inilam ahan an imbanggadmi nan pihhun inah'upanmin nun'itu'yap hinan langgutmin in- ilpumid Canaan! At anaad mah ta mangakaw amih nan silver unu balitu' hinan abung nan gobelnadol?”

⁹ Gulat ta waday ohan da'mih ma'ah'upan hi nanggal ya mipapatoy, ya maphod goh ta pumbalinom hi baalmu da'min udum!”

¹⁰ Ya inalinay, “Oo mah, abuluto' hene, mu nan ma'ah'upan hi nanggal di mumbalin hi baal, ya da'yun udum ya umanamut ayu.”

¹¹ At an aminda ya nunnaudondan nun'ohop din langgutda, ya tenep'agna.

¹² At nan pumpapto'on Joseph hi abungna ya inhamhamadnan anapon an ente"anah nan langgut nan pangpangullah engganah nan langgut nan udidian. At nan bahu ya na'ah'upan hi langgut Benjamin.

¹³ Ya nan hina"agi ya nunhekheday lubangdah lungdayada, at pun'ikalgada din inodnandah nan dongkida ta ibangngaddah nan siudad.

¹⁴ Ya unat goh dimmatong da Judah ya nan a'aginah abung Joseph ya wah dih Joseph pay an aggyu nakak, at munhippidah nan hinagangna.

¹⁵ Ya inhingal Joseph didan inalinay, "Hay inatyu? Dan aggyuyu inilan nan tagun umat ay ha"in ya abalananan mumbuyun ta innilaonay nangakaw?"

¹⁶ Ya tembal Judah an inalinay, "Apu Gobel-nadol! Aggyumi inilay alyonmin he"ah pangin-nilaam an aggyumi inat! Mu ten hi Apo Dios di nangipattig hi numbaholanmin baalmu, at da'min amin ya mumbalin amih baalmu an bo'on nan na'ah'upan nan bahu ya anggay!"

¹⁷ Ya inalin Joseph di, "Adi umat hina! Nan nangngal hi bahu' ya anggay di baal'u, ya da'yun udum ya umanamut ayun amayun mi'id al'alinalin da'yu!"

¹⁸ Ya nahlig an neheggon hi Judah ay Joseph, ya inalinay, "Apu Gobel-nadol! He"a ya umat'a ay Pharaoh an ali, mu iyabulutmu ni' ta pahapitona', ya adi'a ni' bumungot!

¹⁹ Ti hay imbagam ay da'mi, Apu, ya inalim di, Wada mah hi amayu unu nan a'agiyu?

²⁰ Ya inalimiy, Ihnah amamin nala'ay ya nan ohan udidianmin inyimbaluynah nala'ayana.

Han agin ne han udidianmi ya nami'id, at anggay hiyah na'angang hi holag inada. Ya hi amami ya pa'appohdona ahan hiya.

²¹ Ya inalim ay da'mih iyalimi hiyah tu ta tigom.

²² Ya inalimin he"ay, Henen udidianmi ya adi mabalin hi unna taynan hi amami ti gulat ta taynana at ammunan ne, ya inyatoy amami!

²³ Ya inalim ay da'min baalmuy, Adi ayu mipattig ay ha"in hi engganay itnudyu nan udidianyu!

²⁴ At immanamut ami, ya inulgudmin amami nan inalim.

²⁵ Mu unat goh napuh din lina'uanmin ma'an ya inalina goh di, Mumbangngad ayun umuy luma'uh onon tu'u.

²⁶ Mu alyonmin hiyay, Adi ami umuy ti adi mabalin hi mipattig amin de han lala'ih engganay mitnud han udidianmi!

²⁷ Ya inalim amamiy, Inilayun un duddugway inyimbaluy'uh nan ohan ahawa',

²⁸ mu nan oha ya tinaynana', ya alyo' di un nin inan di layon ti mi'id mumbangngad.

²⁹ At gulat ta mitnud heten ohan da'yu ta waday ma'at ay hiyaat unyu udman di punlungdayaa'! Ya undan adi la'tot ya natoya' ti ten nala'aya'?

³⁰ Ya gulat ta mumbangngada' ay ama ya mi'id nitnud hinan udidianmi

³¹ ta tigona ta mi'id at hiyay dumalat hi punlungdayaanah iyatoyna!

³² Ti inali' ay amay, Ha"in di okod ete han udidianmi. Ya gulat ta mi'id mi'bangngad ay hiya ya ha"in di pabaholom hi enggana.

³³ At Apu, ha"in ni' di mataynan hi mumbalin hi baalmu ta mihukata' hinan udidianmi ta hiyay

pi'yanamutom hinan a'agi'!

³⁴ Ti hay ato' an umanamut hi un adi mitnud han udidianmin ha"in? Immannung an adi ma'anuhan an tigon di ma'at ay ama an dumalat hi aid nan udidianmi!"

45

Hay Numpa'innilaan Joseph hinan A'agina

¹ Ya adi pa'edpol hi Joseph hi le'nana, at nunhonagna nan baalnan i'Egypt ta pumitawda ta unda ang'anggay an hina"agih na'angang, at impa'innilanay niyatanan dida.

² Ya ma'ama'akidyol, at dengngol nan i'Egypt, at immuyda impa'innilah nan ali.

³ Ya inalin Joseph hinan a'aginay, "Ha"in hi Joseph! At wah na mah hi ama tu'un matagu?"

Ya unat goh dengngol nan a'aginah de han inalina ya namoldah ta'otda!

⁴ Ya inalin Joseph ay diday, "Mahmahlig ayu ta meheggon ayun ha"in!" At wan nahligda ya inalin Joseph di, "Immannung an ha"in hi agiyun hi Joseph an din inihbutyu ta inyalia' hitud Egypt!

⁵ Mu adiyu pabaholon di odolyuh nangihbutyun ha"in ti hi Apo Dios di nangipiyun'unnan ha"in ta ibaliw'u nan tatagu ta matagudan te han batel

⁶ ti un miyadwah tawon ya anggay ad ugwan an batel, ya ihna pay di lemay tawon hi agguy hi adi tummolan di mitanom, at mi'id ma'an.

⁷ At hi Apo Dios di nangipiyun'unnan ha"in hitu ta way ato' an mangibaliw ay da'yu ya nan holagyu!

⁸ At bo'on da'yuy nangipiyalin ha"i hitu ti hi Apo Dios! Hiyay nangidat hi nabagtuh haad'un miyadwah nan ali ta ha"i di mangipapto' hinan nunhituwana, ya ha"i goh di gobelnadol an amin hitud Egypt!

⁹ At mumbangngad ayun ama, ya alyonyun hiyay, Hiyah te inalin han imbaluymun hi Joseph an inalinay, Hi Apo Dios ya nun'ap'apuwona' hi ad Egypt, at punnaudom an umalih tun ha"i!

¹⁰ Ta hidih ad Goshen di punhituwanyu ta meheggon'an ha"i, ya umat goh hinan imbaluymu, ya nan a'ap'apum, ya nan animalmu, ya an amin nan wadan he"a.

¹¹ Ya ta hidiy ihi nam ta way ato' an manalimun ay he"a ti ihna pay di umalih lemay tawon hi batel, ya adi' pohdon an mahinaangan'a, ya nan pamilyam, ya nan animalmu!"

¹² Ya intultuluynan inalinay, "Ad ugwan ya an amin ayu an ta'on he"a goh, Benjamin, ya immatunana' an ha"i hi Joseph!

¹³ At ipa'innilayun amay anabagtun di haad'uh tud Egypt ya an amin nan tinnigy, at punnaudonyun mangiyalin hiyah tu!"

¹⁴ Ya unat goh nalpah an himmapit ya nun'agwalandan Benjamin, ya kimmiladan duwa.

¹⁵ Ya heden lumanulugwaana ya immuyna empong nan a'aginan inawal ta nalpah ya ni'hahapitda nan a'aginan hiya.

¹⁶ Ya unat goh dengngol nan ali ya nan udum an a'ap'apu an immali nan a'agin Joseph ya ma'am'amlongda.

17 At inalin nan Alin hi Pharaoh ay Joseph di, “Alyom hinan a'agim ta pun'iluganda nan bogah hinan dongkida ya unda ipadeh an umuy ad Canaan

18 ta awitondah amayu ya nan pamilyada ta mumbanggaddah tu. Ya idat'un dida nan ma"ap'aphod an lutah tud Egypt, at adida mapuhan hi ononda.

19 Ya alyom goh ay dida ta ummaldah lugan hitud Egypt ta pangiluganandah nan a'ahawada, ya nan ung'ungungnga, ya hi amayu.

20 Ya maphod hi unda adi nomnomnomon nan gina'udan taynanda ti nan ma"aphod an lutah tud Egypt ya bagida.”

21 At inat nan imbabaluy Jacob nan inalin han ali ti indat Joseph ay diday luganda ya balundah nan owon.

22 Ya indatana goh didan hinohhah punhukatan hi lubung, mu hi Benjamin ya indatnay lemay lubung ya han tuluy gahut hi silver an pihhu.

23 Ya impiyuynay bagin amadah himpuluy manilhig an dongkih nungkalgah nan do'ol an mun'aphod hidid Egypt, ya himpulu goh an obay hi nungkalgah nan do'ol an ma'an an umat hi wheat, ya tinapay, ya nan udumna goh ta balunda Jacob hi ayandah ad Egypt.

24 At honagona nan a'agina ta umuyda, ya in-alinan diday, “Adi ayu humanohongngel hinan owon!”

25 At tinaynandad Egypt ta umanamutdah wadan amadad Canaan.

26 Ya unat goh nidadongda ya inalidan amaday, “Matagu pay hi Joseph! An hiyay gobelnadol hi ad Egypt!”

Mu hi Jacob ya agguyna ahan kinulug, ya pad-dungnay nakapuy di punle'nana.

²⁷ Mu unat goh inulguddan amin din inalin Joseph ay dida ya tinnigna nan lukan an impadon Joseph ta punlугananan umuy ad Egypt ya unna mahkay kulugon nan inulgudda.

²⁸ Ya inalinay, “Hene ni' ta han imbaluy'un hi Joseph ya matagu gayam, at mahapul ahan an umuy'u tigon hiya ya unna' matoy!”

46

Hay Immayan da Jacob an Hina'amah ad Egypt

¹ Ya indadaan da Israel an amin nan odnanda, ya impadehda ta negpongdad Beersheba, ya ene'nongnay onongnan Apo Dios an dayawon goh amanan hi Isaac.

² At heden nahdom ya paddungnay nun'enap hi Israel hidin ni'hapitan Apo Dios an inalinay, “Jacob! Jacob!”

Ya tembalna an inalinay, “Wah tua', Apu.”

³ At inalin Apo Dios di, “Ha'in hi Apo Dios an dayawon amam. Adi'a tuma'ot an umuy ad Egypt ti pa'ongolo' nan holagmuh di,

⁴ ya wagwadaa' ay da'yuh umayanyuh di, ya Ha'in goh di mangibangngad hinan holagmuh tuh udum hi algaw. Ya hi Joseph di mannig ay he"ah un'a matoy.”

⁵ Ya unat goh nakak hi Jacob ad Beersheba ya inlугan nan imbalaluy Jacob hi amada, ya inyuyda hiya, ya nan ung'ungungnga, ya nan a'ahawada.*

---

* **46:5** Mid mapto' ya na'at hidin 1876 B.C.

6 Ya ni'bunagda nan animalda, ya nan gina'udan inaladad Canaan ya inyuydad Egypt. At immuydan amin da Jacob

7 ya nan holagnan linala'i ya binabai.†

8 At hiyatuy ngadan di holag Israel an immuy hi ad Egypt:

Nan Holag da Jacob ay Leah

Hi Reuben an pangpangullu,

9 ya nan imbabaluydan da Hanok, ya hi Pallu, ya hi Hezron, ya hi Calmi.

10 Ya hi Simeon, ya nan imbabaluydan da Jemuel, ya hi Jamin, ya hi Ohad, ya hi Jakin, ya hi Zohar, ya hi Shaul an imbaluynah nan babain iCanaan.

11 Ya hi Levi, ya nan imbabaluydan da Gershon, ya hi Kohath, ya hi Merari.

12 Ya hi Judah, ya nan imbabaluydan da Er, ya hi Onan, ya hi Shelah, ya hi Perez, ya hi Zerah. (Mu da Er ay Onan ya natoydad Canaan ya un umuy da Jacob ad Egypt.) Ya nan imbabaluy Perez an da Hezron ya hi Hamul.

13 Ya hi Issachar, ya nan imbabaluydan da Tola, ya hi Puah, ya hi Jashub, ya hi Shimron.

14 Ya hi Zebulun ya nan imbabaluydan da Sered, ya hi Elon, ya hi Jahleel.

15 Hiyatuy imbabaluy Jacob ay Leah hi ad Paddan Aram‡ an agguy ni'bilang han babain imbaluydan hi Dinah. Ya tulumpulu ta tuludan amin di holagdan Leah.

---

† 46:7 Na'at hidin 1875 B.C. Ya immiyandad Egypt hi opat di gahut ta han tulumpuluy tawon (Ex. 12:40-41), at 1445 B.C. di tawon hidin nakakandah di. ‡ 46:15 Unu ad Mesopotamia.

Nan Holag da Jacob ay Zilpah

¹⁶ Ya hi Gad, ya nan imbabaluynan da Zephon, ya hi Haggi, ya hi Shuni, ya hi Ezbon, ya hi Eri, ya hi Arodi, ya hi Areli.

¹⁷ Ya hi Asher ya nan imbabaluynan da Imnah, ya hi Ishvah, ya hi Ishvi, ya hi Beriah, ya han babain hi Serah. Ya nan imbabaluy Beriah an da Heber ay Malkiel.

¹⁸ Hiyatuy holag Jacob ay Zilpah an din tagalan indat Laban ay Leah an imbaluyna, ya himpulu ta onomdan amin.

Nan Holag da Jacob ay Rachel

¹⁹ Ya han duwan linala'in imbabaluy da Jacob ay Rachel an da Joseph ay Benjamin.

²⁰ Ya hi ad Egypt ya duway imbaluy Joseph ay Asenath an han imbaluy Potiphera an padid On[§] an da Manasseh ay Ephraim.

²¹ Ya nan imbabaluy Benjamin an da Bela, ya hi Beker, ya hi Ashbel, ya hi Gera, ya hi Naaman, ya hi Ehi, ya hi Rosh, ya hi Muppim, ya hi Huppim, ya hi Ard.

²² Date nan himpulu ta opat an holag da Jacob ay Rachel.

Nan Holag da Jacob ay Bilhah

²³ Ya hi Dan, ya han imbaluynan hi Hushim.

²⁴ Ya hi Naphtali ya nan imbabaluynan da Jahziel, ya hi Guni, ya hi Jezer, ya hi Shillem.

²⁵ Datey pitun holag Jacob ay Bilhah an din tagalan indat Laban ay Rachel an imbaluyna.

---

§ 46:20 Unu ad Heliopolis.

²⁶ At hay bilang an amin di holag Jacob an immuy hi ad Egypt ya nanomda ta onom an aggyu ni'bilang nan binabain a'ahawan nan imbabaluyna.

²⁷ Ya gulat ta middum da Joseph an hina"ama ya napitudan amin.*

²⁸ Ya unat goh wan magadyuhdah ad Goshen ya impangun'unnan Jacob hi Judah ta ibaganaan Joseph ta itudunay umayandad Goshen.

²⁹ Ya nilugan hi Joseph hinan kalesana ta immuyna dinamuh amanah ad Goshen. Ya unat goh dinamuna dida ya inyawal Joseph ay amana, ya kimmilakila.

³⁰ At inalin Jacob ay Joseph di, "Mabalin hi matoya' mahkay ad ugwan ti tinnig'u he"a, ya matagu'a!"

³¹ Ya inalin Joseph hinan a'agina ya didan hina'amay, "Mahapul an umuya' ta alyo' hinan Alin hi Pharaoh an immali nan a'agi' ya an amin-dan hina"aman wad Canaan.

³² Ya ipa'innila' goh ay hiyan da'yu ya waday ipahtulyu, at inyaliyuy animalyu ya an amin goh di gina'uyu.

³³ Ya wa adya ta ayagan da'yuh nan Alin hi Pharaoh ta ibagana ay di tamuyu

³⁴ ya mahapul hi alyonyuy, Un ami mumpah-tul an nete"ah a'ung'ungungngami an ta"on din a'apumi. Ya manu ay alyonyuh ne ta way atonan mangiyabulut ta munhitu ayud Goshen ti dida an

---

* **46:27** Bahaom nan footnotes di Ex. 1:5 ya Ac. 7:14 ti hin'umu'uddum ya *napituy* bilang an nibaag hinan Biblia, ya hin'umu'uddum ya *napitu ta han lemay* uyapna.

i'Egypt ya ongol di aggyuda namenhodan hinan mumpahtul.”

47

Hay Nangiyinnilaan Joseph hinan Lemana A'agina ya hi Amanah nan Ali

¹⁻² At hi Joseph ya initnudnay lemah nan a'agina ta immuydah nan Alin hi Pharaoh. Ya nahhun hi Joseph an hinumgop, ya inalinay, “Hi ama ya nan a'agi' ya immalidan nalpudah ad Canaan, ya inta'inda nan animalda ya an amin di gina'uda, at ihnadah ad Goshen.” At inayagana nan a'agina ta impa'innilana didah nan ali.

³ Ya inalin nan aliy, “Ngadan ne tamuyu?”

Ya tembaldan alyonday, “Apu Ali, da'min baalmu ya un ami mumpahpahtul an umat hidin a'apumi.

⁴ Ya immali amih tun babluyyu ta mi'hitu ami ni' ti hidih ad Canaan ya nunheglay batel, at mi'id ahan di pangipahtulanmih animalmi. At un ay ni' mabalin ya iyabulutmu ahan ta munhitu amih ad Goshen.”

⁵ Ya inalin han Alin hi Pharaoh ay Joseph di, “Maphod ta dimmatong hi amam ya nan a'agim!

⁶ At nan lutah tud Egypt ya ene'kod'un he'a, at punhituwom hi amam ya nan a'agim hinan ma"ap'aphod an lutah did Goshen. Ya wadada ay di abalinanan mumpahtul ya e'kodmun dida nan animal'u.”

⁷ At inawit goh Joseph hi amanan hi Jacob, ya inyuynah nan Alin hi Pharaoh ta impa'innilana. Ya winagahan Jacob han ali.

⁸ Ya inalin nan Alin hi Pharaoh ay hiyay, “Atnay tawonmu?”

⁹ Ya tembal Jacob an inalinay, “Ha'in ya hingahut ya han tulumpuluy tawon'ud ugwan. Ya nunhegla ahan di impaluh'uh ligat. Hete han tawon'u ya nahnot an adi umat hidin a'apu' an adu"oy di tawon hi ni'taguanda.”

¹⁰ Ya winagahan goh Jacob han ali ya un makak.

¹¹ At nunhituwon Joseph hi amana ya nan a'aginah ad Egypt, ya indatna nan ma"ap'aphod an lutah nan munisipyuh ad Rameses* an din inalin han ali.

¹² At hi Joseph di nangidat hi mun'olog hi onondan amin an hina"ama, ya nidatandah ma'an hi mahapulda.

Hay Nangiyal'allaan nan Batel

¹³ Ya nan batel ya nunhegla ahan ti mi'id ah ma'an, at la'tot ya na'ulat nan tatagud Egypt ya ad Canaan.

---

* **47:11** Tuluy ngadan ten munisipyu ti *Rameses* di oha (Gen. 47:11; Ex. 1:11; 12:37; Num. 33:3, 5), ya *Goshen* di oha (Gen. 47:27), ya *Zoan* di oha (Psa. 78:12, 43). Mid mapto' ya gun naluman nan ngadan ten babluy ta Rameses di angunuhna ti waday nidugah an Alin hi Pharaoh an hi Rameses II an agguy ni' nitungaw hidin nunhituwan nan Hudyud Eygpt, ya mid mapto' ya hiyay intudo' nan ohan muntudtudo' an nangitudo' hinan Hapit Apo Dios ta innilaon nan mumbahay awadana eden timpun di abahaanda. Mid nanginnilah ustuh lugal hi awadanad ugwan, mu waday nangali an hidid *Memphis* (an neheggon ad Cairo ti duwampulu ta ohan kilometluluh apit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw di inadagwina) unu hidid *Zoan* (an wah nan buhu'an di algaw ad Egypt) ti nan ngadana ya numpaddung hi ad Zoan an wagwada ta engganad ugwan.

14 At hinayup Joseph an amin nan pihhun nunla'un nan i'Egypt ya nan iCanaan hi ma'an, ya inyuynah abung han ali.

15 Ya unat goh napuh di pihhun nan i'Egypt ya nan iCanaan ya immuyda damdaman Joseph, ya inalidan hiyay, "Idatan da'mi ni' ahan hi ononmi! Ti undan adi da'mi igohgohan an ten matoy amih hinaangmi ti mi'id ahan an napuh di pihhumih ila'umi?"

16 At tembal Joseph an inaliday, "Iyalisyuy animalyuh un napuh di pihhuyu ta hiyay ihukatyuh ononyu."

17 At inyuydan Joseph nan animalda, at indatnan diday onondan hukat nan kabayuda, ya kalniluda, ya gandengda, ya bakada, ya dongkida, at heden tawon ya indat Joseph di ma'an an inhukatnah nan animalda.

18 Ya heden nitawonana ya immuyda goh nan tatagun hiya, ya inaliday, "Apu Gobelnadol, at hay atonmi mah an mi'id ahan pihhumi ya animalmi ti napuh an inla'umin he'a? At mi'id ahan na'angang an anggay di odolmi ya nan lutami!

19 At igohgohan da'mi ni' ta adi ami matoy hi hinaangmi! Adim ni' hintigtiggon nan lutamin mi'id nitanom! Onaynah un da'miy hubuton ta mumbalin amih himbut nan ali! At pola'om nan lutami ta lutan nan ali ta idatan da'mih ononmi ni' ta mi'tagu ami! Ya indatan da'mi goh hinan mitanom ta lia'onmi nan luta ta adi matawan."

20 At lina'uan Joseph an amin nan lutad Egypt ti an amin nan tatagu ya nun'ila'uda nan lutada ti nunhegla din batel. At an amin di alutalutad Egypt ya bagin mah nan Alin hi Pharaoh,

²¹ ya an amin nan tatagud Egypt ya numbalinon goh Joseph hi himbut nan alida.

²² Ya anggay nan lutan di papadidah agguyna lina'uan, ya manu ay agguyda inla'u ti gun indat nan aliy ononda.

²³ At inalin Joseph hinan tataguy, “Tigonyu an ad ugwan ya himbut'u da'yu, ya penla"u nan lutayu ta bagin nan ali. At hay meho' ya idat'u, at umuyyu lia'on nan luta,

²⁴ mu madatong ay ya mahapul an idatyuy miyalemah dagwan nan ali, ya nan ma'angang ya hiyay panggalanyuh itanomyu ya hay ononyun hina"ama.”

²⁵ Ya inaliday, “Apu Gobelnadol, tinagu da'mi! At mun'amlong amin mumbalin hi himbut nan ali!”

²⁶ At inyamman Joseph di uldin an wa adya ta na'ala nan nihabal ya indat nan tatagud Egypt nan miyalemah nan bento'da ta dagwan nan ali. At engganad ugwan ya heten uldin ya atondad Egypt, mu anggay nan lutan han papadida di aggy numbalin hi lutan nan ali.

Hay Impihapatan Jacob ay Joseph

²⁷ Ya nan holag Israel ya nunhitudad Egypt hidid Goshen, ya immadangyanda, ya dimmo'ol di holagda.

²⁸ At hi Jacob ya himpulu ta pituy tawon hi ni'hituwanad Egypt, ya hay tawona ya un matoy ya hinggahut ya han napat ta pitu.

²⁹ Ya unat goh wan magadyuh an matoy hi Israel ya impa'ayagna han imbaluynan hi Joseph, ya inalanan hiyay, “Hay ibaga' ay he"an imbaluy'u

ya eh'am hi ulpu',[†] ya ihapatam an ipattigmuy pamhodmu ya nan gohgohmun ha"i'n hi unna' matoy ta adia' ilubu' hituh ad Egypt.

³⁰ Matoya' ay ya enekaka' hitud Egypt ta ilubu'a' hinan nilubu'an nan o'ommod'u."

Ya tembal Joseph an inalinay, "Oo, ato' nan inalin, ama."

³¹ Ya inalin Jacob di, "Ihapatam an atom!" At inhapatan Joseph. Ya hi Jacob ya inyungyungnah nan ullugwan di olo'ana, ya dinayawnah Apo Dios.

48

Winagahan Jacob da Ephraim ay Manasseh

¹ Agguy nadnoy di naluh ya waday nangipa'innilan Joseph an hi amana ya nundogoh. At initnudna nan duwan imbabaluyndan da Manasseh ay Ephraim ta immuyda indungaw hi Jacob.

² Ya unat goh dengngol Jacob an immali da Joseph ya intulidnan bimmangon, ya inumbun hinan olo'ana.

³ Ya inalin Jacob ay Joseph di, "Hi El-Shaddai* an *hi Apo Dios an abalinanan amin di logom* ya numpattig ay ha"i'n hi ad Luz hidid Canaan, ya winagahana',

⁴ ya inalinay, Ha"i'n ya do'lo' ahan di holagmu ta diday mumbalin hi do'ol an numbino'ob'on an ahimpahimpangapu, ya dida goh di pangidata' ete han luta ta lutadah enggana.

[†] **47:29** Bahaom nan footnote di Gen. 24:2 ta innilaom di pohdonan hapiton.   * **48:3** Hay pohdonan ibaga ya *nan Dios an abalinanan amin di logom*.

⁵ At he"a, Joseph, nan duwan imbaluymun da Ephraim ay Manasseh an nitungaw hitud Egypt ya unna' umali ya ibilang'u didah imbabaluy'u ta boltanonda nan tawid'un umat ay da Reuben ay Simeon.

⁶ Mu wada ay di udumnah metob ay didah imbabaluyumu ya hay pangngalandah boltanonda ya malpun da Ephraim ay Manasseh.

⁷ Ya manu ay ato' hitu ti dumalat hi nunlungdayaa' ay inam an hi Rachel an natoy hidid Canaan hidin magadyuh tu'ud Bethlehem hi nalpuwanmid Paddan Aram.† At inlubu"u hiyah nan pingit di owon an miyuy hi ad Ephrath (unu ad Bethlehem), ya diday paddungnay mipallog ay hiya."

⁸ Ya unat goh tinnig Jacob nan duwan imbabaluy Joseph ya inalinay, "Ngadan date han linala'i?"

⁹ Ya tembal Joseph an inalinay, "Didatuy imbabaluy'un indat Apo Dios ay ha"in hitud Egypt."

At inalin Jacob di, "Iyalim hitu ta wagaha' dida."

¹⁰ Mu adi umday pannig Jacob ti nala'ay. At inheggon mah Joseph nan imbabaluyunan hiya, ya inawalna dida, ya inungguna.

¹¹ Ya inalin Jacob ay Joseph di, "Agguy'u inilah un at hituy ma'at an tigon da'a! Mu maphod ta ad ugwan ya inyabulut Apo Dios, at ta'on nan a'apu' an imbabaluyumu ya te an tigo'!"

¹² Ya nan duwan imbabaluy Joseph an wah ulpun apuda ya innal Joseph, ya inlungnan nundayaw ay hiyah luta.

---

† 48:7 Unu ad Mesopotamia.

13 Ya inhinan Joseph hi Ephraim hinan way wadhong Jacob, ya inhinanah Manasseh hinan way agwana, ya inheggon Joseph didan amana.

14 Mu numpa'telon Jacob di ngamayna ta enyeh'annah ulun han udidian an hi Ephraim di agwana, ya enyeh'annah ulun nan pangpangullun hi Manasseh di wadhongna.

15 At winagahanah Joseph an inalinay,

“Hi Apo Dios an dayawon nan o'ommod'un da Abraham ay Isaac
an nanalimun ay ha" in hi engganad ugwan

16 an nan Anghel‡ an namaliw ay ha" in hi an amin hinan nappuhin na'at ay ha" in di Hiyay munwagah ay date han ung'ungungnga.

At diday manginaynayun hinan ngadan'u ya ngadan nan o'ommod'un da Abraham ay Isaac.

Ya munholagda ta dumo'ol di holagdah tun luta.”

17 Ya unat goh tinnig Joseph an hay ulun Ephraim di nangeh'annah agwana ya agguyna penhod. At lina"uynay ngamay amanah ulun Ephraim ta ipeh'annah ulun Manasseh,

18 ya inalinan amanay, “Ama, adi umat hina ni' di atom ti hiyah te di pangpangullu, at hiyay pangeh'aam hi agwanmu!”

19 Mu inyadin amanan inalinay, “Inila', la'ay. Hi Manasseh ya dumo'ol di holagnan ammunah himpamabluy, mu hi Ephraim ya nabagbagtu, ya do'do"ol di holagna ya un hiya.”

‡ 48:16 Hi Jesu Kristun nipattig hinan Old Testament.

20 At winagahan Jacob dida eden algaw an inalinay,

“Nan holag Israel ya bugwaonday ngadanyuh unda munwagah an alyonday,

Hi Apo Dios ya wagahan da'yun umat ay da Ephraim ya hi Manasseh.”

At hinunnanan binugway ngadan Ephraim ya un hi Manasseh.

21 Ya inalin Jacob ay Joseph di, “Tigom ten magadyuh an matoya', mu hi Apo Dios ya wagwadan da'yu, at Hiyay mangibangngad ay da'yuh nan lutan di a'apuyu.

22 At nan malumong an lutan ad Shechem an hay pana ya hanggap di namuhul'uh nan himpampun an holag Amor§ ya he"ay pangidata* ta bo'on nan a'agim ti immannung an he"ay mumpapto' ay dida.”

49

Nan Angunuh an Hinapit Jacob

(Deut. 33:1-29)

1 Hi Jacob ya impa'ayagna an amin nan imbabaluyna ta ibaganay ma'at ay didah udum hi algaw.

2 Ya unat goh na'amungda ya inalin Jacob ay diday,

“Da'yun imbabaluy'u,
donglonyuy ibaga' an hi amayun hi Israel!

---

§ 48:22 Mid mapto' ya hay nitudo' hi Gen. 34:25-29 di ninomnomna. * 48:22 Hiyah ne makulug an lugal hi nangilubu'anda ay Joseph ad Canaan (Josh. 24:32).

Hi Reuben

- ³ He"a, Reuben an pangpangngullu,
     he"ay nahhun hi nalmuh din amabi'ah'u,
     ya he"ay nabagbagtuy haadna,
     ya ongol di abalinanan da'yun hina"agi.
- ⁴ Mu adi'a matugun an umat hinan humibun
     luwag di danum,
     at adi minaynayun di anabagtum ti
     enelo'muy ohah nan ahawa' ta binaina'.*

Da Simeon ay Levi

- ⁵ Ya da'yu, Simeon ay Levi, ya numpaddung di
     aatyu
     ti da'yu ya impa'enghayun un hay mata-
     dom di o'odnanyun un ayu dumal-
     adalat.
- ⁶ At ha"in an hi amayu ya adi' ahan iyunnud hinan
     ato'atonyun dumalat hinan amabmabbun-
     gotyu,
     ya pimmatoy ayu,
     ya ta"on un nan bakan ma'usal hi bangkag an
     mun'aladu ya pinilayyu.†
- ⁷ At da'yu ya ma'idutan ayun dumalat nan bungo-
     tyun atata'ot ti mi'id homo'yu!
     At iwa'at'u nan holagyuh nan lutan di
     Israel ta miwa'at ayun himpangapu.

Hi Judah

- ⁸ He"a, Judah,‡ ya nan a'agim ya *ipabagtu* da'a ta
     he"ay e'gonanda,
     ya abakom an amin nan binuhulmu,
     ya munhippi nan a'agim ay he"a.

---

* **49:4** Gen. 35:22. † **49:6** Gen. 34:25-31. ‡ **49:8** Hay pohdon ten ngadan an ibaga ya *mipabagtu* (Gen. 29:35), at mattig an impa"el Jacob.

- 9 Ya umat'ah nan ma'abbi'ah an layon an abakom
 nan binuhulmu,
 ya malenggop'an umat hinan layon an
 nalpah ay an pinatoyna nan binuhulna
 ya numbanggad an malenggop hinan
 ipo"oyana.
 Ya umanina'inat ya un mali'uh ya
 tuma'otdan mamangon ay hiya.
- 10 At he"a, Judah, ya nan holagmuy munnonon-
 nong an mun'alih
 engganah umali nan Ap'apu§ ta Hiyay
 unudon di atagutagu.
- 11 Ya ta"on unmu eg'od nan dongkim hinan
 ma"ap'aphod an wa'al nan greyp
 ta pun'a'anay udumna ya do'do"ol
 damdamay greyp hi ononyu,
 ya ta"on unmu pumba'ba'an di danum di
 greyp ya do'do"ol damdamay greyp hi inu-
 monyu.
- 12 Ya nan matam ya bubumlah hi ado'ol di inu-
 mom an bayah,
 ya nan babam ya pumahapaha' an du-
 malat nan ado'ol di inumom an gatas.

Hi Zebulun

- 13 He"a, Zebulun, ya munhitu'ah nan pingit di
 baybay ta da'yuy ad lutah
 nan way duma'alan di pupul an hay igad
 ya engganah dih ad Sidon.

Hi Issachar

---

§ 49:10 Nan Alin Pento' Apo Dios an hi Jesus.

- 14 Ya he"a, Issachar, ya umat'ah nan mabi'bi'ah hi dongkin mali'uh hinan gagwan di pungkalgaan
- 15 ti he"a ya malia"a an wa ay ta tigom ta malumong nan luta ya maphod hi pun'eblayan, ya intutulidmun muntamu, ya na'na'unnud'a ti penhodmuy mid al'ali.

Hi Dan

- 16 Ya he"a, Dan,* ya he"ay *mumpanuh* ay da'yun himpangapun umat hinan udum an holag Israel *ta mipattig hi un way amaphodanda* unu bo'on.
- 17 Ya umat'ah nan atata'ot an ulog hinan pingit di owon an wa adyay maluh an kabayu ya himbumagga ya inalatnay hu'ina ta magah nan nitakay.”
- 18 Ya inalin Jacob di, “Apo Dios, hohoddo' di pannagam hinan bumaliw!”†

Hi Gad

- 19 Ya intuluy Jacob an himmapit an inalinay,

---

* **49:16** Hay pohdon ten ngadan an ibaga ya *hiyay mumpanuh ta mipattig di pumhodanda* (Gen. 30:6), at mattig an impa"el Jacob.

† **49:18** Gapu ta impa"el Jacob an hi Dan ya umat hinan ulog an umalat at kulugon nan udum an hi AntiKristu (unu nan Mi'bohhol ay Jesu Kristu) ya ohan holag Dan, at hiyaat unna inaliy, “Hohoddo' di pannagam hinan bumaliw!” (bahaom nan footnote di Rev. 7:8). Mu mid mapto' hi un makulug.

“He" a, Gad, ‡ ya mi'id di ta'otmuh nan *ohan
battalion di tindalu*
ti wa adyay tumalupa ya numpudugmu
dida.

Hi Asher

20 Ya he" a, Asher, ya malmuy do'ol hi mun'aphod
an ma'an hinan ihabalmu
an mabalin hi onon di aliy udumna ti
malumong nan lutayu.

Hi Naphtali

21 Ya he" a, Naphtali, ya umat'ah nan nibo'tan an
ulhan nawaya,
ya mun'aphod di aat nan imbabaluyna.

Hi Joseph

22 Ya he" a, Joseph, ya umat'ah nan mamungan ni-
tanom an manaphapang hinan way obob.
23 Ya ta"on un nunheglay pangat nan binuhulmun
he"an pun'ipdugday panadan he" a
24 mu nala'la'eng'an mamanan dida ti ipabi'ah
da'ah nan ongol di abalinanan Dios an
dayawon Jacob,
ya hiyah ne Dios an manalimun hinan
holag Israel,
25 ya nan mabi'ah an Dios din o'ommodmuy bu-
madang ya mungwagah ay he"ah wagah an
malpud abuniyan,
ya nan bunol di lutan umat hi danum,

---

‡ 49:19 Duway pohdon ten ngadan an ibaga: nan oha ya *him-
mimo'*, ya hay miyadwa ya *ohan battalion di tindalu* (Gen. 30:11).
Mattig an inusal Jacob nan miyadwan meaningnah tuh nan
nangipa"ilana.

ya nan do'ol an binabain malpuh nan holagmu.

- ²⁶ Ya hatun wagah'un he"an middum nan wagah nan o'ommod'u,
 ya nahamhamad ya un nan maphod an malpuh nan aduntuduntug.
 At pumhod'a, ya malmun amin di mahapulmu,
 ya he"ay mawagahan hi umat hina an dumalat nan anabagtum hinan a'agim.

Hi Benjamin

- ²⁷ Ya he"a, Benjamin, ya umat ah nan ahuh inalan
 an gahin ahan unna patayon nan pi'pattoyna,
 ya nun'a'arah nan mahoyang,
 ya ginogodwanah nan mapuyaw.”

²⁸ Hiya hanay nunwagah Jacob ay didan himpulu ta duwan holagna an miyunnudan hi aatda.

Hay Natayan ya Nilubu'an Jacob

²⁹ Ya hi Jacob ya inalina goh ay diday, “Magadyuh di umaya' an middum hinan o'ommod'u. At matoya' ay ya ilubu'a' hinan lubu' ama hinan lingab hidih nan lutan Ephron an holag Heth

³⁰ hi ad Machpelah hi potto' di buhu'an di algaw hi ad Mamre hidid Canaan. Ya hete han luta ya hay lina'uan apun hi Abraham ay Ephron ta ilubu'andan hina"ama.

³¹ Ya hiyah de di nangilubu'andan Abraham ya din ahawanan hi Sarah, ya hiyah de goh di nangilubu'andan Isaac ya din ahawanan hi

Rebekah, ya ta'on hi Leah ya hidi goh di nangilubu'a'.

³² At nan luta ya nan lubu' ya napla' ay Ephron an holag Heth.”

³³ Ya unat goh nalpah hi Jacob an ni'hapit hinan imbabaluyna ya nundopag hinan nolo'ana, ya natoy. §

50

¹ Ya hi Joseph ya len'omnah amana, ya inungnunga, ya kimmila.

² Ya inalin Joseph hinan mun'agah ta imbal-samalonday odolna. At inatda,

³ ya napat di algaw hi nun'imbalsamalandan hiya ti hiyah ne mahapul ya un ma'imbalsama nan odol. Ya inya'adamal nan i'Egypt hi napituy algaw.

⁴ Ya unat goh nagtud di nangiya'adamalanda ya inalin Joseph hinan puntamuon han aliy, “Umuy ayu ni' hinan Alin hi Pharaoh, ya inaliyuy,

⁵ Hidin magadyuh matoy hi ama ya impihapatanan ha'in ta ilubu"u hiyah nan lubu' an indadaanah ad Canaan, ya inhapata' di ato'. At ibagayu ta iyabulutna ni' ta umuy'u ilubu' hi ama ya unna' mumbanggad.”

⁶ Ya inyabulut han alin inalinay, “Umuy'a ta ilubu'muh امام ta unudom nan impihapatanan he"a.”

⁷ At immuy da Joseph ta ayda ilubu' hi amana, ya nitnuddan hiya nan puntamuon nan alih

---

§ 49:33 Mid mapto' ya na'at hidin 1859 B.C.

abungna, ya nan a'ap'apun nan abablubabluy hi ad Egypt,

⁸ ya nitnud goh nan familyana, ya nan i'ibana, ya nan familyan amana, ta anggay nan ung'ungungnga ya nan do'ol an animalday nataynan hi ad Goshen.

⁹ Ya nun'itnudda nan titindalu an numpun-lugan hi kalesa ya nan numpungkabayu, at do'oldan immuy.

¹⁰ Ya unat goh immatamdah nan pun'elekandah ad Atad an potto' di buhu'an di algaw hinan Wangwang an Jordan ya enlotdan nun'ebel ay Jacob, ya pinungpungdah pituy algaw ti hiyah ne ugalida.

¹¹ Ya unat goh tinnig nan tatagun nunhituh dih ad Canaan nan tatagun mun'ebel ya inaldid, “Anakkayah an nidugah di pangat tun *i'Egypt an mun'ebel!*” At hiyanan nginadnanda hede han lugal ta Abel Mizraim.*

¹² At inat nan imbabaluy Jacob din inalin amada

¹³ an inyuydah ad Canaan ta inlubu'dah nan lingab hidid Machpelah an potto' ad Mamre an lutan lina'uan Abraham ay Ephron an holag Heth.

¹⁴ Ya unat goh inlubu' da Joseph hi amada ya numbangngad hi ad Egypt an didan amin hidin a'agina ya din nitnud an mangilubu' ay Jacob.

Hay Nangal'alu'an Joseph hinan A'agina

¹⁵ Ya unat goh nalpah an inlubu'dah amada ya inalin nan a'agin Joseph di, “Mid napto' ya

---

* **50:11** Hay pohdonan ibaga ya *mun'ebel nan i'Egypt*.

abohlan ditu'un Joseph ta iballohna din nappuhin inat tu'un hiya!"

¹⁶ At nunhonagdah mangalin Joseph hi, "Hidin atagun ama tu'u ya alyonan

¹⁷ da'miy, Alyonmin he"a ta aliwam ni' di numbaholan nan a'agim ay he"a, at ad ugwan ya aliwam ni' di numbaholanmin baal Apo Dios an dayawon amam!"

Ya unat goh dengngol Joseph hene ya munlulugwa.

¹⁸ At immuy nan a'aginan hiya, ya inyungyungdah nan way hinagangna, ya inaliday, "Ihtu ami ta mumbalin amih baalmu!"

¹⁹ Mu inalin Joseph ay diday, "Adi ayu tuma'ot! Ti undan ha"in di Dios ta moltao' da'yu?

²⁰ Ta"on hi inatyuy nappuhin ha"in mu hi Apo Dios ya numbalinonah maphod ta do'olday nabaliwan hi batel!

²¹ At adi ayu tuma'ot ti halimuna' da'yu ya nan imbabaluyyu!" Ya inhapihapitan Joseph dida, at munlenot di punnomnomda.

Hay Natayan Joseph

²² Da Joseph ya nan pamilyan amana ya inaynayundan ni'hituh ad Egypt, ya nuntawon hi hingгахut ya han himpulu ya un matoy hi Joseph.

²³ Ya natubayan ta tinnignay imbabaluy Ephraim, ya nan ap'apun Ephraim, ya nan imbabaluy goh Makir an imbaluy Manasseh ya hina'liha'lina didah din pa"itungawanda.†

²⁴ Ya inalinah nan a'aginay, "Magadyuh matoya', mu hi Apo Dios di manalimun an mangedak

---

† 50:23 Mid mapto' ya winagahan Joseph dida.

ay da'yu ete han luta ta iyuy da'yuh nan lutan intulagnan da Abraham, ya hi Isaac, ya hi aman hi Jacob!”

²⁵ Ya nunhapataon Joseph nan imbabaluy Israel an inalinay, “Ihapatayun ha”in di wa adya ta iyuy da'yun Apo Dios ede han luta ya pi'yodonyu nan tungal'u.”

²⁶ At natoy hi Joseph hi ad Egypt hidin nunta-won hi hingгахut ya han himpulu,‡ ya inimbalsamada hiya, ya inlungunda.§

---

‡ **50:26** Hay ugalin di i'Egypt ya 110 di ma"ap'aphod an tawon hi atayandah un mabalin, at gapu ta 110 hi Joseph at na'awatanda an immannung an hi Apo Dios di nunwagah ay hiya. § **50:26** Mid mapto' ya na'at hidin 1805 B.C.

clxxxix

Nan Hapit Apo Dios
Ifugao, Batad: Nan Hapit Apo Dios (Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Batad Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Audio recording © 2012 Hosanna

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

73caf6e3-622f-5761-a5ec-fa654aef623d